

Združevanje moči – pot k novim uspehom

»Če praznujemo dejanja, ki so s temelja spremenila in zaobrnila življenjsko pot našega naroda, tedaj želimo s tem spodbuditi pri vseh nas napore za uresničenje ciljev revolucije. Želimo mladim ljudem globoko vcepiti stvarno, nepristransko vrednotenje naše preteklosti. Želimo jim spodbuditi kar najbolj tvoren odnos do revolucije in socialistične družbe. Takšen odnos, da bodo, to našo samoupravno socialistično družbo, ponosno in odločno branili pred vsakomer, jo dalje razvijali, jo napravili še bolj svobodno, še bolj napredno, še bolj človeško, istočasno pa želimo, da se bodo vedno znali zavarovati pred tistimi zmotami in namerami, ki bi poizkušale na takšen ali drugačen način omejevati svobodno, demokratično, samoupravno ustvarjalnost delovnega človeka,« je povedal Janez Vipotnik, ko je ob prazniku krajevnih skupnosti Kostanjevica in srečanju borcev Gorjanskega bataljona spregovoril zbranim. Ko pa je označil narodnoosvobodilni boj v teh krajih, je Vipotnik nadaljeval: »V teh predelih, ki mejijo na bratsko hrvatsko republiko, je prišel morda še bolj kot drugod do izraza skupni upor, skupni boj in skupna zmaga, ki je prinesla uresničenje prvinskih teženj po bratskem sožitju, po enotnosti pogledov na ureditev družbe in na vizijo skupnega razvoja. Območje Zumberak-Gorjanci so si enainštiridesetega leta razdelile tri delovnim ljudem sovražne države: fašistična Nemčija, fašistična Italija in Neodvisna država Hrvatska. Toda kljub razkosanosti ozemlja, kljub močnim postojankam in sovražni oblasti, kljub nasilju prebivalcev ni bilo mogoče razdvojiti. Slovenci, Hrvati in Srbi, ki živijo na tem območju, so se zavedali, da je le v skupni slogi njihova moč.

Potem ko je govoril o razvoju Kostanjevice in širšega območja Gorjancev ter Zumberka, tako v povojnem razvoju kot v okviru 1978. leta podpisanega družbenega dogovora o Skupnosti spominskega območja Zumberak-Gorjanci, je predsednik ZZB NOV Slovenije Vipotnik tudi ostro spregovoril o nekaterih negativnih pojavih, ki spodbujajo naša skupna stabilizacijska prizadevanja: »Ne gre za lov na čarovnice, marveč za to, da ukrepi proti očitnim škodljivcem lahko mnogo boljše učinkujejo na zavest ljudi, kot še tako skrbno pripravljena politična akcija. Seveda tudi v boju za stabilizacijo za nas borce velja: najprej pred lastnim pragom. Narediti vse, da bomo kar najracionalneje uporabljali sredstva, ki nam jih zaupa družba za delovanje zveze borcev. Ne dovoljevati, da nam socialno zdravstveno pomoč izkoriščajo posamezniki, ne dopuščati, da iz solidarnostnih skladov za stanovanja borcev borci terjajo urejanje stanovanj za svoje otroke. Tudi naša slava skrčimo na minimum, da ne bomo po nepotrebnem zapravljali denarja in podobne zadeve.«

(Iz govora Janeza Vipotnika na srečanju borcev Gorjanskega bataljona v Kostanjevici)

Žrtve so seme življenja.
Seme, ki ga zaseje smrt
v zameno za tiste,
ki jih je vzela.

Ker ni vas več,
zato ste vsepovsod,
saj smrt vas je
življenju darovala.
(Matej Bor)



Dan mrtvih, dan tišine, mogoče že otopele bolečine, ki sili na dan skozi drobne plamene sveč na grobovih. Ugašajo in spet se rojevajo novi – kakor življenje. Utrinki spominov. Dan, ko se nas smrt dotakne bolj kot druge dni v letu. In vendar je smrt naših borcev še drugačna, nepozabna, ker je rodila svobodo, ker je ohranila največ, kar imamo – življenje naroda.



V spominskem parku Janeza Hribarja pred Kovinoplastiko v Ložu je bila pred dnevi spominska slovesnost ob 13. obletnici smrti tega revolucionarja in narodnega heroja, katere so se udeležili delavci Kovinoplastike, krajan, predstavniki boričevske organizacije in šolska mladina.

Ob nastopu moškega pevskega zbora sta delegaciji osnovnošolcev in Kovinoplastike položili venca k spomeniku Janeza Hribarja, učenci osnovne šole so pripravili krajši kulturni program, medtem ko je o revolucionarnem delu Janeza Hribarja govoril Alojz Ule.

Italijanski partizani v Hiši cvetja

Avtobus z italijansko registracijo hiti po avtocesti proti Beogradu. Skrene z glavne smeri skozi zahodno Srbijo, ustavlja se v nekaterih vaseh okoli Valjeva, nadaljuje svoje navidez neodločno tavanje, ustavi se v Valjevu, pa spet naprej. Kdor bi jih spremljal, pa bi ugotovil, da gredo po natančno določeni poti proti cilju. To je tista pot iz oktobra 1944, po kateri so šli borci bataljonov Mateoti in Garibaldi v boj za osvoboditev glavnega mesta Jugoslavije. V avtobusu so Italijani, protifašisti, partizani – borci, ki so z jugoslovanskimi tovariši sodelovali vse od septembra, oktobra 1943 v bojih širom po naši zemlji, za osvoboditev Beograda, Zagreba, na sremski fronti...

Na avtobusu so plakati z napisi v srbskohrvatskem jeziku: »Živelo bratstvo med narodi Jugoslavije in Italije!«, »Smrt fašizmu – svoboda narodu!«, »Garibaldinska udarna divizija Italije JNA« in dva z istim besedilom: »S Titom v srcu: za mir, za svobodo vseh narodov, za napredek človeštva«.

Prišli so, da bi sodelovali na proslavi osvoboditve Beograda. Iz avtobusa izstopijo Giuseppe Maras, komandant brigade Italije, starejši vodnik 4. Krajiške Giovanni Pianfetti-Jovo iz San Rema, starejši vodnik Pierino Ponti iz okolice Bologne, član KPI od leta 1945, pa še Umberto Koradini, Vittorio Canotto, Ferdinando Genari, Natali Avali... osemindeset jih je. Koliko medalj! Nismo jih prešteli, naše so in italijanske. Okoli vratov garibaldinske rute z nazivi bojnih enot.

»Nismo samo s Sicilije«, pravi Ovidio Gardini, ki je konec vojne dočakal kot komandant 3. bataljona brigade Italija. »Prihajamo v Jugoslavijo in še bomo prišli. Prihajamo, da spet vidimo mesta, kjer smo se bojevali proti fašizmu, kjer smo bili ranjeni, kjer so padli naši tovariši. Prihajamo, da srečamo vojne tovariše, jugoslovanske partizane, naše prijatelje. Danes smo prišli, da položimo venec na grob maršala Tita, ki je bil tudi naš vrhovni komandant.«

Kljub svojim letom so s še vedno ponosnim vojaškim korakom pristopili k poslednjemu bivališču človeka, ki mu tudi oni pravijo: naš, tovariš Tito, naš vrhovni komandant. Dva venca: vseh italijanskih partizanov; tistih, ki so se bojevali v svoji domovini in onih, ki so se priključili boju v tujini, pa niso bili tam tujci, temveč prijatelji.

V Domu vojaških vojnih invalidov v Beogradu so se zbrali borci Prve proletarske in 3. Krajiške, da z italijanskimi tovariši obnove vojne spomine. Pred tem pa so v Mirijevu, ki so ga tudi pomagali osvobajati, na dvorišču šole Vukice Mitrović zasadili drevo prijateljstva, ki so ga prinesli s seboj iz Italije.

»Tovariši, prijatelji, spet bomo prišli,« so obljubili ob slovesu.

V. K.

Nekaj misli o snemanju Dražgoške bitke

Gledam serijsko oddajo beogradske televizije Vrnitev opisanih, pa si mislim, zakaj mi Slovenci v 35. letih po osvoboditvi nismo naredili vsaj polovico tako dobre serije na temo narodnoosvobodilnega boja. Pred desetletji so bili narejeni nekateri res dobri filmi o partizanskem boju, tudi na televiziji smo gledali serijo kratkih filmov o ilegalni Ljubljani.

Vedno bolj se oddaljuje čas in s tem tudi ugaša spomin na tiste strašne čase. Borci in aktivisti nas v vse večjem številu za vedno zapuščajo in s seboj odnašajo svoje spomine in doživljanja.

Ali se otroci in vnuki teh borcev, aktivistov in taboriščnikov zavedajo, da z deda in očetja materami pokopavajo tudi zgodovino svojega maloštevilnega naroda? Ali tem mladim in najmlajšim potomcem aktivnih borcev za svobodo pride kdaj na misel, da brez teh ljudi, mrtvih in še živih, ne bi živeli tako lepega in bogatega življenja v miru? Mladi sedaj zajemajo z veliko žlico blagostanje, ki nam ga v svetu lahko zavidajo. Res je, kdor na lastni koži ne občuti hudega, ta ne ve, kaj je trpljenje. Stari očetje in očetje so imeli v najtežjih trenutkih, ko so jim življenja visela na tanki nitki, v mislih le lepše, mirno in bogatejše življenje svojih otrok in vnukov. Otroci teh mož imajo danes šolsko izobrazbo, obiskovali so lahko šole, o katerih so njihovi očetje le sanjali. Šole so bile le za privilegirane in bogate. Imajo hiše z več stanovanji, kakršne so imeli v stari Jugoslaviji le posamezni kapitalisti, tovarnarji in veletrgovci. Imajo po dva avtomobila, vikend hišo v hribih in na morju. Vdajajo se lahkoživemu življenju, hlastajo za vsemi dobrinami, ki jim jih nudi družba, katero so priborili in ustvarili njihovi očetje in dedje, stare matere in matere.

Ti izobraženci srednjih in mlajših letnikov pa niso pripravljeni vsaj očuvati v dostojni obliki boj narodnoosvobodilne vojne, da bi jo poklonili svojim potomcem. Mislim na snemanje Dražgoške bitke. Iz posameznih sestavkov v časopisih je razvidno, da se je iz tega tako težko in dolgo pričakovanega projekta razvila polomija, če ne tudi »svinjarija«. Ali posamezniki, ki sodelujejo v tem spektaklu, vedo, da teptajo svojo narodno čast in čast svojih očetov? Ali so »štrukli« več vredni kot prelita kri pokojnih Dražgošanov? Če bi oni sami stali pred puškinimi cevmi, bi imeli prav gotovo v mislih svoje otroke, ki bodo ostali sirote brez staršev, in ne štrukljev in visokih honorarjev. To, kar se dogaja pri snemanju Dražgoške bitke, ni le kriminal in škandal, temveč sramota za vse nas Slovence. Ali so ti ustvarjalci slovenske epopeje trpljenja in junaštva res tako pokvarjeni ali le naivni, da mislijo le na sebe in na profit, ki ga bodo iztržili za to delo?

Borci, funkcionarji na najvišjih mestih naše politične ureditve, ali se ne boste zganili in kaznovali z najstrožjimi kaznimi teh ljudi, ki blatijo zgodovino naše lepe Slovenije? Če pa so vmes natolcevanja in laži, rehabilitirajte prizadete in poštenim ljudem povejte resnico, toda čisto in nepotvorjeno resnico!

Posameznike, ki vzamejo družbi dva, pet starih milijonov, kaznujemo z osmimi pa tudi več leti ječe. Kako bomo kaznovali odgovorne ljudi, ki so s snemanjem Dražgoške bitke družbi napravili na nepravilen in neodgovoren način deset starih milijard dinarjev?

EMA BIZJAK

Črnuče

Spoštovani tovariš urednik!

Moram se oglasiti. Nikoli še nisem pisal časopisu, tokrat me je premagalo. Partizan sem bil, marsikaj sem dal skozi, lakoto, trpljenje, ranjen sem bil. Prebolelo se je. Tudi po svobodi mi ni bilo prizanešeno. Vsak, ki pozna tista leta, ve, da ni bilo lahko. Zadnja leta nam gre dobro, pravzaprav že kar precej let nazaj. Lahko bi dobil posojila, pa sem se odpovedal. Saj so še drugi, ki so bolj potrebni, ki jih usoda še bolj tepe kot mene.

Pekli me, da postajamo vse bolj nezadovoljni. Ničmur se nočemo odpovedati. Vse bi radi imeli. Čez noč. Pustimo, da se nam plača vsaka najmanjša usluga. Izkoriščamo

vse in vsakega posebej. Čimveč denarja bi radi izželi li, pri tem pa nemarno kritiziramo druge, ki počnejo isto. Brezbrižnost se je vgnezdila med nas, lakomnost.

Čeprav nas še vedno pitajo, da smo kmetje neumni, pa vendarle znamo preценiti, kaj je prav in kaj ni. Mnogo berem. Čudim se. Jazen sem. Včasih mi je tako hudo, da bi podivjal.

Če zahtevamo višje cene za kmetijske pridelke, se marsikdo razburja, češ, večno neza-dovoljni kmetje ne bodo imeli nikoli dovolj. Zakaj pa se nihče ne razburja, ko si delijo ogromne honorarje? Zakaj ljudje z vso hladnostjo, ne da bi trenili z očesom, zahtevajo za svoje usluge takšne vsote, o katerih se meni še sanja ne? Zakaj?!

Bral sem, in to me žuli in me je sram za to, kaj se dogaja okoli Viba filma, kaj je s filmom Dražgoška bitka. Nisem človek, ki bi bil slepo zazrt v eno stran. Vem, da snemanje ni poceni reč. Vem pa tudi, da je zaslužkarstvo na račun Dražgoške bitke podlost, nevredna našega življenja, naše družbene ureditve. Lahko bi snemali karkoli, pa ne bi mogel zamižati (to namreč vse preradi počnemo), pri Dražgoški bitki pa še temmanj. Kadar se tako obnašamo, bi se morali vprašati, kaj bi rekli vsi tisti padli junaki, katerih spomin danes skrunijo na takšen podel, dobičarski način.

Milijoni, ki so si jih razdelili (pa malo naredili), so žgoč denar. Spoštujem umetnost in umetnike, njihovo delo, prepričan pa sem, da njihovo delo le ni toliko vredno. Naj to pomeni, da je delavčevo delo, delo nas kmetov toliko manj vredno, da v vsem svojem življenju ne moremo toliko zaslužiti, kot lahko v nekaj borih letih nagrebi na kup en sam režiser?

Ustanavljamo sise, odbore, volimo delegate, pravimo, odločanje naj vzame v svoje roke delovni človek. Kako se zna vse to razvedeneti. Kje so tisti, ki so dovolili, da so nekateri napolnili žepa? Res roka roko umiva? Kdo ima besedo? Kdo bo poravnal to in takšne podlosti?

Kar naprej govorimo o stabilizaciji, a se zdi, da potiskajo stabilizacijo kar naprej v neakšen določen tok. Človek bi dejal, da za nekatere stabilizacija velja, za druge pa ne.

Saj navsezadnje ne morem kriviti tistih, ki so milijone mirno pospravili v žep. So jih jim pač dali, kolikor so zahtevali. Ampak kdo je tisti, ki jim jih je dal? Kdo? Odgovornost, kričimo na vse vetrove, kaznovan pa ni bil še nihče. Kdaj bomo pravzaprav začeli kaznovati. Ve to kdo?

Kolikokrat sem že moral slišati, da se borci kar naprej nekaj razburjamo. Sicer pa, borci smo prav tako ljudje kot vsi ostali, morda nas vse skupaj malenkost bolj boli. Nesramnost pa sploh. Nekateri pač pričakujejo, da jim boš delal zastoj, sami pa bi si na debelo zaračunavali. Tako je to.

Naslova ne bom zapisal, zadovoljite se s podpisom Partizan s Kozjanskega.

Nesojeni statist Dražgoške bitke

Lansko leto pred zimo sem med oglasi v dnevniku Delo prebral mali oglas Vibe filma, da išče sodelavce za snemanje filma Dražgoška bitka. Osebnost sem se prijavil v sprejemni pisarni. Prijaznim uslužbencem sem povedal, da sem bil leta 1943 kot partizan v požganih Dražgošah, da sem bil več let amaterski igralec, da znam nemško, in da imam kot upokojenec dovolj časa. Zagotovili so mi, da potrebujejo ravno take sodelavce, in da me bodo poklicali na snemanje ob koncu meseca, to je čez kakih štirinajst dni.

Toda poziva še po enem mesecu ni bilo. Zvedel pa sem, da so že začeli s snemanjem, in to prav blizu našega kraja. Spet sem se osebno pozanimal v sprejemni pisarni in spet so mi zagotovili, da me bodo najpozneje v štirinajstih dneh poklicali. Poziva seveda ni bilo, tudi po več mesecih ne. Snemanje pa se je med tem časom nadaljevalo. Znanci, ki so pozive prejeli, so mi prigovarjali, naj se udeležim, češ da sprejmejo vsakega. Nisem hotel sodelovati. Menil sem, da je statistov že preveč.

Ko pa sem v dnevniku Delo ponovno zasledil mali oglas Vibe, da iščejo sodelavce, me je razjezilo. Pisal sem v Ljubljano in pojasnil svoj primer z namenom, da izvem, zakaj iščejo nove statiste, če niti »starih« niso vseh povabili k sodelovanju. Odgovora seveda nisem dobil, poziv za snemanje pa sem se tako ali tako že odrekel.

Že dalj časa berem po časopisih, da so nekateri samo grabili denar in porabili več, kot bi smeli, ter s tem otežkočili nadaljnje snemanje, pa še o drugih nepravilnostih. Lahko si predstavljam, kakšen nered vlada v tej nekrvavi bitki – za denar. Za statiste vem, da so zaslužili od 45 do 50 din na uro. Koliko so »zaslužili« drugi?

Mislim, da nas vse udeležence NOV zanima, kaj vse se je dogajalo pri tej »bitki«.

ANTON ANDREJČIČ
Lesce

Podelitev odlikovanj

Krajevna organizacija ZB NOV Franc Ravbar Črnuče je 16. oktobra 1980 imela izredno sejo odbora, na kateri je slavnostno podelila odlikovanja štirim svojim zaslužnim članom.

V pristojnosti predstavnikov družbenopolitičnih organizacij je bila izrečena kritika, ker se z rešitvijo predlogov za odlikovanje neresno zavračajo. Bivša tajnica organizacije ZB NOV Črnuče je dejala, da so bili nekateri predlogi izdelani že pred štirimi in celo petimi leti, pa še sedaj niso rešeni. Odlikovanja prihajajo postopoma in z večletno zamudo. V teh petih letih je že več predlaganih in zaslužnih članov umrlo. Odlikovanja so bila posmrtno podeljena članom družine. Član odbora in zaslužen družbenopolitični delavec je povedal, da ve za posamezne primere predlogov, ki so po več let ležali v miznici občinske organizacije ZB NOV Ljubljana – Bežigrad.

Taka malomarnost in neodgovornost je nepopravljiva.

Prevelika je sreča in ginjenost s solznimi očmi posameznih odlikovancev, da bi smeli še delati take spodrsiljaje.

Ema Bizjak
Črnuče

Imeli smo ljudi

S hitrimi koraki se bliža dan mrtvih, dan, ko se spominjamo tudi vseh tistih, ki so svoja življenja žrtvovali zato, da mi živimo, da smo mi ostali. Spomnimo se tistih iz naše rubrike Imeli smo ljudi. Imeli smo jih mnogo in radi smo jih imeli, še preden se je naša rubrika rodila. Zato je ostal njihov duh, njihovo delo in vse, kar so nam zapustili; ta zapuščina ni majhna. Razmišljam o sklepnih besedah tovariša Tita na 11. kongresu ZKJ, ko je med drugim dejal: ...»Pri tej usmeritvi moramo vztrajati, ne smemo dovoliti, da bi se nam podiralo to, kar smo s krvjo pridobili med vojno, v revoluciji in kar dosegamo danes s hudimi žulji...«

Zato se spomnimo naših borcev NOV, ki so žrtvovali svoja mlada življenja širom po naši



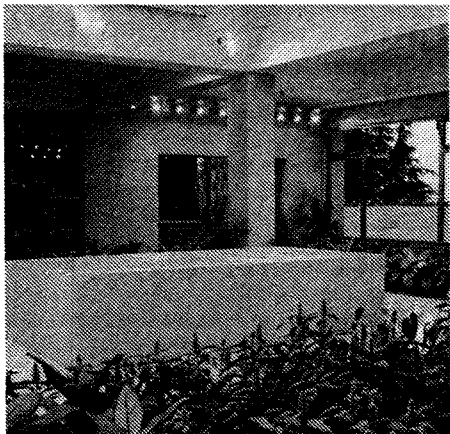
Vezisti urejajo grobišče v Zalogu pri Postojni

domovini in tujini, naših žrtev na Urhu in vseh, ki so bili zverinsko ubiti v raznih taboriščih po Evropi.

Da bi obnovili njihova grobišča in spominska obeležja! Naj skozi megleno jesensko kopreno zasvetijo lučke spomina.

Razveseljivo je, da se je naša vojska (JLA) tega spomnila in je uredila grobišče borcem NOV in talcem v Zalogu pri Postojni. Upamo, da bo po pisnem dogovoru o prevzemu in skrbi za urejanje spominskih obeležij v Postojni tako storil tudi Pionirski odred Franc Rozman – Stane.

I. M.
Postojna



Dedinje. Hiša cvetja. Velika bela grobnica s šopkom svežih rož. V koloni po dva in dva smo se počasi pomikali do tega zadnjega doma našega draga Tita. Besede ne povedo dovolj; vsakemu, ki živi v srečni Jugoslaviji, želim, da sam obiše ta kraj, ki nam vsem toliko pomeni...

NATAŠA BUBNIK, 2. c
Janka Premrla-Vojka
Koper

Vojne med nevrščenimi državami

Sedanja vojna med Irakom in Iranom ni prvi primer, da sta se spopadli državi, ki obe pripadata istemu mednarodnemu gibanju nevrščenih držav. To pa si je kot poglavitno nalogo zastavilo prav boj za mir in za miroljubno aktivno sožitje. Eno izmed temeljnih načel, ki politiko nevrščenosti loči od politike blokov je prav načelo o urejanju mednarodnih sporov – s tem seveda tudi sporov med posameznimi državami – po mirni poti, s pogajanj, sporazumevanjem, brez uporabe sile.

Vendar vse kaže, da je nevrščeno gibanje v svojem razvoju stopilo v obdobje, ko je vse pogostejše postavljeno pred dejstvo, da se posamezne nevrščene države lotevajo orožja, se pravi sile, da bi razrešile posamezna medsebojna sporna vpraša-

nja. Primer za to je bila etiopsko-somalska vojna pa vojna med Tanzanijo in

Ugando, oborožena vojaška intervencija nevrščenega Vietnama v prav tako nevrščeni Kampučiji, in najnovejši, po daljnosežnosti morebitnih posledic najnevarnejši oboroženi spopad med Irakom in Iranom.

Obe deželi sta imeli v preteklosti obdobja sovražnosti in sporov pa tudi obdobja tvornega sodelovanja v sožitju. Očitno je bilo, da je eno izmed spornih vprašanj, vprašanje meje, bilo ustrezno rešeno z znanim sporazumom v Alžiru leta 1975, po katerem je bila sporazumno določena meja po sredini toka reke Šat el Arab kot mednarodno pomembne plovne žile, kar je omogočilo, da je vsaka stran v svojem delu toka reke imela zajamčen dostop do Perzijskega zaliva in od tod v svet. Alžirski sporazum je hkrati predvideval ukrepe, s katerimi bi državi po mirni poti zgladili morebitne spore in težave v prihodnje. Dolžni sta – po določitih sporazuma – predno bi se lotili orožja, zgladiti nespোরазum po mirni poti in celo obrniti se po pomoč pri razsojanju k drugim prijateljskim državam.

Kljub temu je svet priča ene izmed najbolj nevarnih vojn, ki bi utegnili zaplesti v svoj vrtinec še druge sile na Srednjem vzhodu in zunaj njega. Očitno je, da ta vojna ne prinaša in tudi ne more prinesiti ne za vojskujoči se državi ne za mir na svetu in zlasti ne za celotno nevrščeno gibanje drugega kot veliko škodo.

Niso bile neutemeljene besede svarila, ki jih je spregovoril predsednik Tito v

svojem govoru na konferenci v Havani: »Posebno skrb vzbujajo konflikti, ki nastajajo med posameznimi nevrščenimi državami. Niti za hip ne smemo pozabiti, da vsak spopad med nevrščenimi državami odpira na stečaj vrata tujemu vmešavanju. Ti konflikti tudi otežujejo naše napore pri oblikovanju novih demokratičnih mednarodnih odnosov. To ne zadeva le neposredno prizadetih držav, temveč nas vse. Zato je dolžnost nevrščenih držav, da po ustrezni poti, prek ustreznih mehanizmov pomagajo, preden spori prerastejo v spopade. In če se pa to že zgodi, je treba naglo poiskati rešitev po miroljubni poti. Nič ni bolj naravnega, kot da nevrščene države v medsebojni odnosih spoštujejo in dosledno uresničujejo tista načela in merila, za katera se bojujejo na mednarodnem področju. A to so načela iz ustanovne listine Združenih narodov in politike nevrščenosti.«

Mnogi poskusi pomiritve, ki so doslej prihajali z raznih strani, od Združenih narodov, skupnosti islamskih držav in drugod, niso prinesli haska – vojna se z nezmanjšano srditostjo nadaljuje.

Omajana enotnost nevrščenih je doslej preprečevala njihov učinkovitejši nastop v korist pomiritve med sprtima nevrščenima državama. Kaže pa, da dogovor nevrščenih na sestanku koordinacijskega odbora na sedežu Združenih narodov, ki sta se ga udeležila tudi predstavnika obeh vojskujočih se držav, da enotno posežejo v razreševanje spora, ne kot posredniki pač pa kot odposlanstvo dobre volje, ki naj pomaga, da se poišče pot k pomiritvi med Irakom in Iranom naznanja širšo in bolj temeljito akcijo. Nedvo-

mno je naloga nevrščenih izredno kočljiva in odgovorna, saj gre za enega najtežjih sporov, ki je vanj tako ali drugače vpletene vrste najrazličnejših dejavnikov, in ki poteka na najbolj občutljivem in kriznih žarišč prepolnem območju sveta.

Ne glede na možnosti bližnje pobude nevrščenih držav pa je zunaj dvoma veliko resnice v spoznanju, ki ga je predsednik Tito s tako zavzetostjo poudaril na konferenci v Havani, da samo spoštovanje načel nevrščenosti pelje k reševanju obstoječih nasprotij in sporov in k zagotovitvi miru. Prav to spoznanje pa v sedanjem trenutku še dosti bolj prepričljivo dokazuje, kako vsak odklon od načel, ki so temelj nevrščene politike, vodi dežele v vse večje nevarnosti za njihovo neodvisnost.

To spoznanje pa hkrati še bolj potrjuje upravičenost besed predsednika Tita na zboru nevrščenih v Havani: »V tem trenutku je naš trajni interes in naš strateški cilj, da nadalje uveljavljamo temeljna načela politike nevrščenosti in da na temelju tega krepimo solidarnost, enotnost in akcijsko sposobnost gibanja nevrščenoosti. To so zanesljiv kažipot našega gibanja v prihodnosti. Samo tako bomo lahko uspešno pripomogli h graditvi sveta, za katerega si prizadevamo.«

Te besede so v sedanjem času še kako življenjsko važna smernica za akcije nevrščenih držav zaradi težavnosti in kočljivosti trenutka, ki je navrgel nevrščeni eno najtežjih preizkušenj v obliki pojava vojn med nevrščenimi državami.

Drago Košmrlj

O čem naj bi spregovorili v javni razpravi?

Slovenska skupščina je sprejela osnutek sprememb in dopolnitev republiške ustave in sklenila, naj javna razprava o tem dokumentu traja do konca januarja prihodnjega leta. Javno razpravo bodo organizirale zlasti organizacije socialistične zveze, seveda pa je poprej treba natančno vedeti, o čem naj bi se v teh razpravah opredeljevali in zakaj je poleg zvezne treba spremeniti tudi ustavo SR Slovenije.

Najprej preletimo vseh pet dopolnil, ki naj bi jih vnesli v republiške ustave. Prvo dopolnilo podrobneje razčlenjuje načela o kolektivnem delu in odgovornosti. Kot je znano, je pobudo za to dal tovariš Tito na osmem kongresu jugoslovanskih sindikatov, vnesli pa naj ga ne bi samo v zvezno, ampak tudi v slovensko ustavo. Ustavna komisija, ki je ta amandma izoblikovala, meni, da je koristen, ker načela o kolektivnem delu in odgovornosti obravnava veliko celoviteje in na enem mestu. Po novem naj bi bil torej vsak član kolektivnega organa osebno odgovoren za svoje delo in se ne bi mogel več skrivati za kolektivno odgovornostjo, kot se to sedaj vse prepogosto dogaja.

Drugo dopolnilo govori o treh osnovnih določbah. Prva pravi, da traja mandatna doba funkcionarjev do štirih let, druga, da so lahko funkcionarji izvoljeni na isto funkcijo največ dvakrat zapored, tretja pa, da v okviru teh določb dolžino trajanja mandatne dobe in možnost ponovne izvolitve določajo republiške ustave in statuti občin. Ta formulacija je vsekakor nekoliko zapletena, zato zahteva podrobnejše pojasnilo. Sprejeta je bila na ravni federacije. Predstavniki reublik in pokrajin so se namreč dogovorili, da bodo ta amandma zapisali v vseh ustavah, hkrati pa bodo – glede na posebnosti – znotraj tega določila, stvari še konkretizirali. V naši republiki je prevladalo prepričanje, naj republiška ustava ne določa mandatne dobe funkcionarjev slovenske skupščine. Sprejeto je bilo stališče, naj bi v tem dokumentu zapisali, da traja mandatna doba predsednika skupščine, podpredsednika in predsednikov zborov v prihodnje eno leto.

Izostale naj bi tudi določbe o mandatni dobi funkcionarjev občinskih skupščin in njihovih izvršnih svetov. V ustavni komisiji je prevladalo prepričanje, da bi vnašanje teh določb v republiško ustavo pomenilo poseganje republike v pristojnosti občin, njihovo nazaupnico. Zaradi tega bodo občine to vprašanje uredile same v svojih statutih. Pri tem sodijo, da bodo tudi občine morale spoštovati načelo o kolektivnem delu in odgovornosti in v skladu s tem načelom urediti trajanje mandatne dobe, poskrbeti za večjo demokratizacijo družbenopolitičnega življenja in podobno. Že zda pa je jasno, da se tega dela ne bodo lotili povsod enako, saj so razmere, v katerih delajo v posameznih občinah, dokaj različne in to različnost bodo gotovo odražale tudi predlagane spremembe.

V večini drugih republik bodo bržčas

tudi ta vprašanja uredili v svojih ustavah in bodo v veliko manjši meri prepuščali urejanje teh zadev poslovníkom, statutom in drugim aktom. Pri nas se bomo, če se seveda ne bomo v javni razpravi izrekli kako drugače, zadovoljili samo s temeljnim načelom, vse drugo pa prepustili odločevalcem na drugih ravneh.

Tretje dopolnilo govori o predsedstvu SR Slovenije. Takoj je treba reči, da z ničemer ne posega v pristojnosti in sestav tega organa, pač pa drugače ureja le mandatno dobo in način izvolitve predsednika. Po novem naj bi ga izvolila slovenska skupščina in sicer izmed sedmih članov, ki jih bodo še naprej volili v občinskih skupščinah. Mandatna doba predsednika naj bi v prihodnje trajala eno leto, lahko pa bi bil na ta položaj izvoljen še enkrat. Tukaj so torej dokajšnje spremembe. Nobenih sprememb pa ne bi bilo kar zadeva naloge predsednika predsedstva. V obrazložitvi ustavna komisija pravi, naj bi predsednik še naprej v imenu predsedstva predstavljal SR Slovenijo, skrbel za uresničevanje sprejetih sklepov in podobno.

V dosedanjih razpravah je bilo slišati, da je mogoče veliko več storiti tudi za doslednejše uresničevanje kolektivnega dela v republiškem izvršnem svetu, zato je ustavna komisija izoblikovala poseben amandma. V njem je rečeno, naj bi v bodoče izvršni svet odločitve sprejemal z večino glasov vseh svojih članov. Trdijo, da sprejetje tega določila ne bi ogrozilo učinkovitega dela tega organa.

Zelo veliko je bilo izrečenega tudi o položaju predsednika izvršnega sveta in o njegovih pooblastilih. Kot ja znano, ta pooblastila dajejo predsedniku proste roke pri predlaganju in razrešitvah članov izvršnega sveta. Ustavna komisija meni, naj bi ta pooblastila predsednik izvršnega sveta zadržal. Če bi namesto predsednika

imenovali predsedujočega bi to utegnilo – po sodbi komisije – močno ogroziti uresničevanje ustavne vloge izvršnega sveta.

V petem amandmaju je zapisano, naj bi sodniki ustavnega sodišča Slovenije zadržali osemletno mandatno dobo, vendar pa na to mesto ne bi mogli biti izvoljeni dvakrat zapored. Drugačne določbe pa naj bi veljale za predsednika. Predlagano je, naj bi njegova mandatna doba trajala samo eno leto z možnostjo enkratne ponovne izvolitve. Ustavno sodišče je nosilec varstva ustavnosti in zakonitosti v republiki, zato je takšna rešitev najbrž še najbolj ustrezna. Sodijo, da bi skrajšanje mandatne dobe predsednika vplivalo na doslednejše uresničevanje kolektivnega dela tudi v ustavnem sodišču, in da bodo sodniki v prihodnje glede na pravice, dolžnosti in odgovornosti, bolj izenačeni. To pa je tudi smisel predlaganih sprememb.

K temu je treba dodati samo dve, tri stvari. Najprej priporočilo, naj bi o spremembah zvezne in republiške ustave razpravljali hkrati. Nobenega pomena ne bi imelo javnih razprav o ustavnih dopolnitvah organizirati dvakrat. To bi nam vzelo preveč časa, po drugi strani pa vendarle gre za vsebino, ki si je v obeh listinah na moč podobna. To naj bi veljalo tudi za spremembe občinskih statutarov, bržkone pa tudi za poslovnik slovenske skupščine. Vse te stvari morajo priti na mizo naenkrat in o njih bi se bilo treba izreči skupaj. Na prvi pogled gre morda za nepomembne spremembe, če pa pogledamo stvari nekoliko podrobneje, vidimo, da ni tako. Ne gre sicer za spremembe v našem političnem in družbenoekonomskem sistemu, zato pa za nadaljnjo demokratizacijo tega sistema, za krepitev samoupravljanja in vloge delavcev v celotnem združenem delu. To pa je zadosten razlog, da se tega dela lotimo kar se da skrbno.

Darko Marin

Kako negovati in prenašati tradicije NOV na mladega človeka?

To je bil predmet posveta, ki ga je sklical občinski odbor ZZB NOV Ormož v ponedeljek, 20. oktobra 1980. Posvetovanja so se udeležili predstavniki organizacijske enote Zavoda za šolstvo SRS Maribor, ravnatelj vseh osnovnih šol ormoške občine, pedagoški vodje osnovnih šol in vzgojnovarstvenih ustanov, mentorji pionirskih organizacij na šolah in vrtcih, predstavniki Društva prijateljev mladine, predstavniki družbenopolitičnih organizacij ter člani občinskega odbora ZZB NOV.

Namen posveta je bil, da si prisotni izmenjajo izkušnje in poudarijo nekatere bistvene naloge na področju negovanja in prenašanja tradicij NOV na našo mlado doraščajočo generacijo.

Poudarek posveta se je odvijal tudi v smer trajnega sodelovanja med še živimi borci iz NOV s šolami in ostalimi vzgojnovarstvenimi ustanovami v občini.

Najprej je podala nekaj misli, kako podajati in približati snov o narodnoosvobodilnem boju našim malčkom v vzgoj-

noizobraževalnih ustanovah tovarišica Simičeva, predstavnica zavoda za šolstvo. Tovariš Širec, predstavnik istega zavoda, pa je govoril o NOV v programih dejavnosti prostega časa ter o sodelovanju občinske organizacije ZZB NOV z vzgojnoizobraževalnimi ustanovami in osnovnimi šolami. O poučevanju zgodovine NOV v osnovnih šolah je spregovoril tovariš Marič, predstavnik zavoda za šolstvo.

V razpravi je bilo slišati zanimive predloge in ugotovitve. Vsi so si bili enotni, da je nujno zastaviti delo že pri najmlajših v vrtcih na način, ki je tak starostni skupini najbolj sprejemljiv. Naši najmlajši spoznavajo NOV iz najbližjih in najdostopnejših virov v kraju, kjer živijo. Vrtci organizirajo ogled spomenikov NOV, seznanjajo najmlajše z besedo in partizansko pesmijo in tudi borce so že povabili medse.

Na osnovnih šolah v občini delujejo interesni krožki za ohranjanje tradicij NOV. Poleg tega krožka obravnavata tudi marksistični in zgodovinski krožek snov iz NOV. Učitelji zgodovine so pa

tako prvi poklicani in odgovorni za rast in razvoj mladega rodu, ki kritično gleda na probleme, s katerimi se srečuje. Vsi učitelji v osnovnih šolah pa imajo možnost, zlasti slavisti, da pri uresničevanju vzgojnih smotrov, utrjujejo in negujejo tudi tradicije NOV.

Poudarili so, da bodo morali preveriti programe pri vseh predmetih v osnovnih šolah in poskrbeti za dobre mentorje izvenšolskih dejavnosti za prenašanje in negovanje tradicij NOV. Za dosedega celostnega uspeha pa bo treba vzpodbuditi tudi vse dejavnike v posameznih krajevnih skupnostih. Zato bomo morali načrtovati delo v krajevni skupnosti krajani.

Kritično so ocenili tudi težave mladine, ki zapušča osnovno šolo in nadaljuje izpopolnjevanje v raznih srednjih šolah, kjer je manj poudarka na ohranjanju tradicij iz NOV. Menili so, da bi se pri tem morali bolj zavzeti vsi, ki na teh šolah delujejo in tudi tisti, ki so z njimi v neposrednem stiku. Občinski odbor ZZB NOV je ponudil osnovnim šolam finančno pomoč pri organizacijah raz-

nih prireditve, ki bi imele namen prenašati in ohranjati tradicije NOV (organizacija festivala partizanskih pesmi, izdajanja glasila enkrat letno, ki bo seznanjalo prebivalstvo o raznih partizanskih obletnicah in podobno).

Še je bila beseda o možnostih dela z mladimi, o spominskih obeležjih in drugem.

Na koncu so zbrani na posvetu sprejeli sklep: vso obravnavano problematiko o ohranjanju in prenašanju tradicij NOV bodo posredovali vsem osnovnim šolam in vzgojnovarstvenim ustanovam v občini, problematiko bi šole obravnavale na svojih delovnih zborih in jo vključile v svoj vzgojnoizobraževalni proces, občinska organizacija bo organizirala sestanke po krajevnih organizacijah in se dogovorila s posameznimi člani za sodelovanje s šolami (živa beseda borcev).

Takšna posvetovanja in delo so nujna in jih bomo v prihodnje gojili naprej, je dejal ob zaključku Vlado Ožbolt, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ormož.

M. Z.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Bled – uspešni zdravstveni pregledi borcev in aktivistov NOV

V zdravstvenem domu na Bledu uspešno deluje dispanzer za borce in aktiviste NOV. Temeljite zdravstvene preglede ima na skrbi priznani zdravnik, specialist splošne medicine, dr. Borut Rus, ki se res (tudi sam aktivni udeleženec in borec NOV) zavzema za to, da so ti pregledi temeljiti. Koliko bo teh zdravstvenih pregledov letos, o tem bom lahko poročal konec januarja ali v začetku februarja, ko mi bodo vsi podatki znani in mi dani v vpogled v tem zdravstvenem dispanzerju na Bledu.

Iz pogovora z dr. Rusom je bilo razbrati, da v tem borčevskem dispanzerju želijo uvesti natančno kartotečno evidenco o vseh borcih in aktivistih in se dogovarjajo o tem tudi v republiškem merilu, tako da ne bo prišlo do nobenih pomanjkljivosti. V ZD na Bledu imajo tudi že dobro organizirano patronažno službo, ki opravlja zdravstvene preglede tistih borcev in aktivistov NOV, ki so negibljivi in jim je nujna pomoč na domu. To delo sicer opravljajo patronažne sestre, ki tudi sporočajo o stanju na terenu zdravniku, ta pa v težjih primerih sam obiskuje paciente.

Vsa pohvala gre za to zdravstveno delo prav dr. Rusu, ki pri vsem tem delu opravlja še vrsto drugih pomembnih funkcij.

Jože Ambrožič

★

Jesenice – delovni utrip tudi v oktobru

Borci v jeseniški občini tudi v mesecu oktobru nadaljujejo z najrazličnejšimi aktivnostmi. Poleg dejavnosti različnih komisij in odborov se z obilico dela srečujejo tudi člani predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Jesenice. Na zadnji seji so največ pozornosti namenili obravnavi osnutka pravilnika za podeljevanje posebnih priznanj medobčinskega sveta ZZB NOV za Gorenjsko. Z uvedbo takšnega pravilnika so se strinjali, poudarili pa so, da naj se ta priznanja podeljujejo javno in na slovesen način. Prav tako so potrdili predlog medobčinskega sveta ZZB NOV Gorenjske, da se prihodnje leto ob prvem podeljevanju (ob 40-letnici vstaje) podeli na Gorenjskem 600 takšnih priznanj.

Na seji so se pogovarjali tudi o nalogah jeseniške borčevske organizacije v akciji Nič nas ne sme presenetiti. Seznanili so se z zapisnikom zadnje seje komisije za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Izvlečke iz omenjenega zapisnika in sklepe, ki so jih ob tem sprejeli na svoji seji, so posredovali krajevnim borčevskim organizacijam, ki bodo pripravile svoje programe aktivnosti in jih do 15. novembra posredovale komisiji za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri občinskem odboru ZZB NOV Jesenice.

Janko Rabič

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Odkrili spomenik Karlu Prušniku-Gašperju, borcu za svobodo in sožitje med nemško in slovensko govorečimi prebivalci na Koroškem

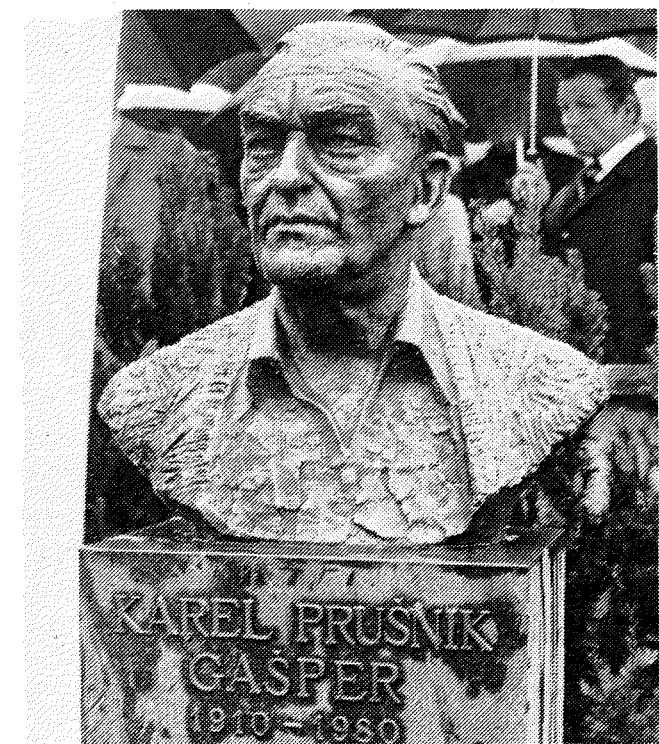
V spomin velikemu borcu

Doprni spomenik, podoba Karla Prušnika-Gašperja, ki so ga odkrili minulo soboto na pokopališču v Kotmari vasi, je delo slovenskega akademskega kiparja Stojana Batiča.

V soboto, 25. oktobra so v Kotmari vasi na Koroškem odkrili na vaškem pokopališču doprni kip velikega koroškega revolucionarja, organizatorja vstaje proti fašizmu in nacizmu ter neutrudnega borca za pravice slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem Karla Prušnika-Gašperja.

Priljubljenost, spoštovanje in ponos nad tem velikim Korošcem je kljub izredno slabemu vremenu izrazilo veliko število zbranih borcev, občanov in krajanov, Korošcev s te in one strani meje, predstavnikov ZZB NOV Slovenije ter avstrijskih borčevskih in protifašističnih organizacij.

Na vse vrline, ki jih je z delom in vsem svojim življenjem izražal in izžareval Karel Prušnik-Gašper, sta opozorila govornika Lipej Kolenik in Janez Wute-Luc (predstavnik zveze koroških partizanov), o njegovih vrlinah pa je spregovoril tudi predsednik Zveze slovenskih organizacij Franci Zwitter, ki je med dru-



gim govoril tudi o Gašperjevem delovanju v ZSO (kateri predsednik nadzornega odbora je bil). Zwitter je poudaril Gašperjevo dosledno prizadevanje za mirno sožitje med narodi, hkrati pa za boj za obstoj in razvoj slovenskega naroda na Koroškem. Naslednji govornik, predsednik NSKS Matevž Grilc, je še pristavil, da bo treba boj za dosledno uresničevanje pravic koroških Slovencev nadaljevati še vse dotlej, dokler ne bodo izpolnjene obveznosti, ki jih je Avstrija uzakonila s sprejetjem 7. člena državne pogodbe in drugimi mednarodnimi dokumenti.

Ob odkritju doprsnega kipa Karla Prušnika-Gašperja sta med drugimi spregovorila tudi predstavnik socialističnih borcev za svobodo in nekdanji predsednik koroškega deželne zboru Hans Pawlik ter Pavel Zaucer-Matjaž, slednji v imenu tovarišev iz SR Slovenije.

B. J.

Pregled dela in sodelovanja z zamejci

V sredo, 29. oktobra, je bila ob 9. uri seja komisije za mednarodne stike in zamejstvo pri RO ZZB NOV Slovenije. Sejo je sklical njen predsednik Božidar Gorjan, na dnevnem redu pa so bila v prvi vrsti poročila. Tako so člani komisije pregledali, kako je komisija izvršila naloge na področju sodelovanja z borci v Beneški Sloveniji, v Avstriji oziroma na Koroškem, pregledali pa so tudi poročilo o delu mednarodne komisije obalnokraškega odbora ZZB NOV Slovenije ter se dogovorili še o nekaterih tekočih nalogah do konca tega leta.

Slovo pri Prnjavorju

Prek Grmeča in Kozare v Slovenijo

Kje je bil komandant Trinajste slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Mirka Bračiča, Milenko Knežević, pred prihodom v Slovenijo?

Milenko Knežević je zanesljivo ena tistih osebnosti, ki jih je docela izoblikoval narodnoosvobodilni boj. Slovenski partizani, zlasti na Štajerskem, Koroškem in Moravškem, ljudje torej, s katerimi je delil dobro in slabo, so ga ohranili v svetlem spominu. Še več, zgodilo se je, kar se mnogokrat dogaja z ljudmi, ki s svojo preprostostjo, neposrednostjo in prirojen srčno dobroto enostavno zasvoje okolico: Milenko je prerasel v legendo. Prav zato je bilo marsikatero njegovo dejanje v očeh ljudi večje, pomembnejše, skromne, drobne pozornosti očitni dokazi priljubljenosti.

»Milenko je bil eden tistih preprostih, zdravih in starih partizanov, ki so s svojo vedrostjo, predanostjo boju in neizčrpno energijo znali svojo okolico dvigniti in premostiti najtežje ovire. Partizanski boj je preprostega mladeniča, ki je imel samo osnovno šolo, prekalil in dvignil v močno osebnost. Milenko je znal okrog sebe ustvariti tako domače in tovariško vzdušje, da je v borcih vzbujal neomajno zaupanje vase in našo stvar,« je pred leti zapisal France Kosmač.

Ob napadu na Kočevje je Milenko prišel v Slovenijo, do takrat pa je bilo njegovo življenje tako rekoč neznano, saj so se soborci spominjali le, da je večkrat pripovedoval, da je iz Bosne, da je bilo v njegovi družini več otrok, večina drobcev pa se je izgubila ali pa je dobila povsem drugo obliko, oddaljeno od resnice. Nekoliko več je pred več kot desetimi leti v našem časopisu napisal Janez Petje-Jovan.

»Boji na Kozari, v katerih je sodeloval Milenko, so spadali v drugo sovražnikovo ofenzivo. Za njegovo junaštvo se je hitro razvedelo tudi v drugih enotah. Ko je bila ustanovljena Druga krajiška brigada, so ga vključili vanjo. Bil je borec, desetar, vodnik, namestnik komandirja in nato komandir čete v drugem bataljonu. Kot hraber in sposoben borec ter starešina se je udeležil višjega oficirskega tečaja pri Vrhovnem štabu NOV in POJ. Oktobra 1943 je napredoval v čin poročnika, ker je opravil tečaj s prav

dobrim uspehom. Na ukaz vrhovnega komandanta Tita je nato odšel skupaj z drugimi oficirji štaba v Slovenijo, kjer je bilo treba okrepiti vojaške kadre. Po razporeditvi je Milenko prišel v Tomšičevo brigado za namestnika komandanta v tretjem bataljonu. Kmalu zatem, že 6. decembra 1943, je sodeloval v boju za Kočevje. Nato se je udeležil pohoda Štirinajste udarne divizije na Štajersko. V številnih bojih, zasedah in juriših je svoji prav dobri šolski oceni dodal še: hraber, sposoben, tovariški, priljubljen pri borcih. Prav gotovo je takšna ocena vplivala na tovariše v štabu divizije, da so ga predlagali za komandante 13. SNOUB Mirka Bračiča – njen komandant je postal 20. julija 1944.«

Ko smo pred meseci pisali o Pustovi zidnici, kjer naj bi uredili Milenkovo spominsko sobo (tukaj je namreč umrl), nismo slutili, da se bo uganka o Milenkovem življenju pred prihodom v Slovenijo kaj kmalu razvzvala. Muzej revolucije v Celju je namreč dobil pismo, v katerem njegova mladostna tovariša in soborca, Dragutin Čurguz in Borko Karan opisujeta njegovo bojevito pot.

»Milenko Knežević je bil rojen 1923 v vasi Mlječanica-Medjuvodje v občini Bosanska Dubica. Starši, oče Djoko in mati Sava, so umrli že pred vojno. Brat Radovan in Marko sta padla v ofenzivi na Kozari julija 1942, brat Miloje, prav tako udeleženec narodnoosvobodilnega boja od prvih začetkov, pa je umrl pred tremi leti v prometni nesreči. Danes žive še tri Milenkove sestre: Djuja Živanić živi v rojstni vasi, Draginja Miljatić v Medjuvodju, Stojta Balaban pa v vasi Ajdrovci.

Milenko je obiskoval osnovno šolo v neznatni vasi Urmovci-Medjuvodje, takrat pa sta učenost mladim glavam vlivala učitelja Bogdan Bogić in Miloš Šiljegović.

Bil je veder, vedno dobrovoljno razpoložen deček, četudi ga je učitelj nemalokrat namlatil po prstih s šibo zaradi zaigavanja papirja med poukom. Znana je bila njegova priljubljenost ne le pri vrstnikih pač pa tudi pri

učencih višjih razredov. Bil je kolovodja različnih iger med šolskimi odmori in vedno je prvi pozval tovariše na šolsko dvorišče. Še posebej ljuba mu je bila preprosta igrice »bacanje kamena s ramena«. Največkrat mu pri tej veščini niso bili kos zdaleč večji in močnejši tovariši. Kadar ga ni bilo v šolo, ni bilo igranja in takrat so vsi začutili, da nekaj manjka, celo učitelj Miloš ni bil izjema.

Na poti do doma je neprestano dražil pse in užival, če so se oklali. Zaradi tega so ga tožili pri učitelju.

Konec šole, konec brezskrbnega življenja. Milenko je ostal doma in ljudje

lo za spremljevalca Boška Šljegovića, organizatorja vstaje. Vse do sovražnikove ofenzive na Kozari, julija 1942, se Milenko in Boško Šljegović nista ločila.

Bridkost in gorje časa sta velikokrat zvođenela v Milenkovi veselostih. Slabičev in strahopetec ni trpel. Nekoč je pred skupino borcev povsem resno razlagal, kako različni železni predmeti, podobno kot magnet, lahko pritegnejo sovražnikovo letalo. Pod vplivom te več kot nedolžne šale je neka partizanska patrolja na vrat na nos pometala s sebe orožje, ko se je na nebu prikazalo nemško letalo. Še več, fantje so si

in naposled namestnik komandirja čete.

Novembra 1942 srečamo Milenka v bojih za osvoboditev Bihaća, kmalu zatem pa je skupaj s soborci pomagal razbijati sovražnikovo fronto pri Bosanskem Novem, Suvači in rudniku Ljubiji.

Sal ni pozabil. Ko so decembra istega leta napadali Bosanski Novi in so ga nekoliko pozneje videli borci s povsem novim nemškim avtomatom, jih je seveda vznemirilo, od kod mu orožje.

»Ni kaj povedati«, je odvrnil Milenko. »Vidim Nemca, kako beži, po domače mu zakričim, naj odvrže orožje, torbico in obleko in Nemec vse uboga. Jaz sem samo pobral.«

Sedmega januarja 1943 se je mladi Bosanec izpod Kozare prvič srečal z vrhovnim komandantom, tovarišem Titom. Bilo je v Jasenicah pod Grmečem, ko je Tito pregledoval zbrane borce Četrte krajiške divizije.

Štirinajst dni pozneje se je Milenko skupaj s tovariši podal na težko in žalostno pot, od Klačnic pri Banjaluki na Grmeč, da bi pomagal zaščititi centralno partizanske bolnišnice. Trdoživi komandir voda se je s svojimi čvrsto upiral enotam nemške divizije Prinz Eugen, ne da bi za hip zapustil položaj. Takrat ga je zadelo. Kljub vsemu, premoči sovražnikov in vremenu, se je borcem njegovega voda ob pomoči drugih enot le posrečilo, da so fanta izvlekli, težko ranjenega in ga na nosilih, skozi svinčeno točo četrte sovražne ofenzive na Grmeču in metriski sneg prenesli na varno.

Ko so se rane zacelile, je Milenko prišel spet v svoj vod za komandirja. Dne 31. maja 1943 je s Peto krajiško brigado odšel iz Klačnic iz zahodne Bosne v centralno Bosno. Takoj prve dni junija je s svojim vodom izvedel blesteč napad in tako prevzel s svojimi fanti levji delež naloge drugega bataljona. Pol dneva je trajal boj za artilerijsko domobransko baterijo v vasi Mravice pri Prnjavorju. Plen je bil bogat: Milenko in njegovi so zaplenili štiri 105 mm havbice, zajeli sto osemdeset sovražnikovih vojakov in

sedemdeset konjev s celotno opremo. Ni šlo lahko; toda nekaj udarnih jurišev na čelu z Milenkovi vodom je Nemce prisililo k vdaji.

Po vdaji je Milenko sporočil pred skrbno poravnano vrsto svojih borcev komandantu bataljona, da je naloga opravljena. Štab Pete kozarske brigade devete krajiške divizije ni štedil s pohvalo.

Pri napadu na Prnjavor je Milenko zaplenil sovražnikovemu komandantu zelo lepo izdelan pas. Po dogovoru s komandirjem čete Djenadijem Sretom in komandantom bataljona Dragutinom Čurguzom so pas poslali vrhovnemu komandantu, tovarišu Titu.

Še enkrat se je Milenko v Bosni srečal z zloglasno Prinz Eugen divizijo. Pol dneva je trajala bitka v gozdu Čavka, nedaleč od Prnjavorja. Tudi tokrat Milenko ni mogel iz svoje kože. Sredi juriša proti nemškemu mitraljezu je zakričal na ves glas, da so ga slišali tako njegovi borci kot Nemci: »Dodji, Švaba, da se izigramo!«

Kraj Stanari pri Prnjavorju, september 1943. Milenko se je poslovil od soborcev, pete krajiške kozarske brigade, da bi kmalu zatem odšel v oficirsko šolo pri Vrhovnem štabu NOV in POJ v Jajce, odkoder je odpotoval v Slovenijo.

Milenka se še danes živo spominjajo njegovi soborci in starešine iz dni bojevanja v Bosni. Rad spregovori o njem Borko Karan, šolski tovariš, politdelegat voda, kjer je bil Milenko komandir, danes kapetan fregate v pokoju. Tudi pomočnik političnega komisarja čete, polkovnik v pokoju, Marinko Krnjajić, ga ni pozabil. Pa Branko Bijelić, Milan Budimir, Mirko Pekić, Dragutin in Pero Čurguz...«

Predlagamo občinskemu odboru zveze združenj borcev v Slovenskih Konjicah, sta še zapisala Dragutin Čurguz in Borko Karan, in borčevski organizaciji iz Bosanske Dubice, da skupaj pripravijo izlet njegovih šolskih in vojnih tovarišev na njegov grob v Špitaliču pri Slovenskih Konjicah.

S. M.



Komandantu Milenkmu je smrt preprečila da bi zvedel za ukaz Ministrstva za narodno obrambo Demokratične federativne republike Jugoslavije št. 123/2 z dne 1. aprila 1945, ki bi mu prinesel čin majorja. Depešno obvestilo je čakalo nanj na Tolstem vrhu (tam je 25. aprila 1945 tudi umrl).

so ga imeli radi, saj je bil pošten, vesel in nasploh priljubljen mladenič.

Ko so se na Kozari, nedaleč od rojstne vasi, začeli zbirati prvi partizani, Milenko ni niti za hip pomišljal. Lastnosti, zaradi katerih je bil priljubljen v šoli, so se pokazale tudi v partizanskih vrstah. Pridružila se jim je še hrabrost. Vodstvo vstaje ga je prav zaradi tega določilo

v naglici uspeli potrgati tudi kovinske gumbce. Razumljivo, da so se jim smejali.

Po ofenzivi na Kozari je Milenko stopil v prvo četo drugega bataljona Drugega krajiškega narodnoosvobodilnega odre- da, iz katerega je pozneje nastala Peta kozarska krajiška brigada. V njej je bil borec, desetar, vodnik

NOVE KNJIGE

Janko Perat

Odločitev v puščavi

Pisatelj Janko Perat in založba Lipa sta nas prijetno presenetila z novo knjigo s tematiko narodnoosvobodilnega boja.

Že sam naslov knjige, *Odločitev v puščavi*, nam nakazuje vsebino, kajti na prostranih puščavskih bojiščih Libije se niso odločali samo izidi velikih bitk druge svetovne vojne, temveč, kar je za nas še prav posebno pomembno, v puščavi se je odločala tudi usoda več kot tisoč primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov, ki jih je vojna vihra zajela že v Libiji, ko so bili še v sestavi italijanske armade, ali pa so prispeli na to bojišče, ko so se že začele sovražnosti. Italijani so jih namenili za topovsko hrano. Toda ti naši možje in fantje so se posamično ali v manjših skupinah, kakor so bili pač razkropljeni po raznih italijanskih vojaških enotah, odločili drugače.

Namesto da bi se bojevali za osovražene italijanske fašistične oblasti, so našli pota in način, da so iz italijanske vojske prešli na drugo stran, v vrste zaveznikov, in so svoje orožje uperili proti fašistični vojski.

Tako so še številni že konec leta 1940 in v začetku leta 1941 vključili v poljske ali češke enote, ki so obstajale v okviru zavezniških sil na Bližnjem vzhodu. Nekateri izmed njih so se v sestavi teh enot povrnili na fronto v obrambo tedaj obkoljenega Tobruka. V poznem poletju leta 1941 pa so se v veliki večini zbrali v posebnem samostojnem Jugoslovanskem bataljonu, ki se je bil prav takrat oblikoval v sestavi britanske Osme armade.

Toda, že konec februarja 1942 so bili postavljeni pred novo odločitev: ali naj, pokorni reakcionarnim ciljem begunske jugoslovanske vlade, bodo ali naj, pokorni reakcionarnim ciljem begunske jugoslovanske vlade, bodo orodje medsebojnih obračunavanj v njihovih vrhovih ter lagodno čakajo na razvoj dogodkov ali pa odidejo na fronto, v Libijsko puščavo. Kljub močni nasproti propagandi so se odločili za drugo.

Vojna v puščavi se je z zmago pri El Alameinu, z zavezniškim izkrcavanjem v Alžiriji in z zaključnimi bitkami v Tuniziji končala s popolno zmago zaveznikov.

Naši rojaki v Jugoslovanskem bataljonu so morali tudi potem izbirati svojo pot. Odločiti so se morali, ali se bodo prepustili usodi in bodo pokorni poveljstvom, kot se spodobi »dobrim« vojakom, ne glede na cilje, za kakršne jih želijo uporabiti, ali bodo sami odločali o svoji usodi. In spet so se odločili za drugo pot.

Ti naši primorski Slovenci in istrski Hrvati, utrjeni v odporu proti fašizmu, že od doma prekaljeni v trdih bitkah, niso marali biti zgolj objekt, temveč so se odločili biti tvoren subjekt v boju proti mračnim nacifašističnim silam, ki so hotele zaslužniti svet. Zato so se upirali vsakemu poskusu, da bi jih kot viso-

ko usposobljeno vojaško enoto uporabili v reakcionarne namene.

S svojo odločnostjo so preprečili nakelepe, da bi jih s padalskim desantom vrgli na Primorsko in Istro, kjer naj bi odpirali pot invazijskim silam, kot so to načrtovali zavezniki.

Najveličastnejša pa je bila njihova odločitev za NOV, za Titovo Jugoslavijo, ki so jo uresničili v zelo zapletenih političnih razmerah, z vrsto dobro organiziranih uporov proti begunskemu in izdajalskemu kralju Petru II. njegovemu oprodi generalu Peri Živkoviću in begunski vladi sploh. To, da so se naši fantje, ki so služili v kraljevi osebni telesni straži, kralju uprli in se odločili za Tita, za NOV, je res romanesku, a hkrati resničen dogodek. Sam Vladimir Dedijer je nekoč (glej Delo z dne 19. junija 1969) izjavil, da sta po njegovem prepričanju upor 7 000 Kragujevčanov in upor primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov v Jugoslovanskem bataljonu v Egiptu dva najznačajnejša primera množičnega upora proti okupatorju.

In tem dogodkom je posvečena Peratova knjiga, ki z vso upravičenostjo nosi svoj naslov. V njej so opisane vse količkej pomembne bitke na nam odmaknjem, a prav zaradi tega morda še bolj zanimivem bojišču v Libijski puščavi. V njej pisatelj opisuje, kako so se naši rojaki morali odločiti o svoji usodi v težavnih, zelo zapletenih okoliščinah, popolnoma prepuščeni samim sebi, sledeč le svoji ljubezni do domovine, ki jih je z nezmotljivo silo vodila in pripeljala na edino pravo pot, pot v NOV.

Avtor je svoje delo široko zasnoval. To ni memoarsko delo, niti znanstveno ali zgodovinsko, temveč posebna oblika spominske proze intimno-izpovedne narave. To ni zgodovina kot taka, temveč pričevanje o zgodovinskih dogodkih, kakor jih je avtor doživljal z močno osebno noto, zaradi česar gre pri tem v veliki meri bolj za literarno stvaritev kot za zgodovinsko delo. Vendar gre za subjektiven prikaz zgodovine ki ne ostaja na ravni spominskega besedila ker je avtor svoj odnos do opisanih dogodkov preverjal in vrednotil s primerjanjem številnih zgodovinskih in spominskih besedil, številnih udeležencev in vojnih zgodovinarjev, ki so v knjigi navedeni v virih.

Knjiga je razdeljena na dva dela.

V prvem, ki nosi naslov *Bitke v puščavi* avtor opisuje puščavske bitke v Libiji. Priznati mu moramo, da je znal podati zanimivo, skorajda napeto sintezo teh bojev in prikazati njihovo pomembnost v globalnem spopadu s fašizmom na vseh frontah. In v to široko panoramo je vtikal tudi vlogo Jugoslovanskega bataljona. V vse to pa spretno vpletel kup anekdot, obrobni dogodkov in razpoloženskih opisov, ki posrečeno prikazujejo takratne razmere in vzdušje, in to v večji meri, kakor bi jih

lahko prikazali dokumentarni podatki. Zelo plastični in zanimivi so, na primer, opisi puščave, življenje v puščavskih prostranstvih in posebnosti v načinu puščavskega bojevanja. Prav opisi puščavskega bojevanja bodo zanimivi tudi za vojaške starešine, ki bodo v njih našli marsikaj koristnega. Naravnost pretresljivi so opisi bede italijanskih vojakov, ki so žejni, sestradani in raztrgani padli v britansko ujetništvo, pa kako so se primorski Slovenci, ki so bili zgubljeni v tem morju žejnih ujetnikov, s pesmijo klicali in zbirali skupaj v jedro, iz katerega je nastal Jugoslovanski bataljon.

Naravnost dramatični so tudi opisi tankovskih bitk v puščavi in opis bitke pri El Alameinu.

Drugi del, ki nosi naslov *Odločitev v puščavi*, je v celoti posvečen političnemu boju in političnim odločitvam pripadnikov Juboslovanskega bataljona proti silam reakcije, ne samo v krogih begunske kraljevske jugoslovanske vlade in njenih vojaških krogov, temveč tudi proti silam reakcije med zavezniki. V njem avtor razlaga spletke velikih sil, begunske jugoslovanske vlade, britanskega vrhovnega vojaškega poveljstva za Sredozemlje in vloge, ki jo je ali naj bi jo v teh načrtih in spletekah imel Jugoslovanski bataljon. Za mnoge bo prav to poglavje najzanimivejše, še zlasti za zgodovinarje, in sicer ne glede na to, če bi kdo utegnil imeti pomisleke o zgodovinski avtentičnosti. Toda avtorju moramo priznati, da je kljub izrazito subjektivnemu pristopu, kljub temu, da se je na opis teh dogodkov omejil, le toliko, kolikor so se nanašali na bataljon, ostal vseskozi zgodovinsko kritičen. Kolikor se je ponekod le spustil v svoje lastne domneve in sklepanja, je to dal jasno razumeti, saj jih je razmejil od že ugotovljenih zgodovinskih dejstev.

Ko se človek pogloblja v vso zapletenost takratnih dogajanj, vso navzkrižnost medsebojnih interesov med zavezniki, med njihovimi posameznimi poveljstvi, vso nezvestobo, in dvoličnost, ki se je izražala predvsem v odnosu do narodnoosvobodilnega gibanja Jugoslavije, si zastavlja vprašanje, kako so mogli ti primorski Slovenci in istrski Hrvati v Jugoslovanskem bataljonu, vsi ti ljudje, »ki jih je vzgajal fašizem«, najti in odbrati edino pravo in častno pot, po kateri so se skozi boje v puščavi in v prekomorskih brigadah s častjo vrnili domov. Odločitev za to pot je bila globoka vsajena v čustvovanju, da so se tako rekoč instiktivno upirali vsemu, kar ni pomenilo brezkompromisnega boja proti fašizmu. V njih je bila globoka, nezlomljiva vera v dokončno zmago nad fašizmom, v dokončno osvoboditev Istre in Primorske izpod fašističnega jarma ter priključitev k edini domovini Jugoslaviji. Ne! Njihove zgodovine se jim ni treba sramovati. **Albert Klun**

PARTIZANSKA LJUDSKA

Brigita Zorec

Bori

Na visoki gori, priklonili so se bori,
šepetali in mrmrali, soseda so spraševali;
kje so le možje in fantje,
ki so nekdanj tu hodili –
kakor levi se borili,
za svoj dom, za zemljo drago?

Stari hrast jim odgovarja:
Tam za tistim prvim hribom –
za gozdičem, prav na robu,
vsi ležijo v skupnem grobu. –

Je gomila ograjena, z rožami vsa zasajena –
tam imajo svoje spanje, naši dragi,
hrabri borci. –

Stari hrast naprej modruje
vitkim borom on svetuje,
naj ne bo vam žal junakov,
ki so hrabro se borili, da so dom naš ohranili –
rastejo že njih sinovi, ki ne bodo dopustili –
tujcu več na to zemljo! –
Da bi zopet jo skrunili,
obešali in morili, kot pred leti je bilo?!

Zemlja s krvjo je prepojena srca sinov so prekaljena,
zdaj je ponosen ta naš rod na svoji zemlji svoj gospod,
tujcu več ne bo nikdar hlapčeval
bi rajši spet življenje dal.

Opomba: Ko je Brigita Zorec iz Pragerskega prvič dobila v roke časopis TV-15, jo je s svojo vsebino tako navdušil, da je napisala pričujočo pesem. Pesem je posvetila spominu borcem, ki so padli pri Javorskem pilu pri Litiji. Te verze je napisala že pred mnogo leti, zdaj pa jih je poslala za objavo v TV-15 in sicer v nepozaben spomin padlim borcem v zgoraj omenjenemu kraju.

(Ureja: Črt Šinkovec)

PARTIZANSKA LJUDSKA

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

DELO EDVARDA KARDELJA V ITALIJANSKEM JEZIKU – Pri založbi Editori Riuniti je v zbirki *Politica* izšla knjiga Edvarda Kardelja *Spomini na železna leta* (»Memorie degli anni di ferro«). Pri nas je izšla pod naslovom *Boj za priznanje in neodvisnost nove Jugoslavije*. V italijanski izdaji so na koncu knjige objavljena tudi nekatera pisma, ki sta si jih v kritičnem letu 1948 izmenjali jugoslovanska komunistična partija (osebno Tito in Kardelj) in sovjetska komunistična partija.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Odlikovanji za zasluge

Dne 24. oktobra je bila v republiškem izvršnem svetu posebna slovesnost, na kateri sta Črtomir Šinkovec in Vladimir Kavčič prejela odlikovanji predsedstva SFR Jugoslavije.

Glavnega in odgovornega urednika revije *Borec* Črtomira Šinkovca je predsedstvo SFRJ za posebne zasluge na področju javnega delovanja odlikovalo z redom republike s srebrnim vencem, dosedanjega direktorja založbe *Borec* Vladimira Kavčiča pa za delo, ki je posebnega pomena za napredek države, z redom dela z zlatim vencem. Odlikovanja jima je izročil predsednik republiškega komiteja za kulturo in znanost dr. Iztok Winkler, ki je ob tej priložnosti še enkrat poudaril velik prispevek obeh odlikovancev na področju kulture.

Slovesnosti se je udeležil tudi predsednik republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik. Foto: Jože Čurin



NOVE KNJIGE

Otroštvo v senci vojnih dni

Na zagrebškem posvetovanju ob mednarodnem letu otroka, aprila 1980, s temo: Izročila NOB o družbeni skrbi za otroka – Titovim generacijam svobode smo Slovenci sodelovali z desetimi prispevki. Z njimi smo želeli predstaviti vse tiste vrednote, ki so bile odločilnega pomena za zmago naših narodov nad fašizmom, nad vsakršnim nasiljem in izkoriščanjem in ki imajo tudi za današnje življenje v svobodni, socialistični samoupravni Jugoslaviji neprecenljivo vrednost in trajen pomen. Cilj posvetovanja, h kateremu so bila usmerjena tudi naša prizadevanja pri pripravi slovenskega deleža, je bil, da zmerjene vrednote predamo kot dragoceno izročilo otrokom in mladini, da bi jih mlada generacija še naprej ohranjala in razvijala na njej lasten, kritičen in ustvarjalen način. Te besede je uredništvo zapisalo v uvodu h knjigi *Otroštvo v senci vojnih dni* in ta publikacija naj bo dragocen kašpot tistim, ki danes živijo, ustvarjajo in tistim, ki šele prihajajo, da bi s temi vrednotami ter vero v človeka in njegovo moč plemenitili svoje družbeno življenje, da bo rasel zdrav in čvrst naš mladi rod tudi jutri.

Ivan Križnar je v članku *Otroci na Slovenskem med fašistično okupacijo* podal oris trpljenja najmlajšega rodu, ki je bil med fašistično okupacijo izpostavljen silovitemu potujčevanju, raznarodovanju in množičnemu izgonu z domače zemlje. Ada Krivic je v doslej prvi objavi prikazala Skrb za ogrožene družine z otroki in za ilegalčke v Ljubljani, delo žena in mater v okupirani Ljubljani, ki

so se izpostavljale nevarnosti, pa vendar z veliko ljubeznijo skrbele za otroke naših v dneh političnih delavcev, ki so živeli in delali v ilegali. Stane Mrvič in Alenka Kraigher-Gregorc sta v svojih sestavkih opisala strahotne usode Ukradenih otrok, ki so jih hoteli nacisti vzgojiti v janičarje slovenskega ljudstva. Anton Avsec v članku *Pionirska četa Slivniškega bataljona* opisuje svoja doživljanja v tej pionirski četi, ki je štela 90 ljudi, od teh za delo sposobnih 23, več kot 50 let starih je bilo 7, toliko je bilo tudi žensk, otrok, mlajših od 14 let, je bilo 37, med njimi dva novorojenčka in 20 partizanov. Jože Prinčič je v razpravi *Odnos ljudske oblasti slovenskega naroda do otroka v obdobju NOB 1944–1945* skozi dokumente prikazal odnos nove revolucionarne oblasti do otroka. Dr. Božena Grosman je v *Partizanski poročnišnici* pokazala na skrb, ki so jo posvečali poročnicam in negi novorojenčkov in so že konec leta 1943 pri partizanski bolnišnici v Kočevskem Rogu imeli oddelek – poročnišnico in poporodni prostor – barako, kjer je mati lahko negovala svojega otroka. Slavica Pavlič je v članku *Organizacija šolstva v NOB* dala prežet skozi delovanje partizanske šole, partizanskih krožkov, partizanskih postaj in potovalnih šol na osvobojenem, kontroliranem in okupiranem ozemlju Bele krajine, Primorske, Štajerske in Gorenjske, ki je s svojim programom, učnimi načrti skrbel in dajala osnove novi demokratični šoli. Alenka Gerlovič je v sestavku *Partizansko gledališče* prikazala delovanje gledališča, ki ni bilo na-

menjeno samo otrokom, ampak s politično satiro tudi odraslim. Marjeta Campa in Sergej Vošnjak sta v sestavku o *Mladinskem tisku v NOB* prikazala skrb naše ljudske oblasti za ohranitev slovenskega jezika tudi v tem, da so mladina in pionirji dobili v roko slovensko branje. Nataša Urbanc je v članku *Pionirska organizacija – otrokova samovzgoja in dejavnost spremljala dejavnost otrok v sklopu pionirske organizacije*, ki se ni razvijala samo na osvobojenem ozemlju, ampak tudi v okupiranih mestih.

Stane Kumar je v spominskem zapisu *Risal sem otroke v koncentracijskem taborišču* zapisal, da je vsak dan opazoval otroke, ki so posedali v gručah, žalostnih oči in starčevskih obrazov.

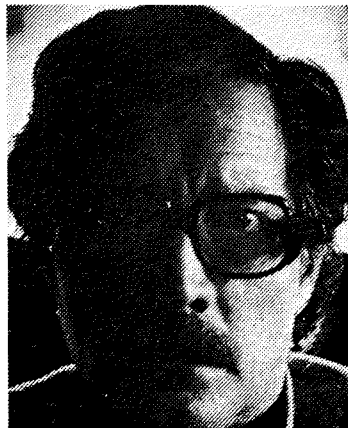
V članku *Marije Šoljan-Bakarič Sporočila narodnoosvobodilnega boja Titovi generaciji* svobode, ki je bil uvodni referat na posvetovanju v Zagrebu, je prikazana vsa skrb za otroke, ki je bil neločljiv del NOB vseh jugoslovanskih narodov, in zato je ideja boja in osvoboditve porodila tisoče oblik skrbi za otroke.

Publikacija, ki jo je izdala Zveza prijateljev mladine Slovenije, je bogato ilustrirana in prinaša povzetke vseh člankov v štirih jezikih, angleščini, francoščini, ruščini in španščini, in zato menim, da ne bi smelo biti šolske knjižnice, v kateri bi ne bilo te publikacije, da bi mladi rodovi sprejeli in ohranjali sporočila narodnoosvobodilnega boja, jih prenašali naprej in razvijali.

Slavica Pavlič

BELEŽKE BELEŽKE BELE

Valerio Miroglio razstavlja v Velenju

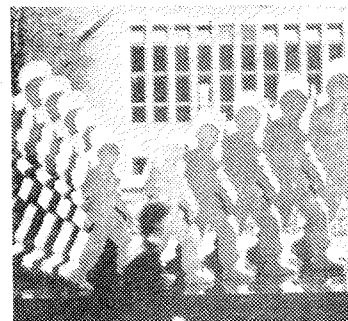


Valerio Miroglio

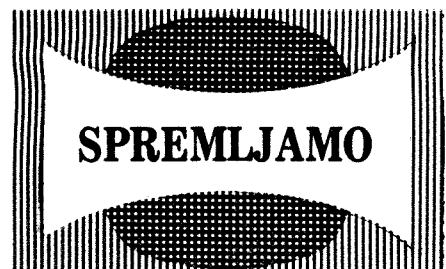
Italijanski slikar in kipar Valerio Miroglio iz Astija ni neznano ime v sodobnem likovnem dogajanju na Slovenskem. Njegov spomin upora v Velenju je eno najzanimivejših likovnih del na temo narodnoosvobodilnega boja pri nas. Prikazuje skupino partizanov, ki se nam v hitrem pohodu približujejo s strani in se na mestu gledalčevega očista sunkovito obrnejo v levo. Vendar telesa, ki stopajo mimo, niso individualna bitja. Zdi se kot val, ki nam drvi naproti. Umetnik ga je razrezal na posamične dele, in jim dal antropomorfnost obliko. Simboličen upor, v katerem posameznik pomeni le toliko, kolikor predstavlja del celote, je v velenjskem spomeniku zgledno prikazan. Upodobljene figure, ki prikazujejo idejo zmagovite revolucije, so postavljene na izrazito nizke podstavke, postale so del množice, ki je nihče več ne more zaustaviti. S to mislijo je Valerio Miroglio, komunist in partizan deloval v italijanskem odporiškem gibanju. (Ko mu je bilo šestnajst let, je sodeloval v skrivnem boju proti fašistom. Med drugo svetovno vojno je skupaj s starši ter bratom odšel k partizanom, kjer je oče decembra 1944 padel) izrazil svoj pogled na svet in čas, ki prihaja.

Z besedami izpod peresa Cenneta Avgušтина, vzetimi iz kataloga, opozarjamo na razstavo Valeria Miroglia, ki je v velenjskem kulturnem centru Ivana Napotnika – umetnika, ki spada brez dvoma med tiste italijanske ustvarjalce, ki so usodno zavzeti za sodobno stvarnost doma in v svetu. Angažirana vsebina in vzorna oblikovna izvedba, ki se poslužuje pridobitev moderne tehnike, se v Miroglijevih delih povezuje v ubran likovni organizem.

Razstava bo odprta do 11. novembra.



Valerio Miroglio: spomenik jugoslovansko-italijanskim partizanom v Sloveniji



Bagdad: Teheran – in mi

Pogledi vseh ljudi sveta so to jesen zazrti v puščobno rjavkasto pokrajino ob Perzijskem zalivu. Dvobojevanje med dvema armadama, dvema ideologijama in dvema revolucijama, ki se še dokazujeta, doživljajo sicer ponekod samo kot tekmo, ob kakršni se vnamajo navijaške strasti, ta ali oni celo prepričani, da se mu ponuja priložnost posebnega zadoščenja, ko bosta nasprotnika dovolj izčrpana... in kar je še podobnih špekulacij, ki izpričujejo nečlovečnost in nemoralno tega našega sveta. Toda večina človeštva je ob vsem, kar se dogaja, ob zmagoslavju smrti, ki je spet dočakala eno izmed svojih žetev, ob neusmiljenem uničevanju gmotnega in naravnega bogastva, ki bo s svojimi posledicami še bolj ogrozilo perspektive človeškega blagostanja, in ob hujšakstvu, ki utegne potegniti v ognjen ples tudi druge države, njihove armade in njihova ljudstva, iskreno in globoko zaskrbljena.

Kako to vojno doživljamo mi? Vemo in čutimo, čeravno morda nekoliko samoljubno zazrti v svoje miroljubno bivanje na Balkanu, ki je tudi in predvsem po zaslugi intenzivnih prizadevanj postal sodobna oaza miru in skladnega sožitja med sosedi, da vojna ob Perzijskem zalivu sploh ni tako daleč od nas, kot se zdi na

prvi pogled. Tega se, obdani z nenehnimi ognji vojnih spopadov, zavedamo bolj kot kdajkoli v desetletjih po drugi svetovni vojni. Iransko-iraška vojna ni samo zaradi nafte, pač pa tudi zaradi občega toka svetovne revolucije, katere aktualna žariščna točka so dandanes prav predeli Bližnjega in Srednjega vzhoda, kjer je eden izmed občutljivih jezičkov velike medblokove tehtnice, ki utegne odločati o prihodnosti planeta, sestavni del nenehno trajajočega spopada, ki ga vztrajno netijo interesi obeh blokovskih velesil, iskre tega spopada pa švigajo na vse strani, se razplamtevajo in razžigajo v nič koliko ognjev ter s svojimi plameni razžigajo ne le naš vsakdanji mir, pač pa tudi naše zaupanje v prihodnost človeškega razuma in ustvarjalnega sožitja.

O realnih razsežnostih te vojne nas mediji obveščajo sproti. Dovolj zgovorni in vsestranski so tudi komentariji, čeprav je v situacijah nenehno dramatizirane negotovosti in nejasnih razmerij med objektivno resničnostjo na eni in subjektivnimi interpretacijami dogajanja na drugi strani, dejstvom na frontni črti in v politično-diplomatskih zaledjih le težko slediti.

Tolikanj pomembnejši je bil zategadelj pogovor naših zaresnih strokovnih poznavalcev posameznih aspektov te vojne in sodobnega svetovnega konflikta nasploh (Lipušček: Tominc, Smole, Zidarič, Štular) v okviru oktobrske Tretje razsežnosti – in v njem, ob vsem drugem, kar je sodilo zraven, predvsem tisti del, ki je razgrinjal in razčlenjeval neposredne odseve iransko-iraške vojne na naše, torej posebej jugoslovansko gospodarsko in politično dogajanje. Zanimive informacije, ki sta jih »iz prve roke« podajala predvsem tovariša Zidarič in Štular, so postregle z nekaj doslej manj znanimi podatki o našem gospodarskem sodelovanju z obema vojskujočima se državama (kar pomeni, po drugi strani, tudi politične vezi z obema sicer raznorodnima, vendar aktivni neuvrščeni pripadajočima revolucijama.)

Zvedeli smo, da se je tik pred izbruhom sovražnosti odprtega teheranskega velesejma udeležilo kar 47 jugoslovanskih gospodarstvenikov, s čimer smo demonstrirali voljo po izrazitem povečanju naše prisotnosti na tamkajšnjem tržišču. Pa še: da je bil Irak letos na devetem mestu med našimi zunanjetrgovinskimi partnerji. V tej državi smo Jugoslavlani bili – in slejkoprej ostajamo – izvajalci številnih velikih investicijskih del, ki pa so v vojnih razmerah kajpak zastala. Tako kot prevzemniki del iz posameznih drugih držav smo se tudi mi znašli v dramatičnem precepu: oditi in pustiti gradbišča z vso opremo, z vsemi še nedokončanimi obveznostmi in z obojestransko izpolnitvijo pogodbenih določil vred – ali ostati in vztrajati. In jugoslovanski gradbinci so vztrajali, v nasprotju z vsemi drugimi, ki so pobrali šila in kopita ter preprosto odšli. Z gradbišč neposredno na vroči frontni črti smo sicer ekipe umaknili tudi mi, toda ostale so straže, ki varujejo opremo, kajti vse je pripravljeno, da se dela nadaljujejo, brž ko bo mogoče; v zaledju pa so ostala naša gradbišča živa kljub vsemu, kar prinaša vojna. To ravnanje je Jugoslavijo tudi tokrat uveljavilo s pomembnimi moralnimi poeni v prid njene mednarodne zavzetosti, zrelosti, poguma in solidnosti. Strojeno je bilo vse, da bi panično vzdušje vojne ne sesulo v prah naših dolgoletnih gospodarskih in političnih vezi v tem delu sveta. Seveda pa v zvezi s tem ni prav nič nepomembno zagotovilo, da je bilo poskrbljeno tudi za popolno človeško varnost naših delavcev, ki so ostali na iraških gradbiščih.

Osrednji problem, ki kot Damoklejev meč visi nad sedanjim svetom, je usodni izpad naftnih virov v obeh vojskujočih se državah. Za nas je zlasti boleče usihanje iraških vrelcev, ki so bili glavni dobavitelji za naše potrebe. Naši odgovorni dejavniki obetajo nadomestila v drugih državah, kar pa je vse še v megli. Daljnosežnih posledic, se nemara sploh še ne zavedamo. Drama teče in se zapleta dalje.

Viktor Konjar

VELENJE

Še več takih izletov

Krajevna organizacija združenja borcev in vojaških vojnih invalidov Staro Velenje je v soboto, 13. septembra 1980, organizirala skupinski avtobusni izlet na Duh na Ostrem vrhu, katerega se je udeležilo 49 članov. Vodja izleta je bil predsednik ZB NOV Stanko Hudales.

Na Duhu smo si ogledali doprsna kipa Djura Džakovića in Nikola Hečimovića ter smo si ogledali v Spominski sobi fotografije padlih borcev Lackovega odreda. O pomenu bojev na tem območju je spregovoril Miha Krofi, ki je bil udeleženec bojev Lackovega odreda in je zelo obširno pojasnjeval takratne hude boje v zimi leta 1944/45 na tem terenu z okupatorjem ob jugoslovanskoavstrijski meji. V Mariboru smo si ogledali muzej NOV in razstave slik padlih borcev in plakate o ustreljenih talcih, med katerimi so bili tudi borci iz Velenja. Ob koncu izleta smo obiskali graničarsko karavlo in smo vojakom v spomin izročili skromno darilo.

V imenu udeležencev se zahvaljujem vodstvu z željo, da bi organizirali še več takih izletov, ki ohranjajo tradicije in spomine NOV.

MIHA DOBERŠEK

BOŽJE

Partizanski obisk

Vas Božje na Pohorju je v letošnjih septembrskih dneh spet podoživela trenutek zgodovine iz partizanskih dni. V vasi se je za tri dni nastanil vod vezistov iz sestava teritorialnih enot občine Slovenske Konjice in tako ustvaril pravo partizansko vzdušje v tej vasi, ki je velikokrat imela v gosteh partizane. V hiši nekdanjega borca NOV Jurija Bezovnika so imeli štabne prostore in kuhinjo, zunaj pa so postavili potrebne šotore. Vezisti so kmalu vzpostavili telefonske in radijske zveze, domače ženske pa so zavrtle kuhalnice in tako omogočile, da je bila vojska sita in zadovoljna. Okoli šotorov se je kmalu zbrala tudi vsa vaška mladost in bila prijetno presenečena, ko je lahko zvečer gledala prvo filmsko projekcijo in sami vasi. Ogledali smo si namreč film o zgodovini in sedanjem razvoju občine Slovenske Konjice.

Med tridnevnimi vajami so vojsko obiskali tudi predstavniki skupščine občine in družbenopolitičnih organizacij Slovenske Konjice in predstavniki krajevne skupnosti Oplotnice, kamor spada vas Božje. Ogledali so si prizorišče vaj. Bili pa so tudi presenečeni nad razgledom, ki se nudi osem iz te lepe pohorske vasi na skoraj celotno območje konjiške občine. Obiskali so tudi spomenik na grobu padlega partizanskega bolničarja nad vasjo, ki je tu padel oktobra 1944.

Ko so se po treh dneh poslovili od prijazne vasi in gostitelja, so izrazili globoko zadovoljstvo, da so bili tako toplotno sprejeti. Sam gostitelj pa je izrazil, da je vesel in ponosen, da so prišli prav v njegovo hišo in jih povabil, naj le še kdaj pridejo.

JULKA TAJNIKAR

PODNART

Partizansko srečanje

V soboto, 25. oktobra, so se v domu kulture letos že šestič srečali nekdanji partizani, ki so med vojno delali na območju KS Podnart.

Krajevni odbor ZB NOV Podnart je pripravil kulturni program, v katerem so sodelovali: moški pevski zbor iz Podnarta in pionirji pionirskega odreda Alojz Rakovec iz osnovne šole Ovišje. Slavnostni govornik Ivan Štular-Čiro je spomnil prisotne na dogodke od julija 1941 do konca vojne ter poudaril, da je z ustanovitvijo Cankarjevega bataljona in drugih partizanskih enot dobilo osvobodilno gibanje na Gorenjskem svojo udarno pest in prve obrise resnične ljudske vojske. Na območju krajevne skupnosti je bilo več akcij in tudi žalostnih tragedij. Med drugim so partizani porušili most čez Savo v neposredni bližini orožniške postaje v Podnartu avgusta 1942, sledil je napad Gradnikove in Vojkove brigade na dobro utrjeno orožniško postajo, vrstile so se sabotažne akcije na železniški progi. Šestnajst partizanov je padlo v zasedi pri prehodu Kokrškega odreda čez Savo 6. julija 1944. leta. Trije broci 1. čete Simona Gregorčiča so padli v boju proti okupatorju 16. februarja 1943. leta. Dne 14. oktobra 1943 so bile na Poljšici ustreljene kot žrtve okupatorjevega nasilja štiri žrtve. Dne 16. julija 1944 sta padla v Podnartu v boju z okupatorjem borka in borec. Kurir Alojz Rakovec, po katerem ima ime pionirski odred, je padel na Češnjici 27. julija 1944. leta, med Češnjico in Rovtami pa so belongardi 30. novembra 1944. leta ustrelili Joža Bitenca-Kika. Sedaj so na vseh krajih padlih spominska obeležja, na Ovišjih pa je spomenik 41 padlim in žrtvam fašističnega nasilja.

CIRIL ROZMAN

SLOVENJ GRADEC

V spomin padlim

Dvainsedemdeset spomenikov in spominskih plošč, na katerih je vklesanih 320 imen, nas spominja na žrtve padlih borcev in aktivistov, ki jih je v revoluciji dala Mislinjska dolina.

Ob dnevu mrtvih bodo sorodniki, preživeli borci, aktivisti in prijatelji obiskali grobišča, položili nanje cvetje in prižgali sveče. V parku narodnih herojev pa bo 31. oktobra ob 12. uri komemoracija, ki jo pripravlja krajevna konferenca SZDL Slovenj Gradec ob sodelovanju družbenopolitičnih organizacij, šolskega centra Edvarda Kardelja, osnovne šole Franja Vrunča in godbe na pihala.

Slavnostni govor bo imel Albin Kac, član predsedstva krajevne konference SZDL Slovenj Gradec.

ADOLF ANKON

RADLJE

Spominska domačija

Ob letošnjem občinskem prazniku so se Radeljčani ter okoličani dostojno oddolžili spominu na dogodek, ki je med NOB močno odjeknil v pokrajini med Pohorjem in Kozjakom.

Takrat se je del Lackovega odreda ustavil v Župankovi domačiji v neposredni bližini Radelj, kejr je bila večja sovražnikova postojanka. Odred je bil izdan in sovražnik je skupino napadel z veliko premočjo. Ko se je večina odločila za preboj, je sedem borcev sklenilo vztrajati v boju. Šli so v klet in skozi okna bojevali neenakopravno bitko. Ko je zmanjkalo municije, so jih Nemci zasuli z ročnimi bombami. Dva, ki sta preživela zadnji boj, so prepeljali v Radlje. Eden od teh je zaradi ran umrl že med potjo, drugega pa so kasneje ustrelili. Vse to je le površen opis tega dogodka, ki pa je imel glede na junaško odločitev padle skupine velik odmev.



V spomin na te dogodke so pri urejeni Župankovi domačiji nad Radljami odkrili spomenik. Partizan na granitnem podstavku na trdi domači zemlji gleda v dolino. Spomenik je delo akademskega kiparja Viktorja Gojkovića, celotna kmetija pa je preurejena v spomenik, ki ne bo služil samo spominu, temveč tudi praktičnim potrebam za razne posvete in vse druge potrebe, ko je koristno najti mir v lepem okolju, kjer je ta spominska domačija le streljaj nad Radljami. Pri tem spomeniku so ob odkritju dali zaobljubo tudi mladi teritorialci prostovoljci v enotah teritorialne obrambe.

KRISTL VALTL

RADOVLJICA

Komemoracije ob dnevu mrtvih

V petek, 17. oktobra, je bila v Radovljici seja vseh predstavnikov in tajnikov KO ZZZB NOV v občini Radovljica. Na seji so se seznanili z izhodišči za akcijo Nič nas ne sme presenetiti v letu 1980, v katero se morajo aktivno vključiti tudi člani ZZZB NOV. Dogovorili so se, da bodo do 15. decembra 1980 obiskali vse člane ZZZB NOV v radovljiški občini in izpolnili nove evidenčne kartone, tako da bo na občinskem odboru kartoteka z vsemi potrebnimi podatki članov.

Vzporedno s tem popisom bodo KO ZZZB NOV ugotovile najbolj aktivne člane in jih predlagale za pohvale, knjižne nagrade in odlikovanja. Ob zaključku seje so potrdili časovno opredelitev žalnih slovesnosti pri spominskih obeležjih ob dnevu mrtvih in sicer: na Pokljuki-Gorelji 26. oktobra, ob 10. uri, v Dragi 1. novembra, ob 10.30 uri, v Begunjah 1. novembra, ob 11. uri, v Radovljici 1. novembra, ob 11.30 uri, na Ovišjih 31. oktobra, ob 16. uri, v Gorjah 1. novembra, ob 9. uri, v Lipnici 30. oktobra ob 15. uri, na Sr. Dobravi 30. oktobra, ob 15.30 uri, v Lescah 31. oktobra, ob 16. uri in v Bohinjski Bistrici 31. oktobra, ob 16. uri.

CIRIL ROZMAN

PRIMSKOVO

Krajevni praznik

Krajevna organizacija ZB Primskovo se je že dalj časa zavzemala, da bi imela naša krajevna skupnost svoj praznik. V sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in društvi je proučila dogodke, ki bi jim to praznovanje lahko posvetili. Končno so se dogovorili, da bo praznik posvečen spominu več dogodkov in letu 1941 in v začetku 1942. V letu 1941 so odšli prvi Primskovljani v ilegalo in formirala se je večja skojevka grupa. Ti skojevci so potem v začetku 1942 odšli v partizane. V spomin nanje bomo odslej vsako tretjo nedeljo v oktobru praznovali svoj praznik. Prvo praznovanje je tako bilo 19. oktobra.

V okviru praznika so bile številne športne prireditve, orientacijski pohod, ki se ga je udeležila tudi ekipa članov ZB. V počastitev praznika so člani ZB posebej lepo uredili spominska obeležja in nanja položili vence, pionirji osnovne šole pa cvetje. Prav poseben dogodek pa je bilo srečanje z nad 70 let starimi člani ZB. Večina se je tega srečanja udeležila. S pristrnimi besedami jih je pozdravil predsednik ZB Anton Razdrl. Nato so si še ogledali zanimive filme o spomenikih NOB v kranjski občini, ki jih je posnel in predvajal član ZB Andrej Babič.

Po prijetni uri kramljanja so se zadovoljni razšli z željo, da se še kdaj snidejo na podoben način.

Na slovesni seji je krajevna organizacija ZB prejela tudi nov prapor, za katerega sta sredstva prispevali tovarna IBI Kranj, Svet KS Primskovo in občinski odbor ZZZB Kranj. Dosedanji prapor je bil dotrajan, saj ga je organizacija uporabljala 25 let.

Za praznik je organizacija ZB Primskovo prejela še plaketo KS za dolgoletno tesno sodelovanje s KS.

STEFKA KOVAČ

AJDOVŠČINA

Izlet

Oktobra je skupina borcev in VVI iz Ajdovščine z avtobusom odpotovala na Krk. Med potjo smo si ogledali spominski muzej v vasi Lipa nad Opatijo. Na reki smo si ogledali tovarno papirja. Tu so nas zelo lepo sprejeli in pogostili. Potem smo si ogledali Titov most pa letališče.

Ugotavljamo, da je potrebno večje sodelovanje, medsebojno spoznavanje in izmenjavanje izkušenj v današnjem delu pri uresničevanju izbojevanih ciljev.

Kolektivno tovarne papirja z Reke se udeleženci lepo zahvaljujemo.

ZB NOV AJDOVŠČINA

SLOVENJ GRADEC

Veselje nad uspehi

V partizanski Fišerjevi hiši, nedaleč od Slovenj Gradca, so v oktobru 1944 zavedni Slove-njgradčani izvolili 12. članski odbor OF. V taki sestavi z vsemi takratnimi funkcijami je odbor deloval do prvih volitev v krajevne odbore ljudske oblasti. Z zmago NOB in ljudske revolucije so prekaljeni borci, aktivisti, delavci in kmetje z nepremagljivo življenjsko silo in najtežjih dneh obnove porušene domovine utirali pot gospodarski rasti v prenovljeno socialistično samoupravno družbo, ki jo odlikujejo humanistični socializem in materialno ter zlasti duhovno bogastvo.

Podatki o razvoju gospodarskega in kulturnega življenja nam dajejo dokaj zanimivo sliko. Pred drugo svetovno vojno so na območju občine le malo gradili, po njej pa smo pričali naglemu razvoju. Tako je v krajih 143 stanovanjskih blokov, 1230 privatnih hiš, veliko pa jih je v izgradnji. Postavili so novo občinsko zgradbo, novo pa so pravkar zgradili. Tam, kjer je občinski park, stoji spomenik, ki simbolizira zmagovalca, medtem ko so nekdanji bolniški park preimenovali v park narodnih herojev, pri osnovni šoli pa zgradili park miru – Titov gaj.

V stari zgodovinski zgradbi mestnega magistrata so vznikle kar tri nove kulturne ustanove, muzej NOB, ki ga prenavljajo, umetnostni paviljon, medtem ko so knjižnico preselili v nove prostore. Zgradili so tudi veličastno poslopje umetnostne galerije, v Mislinji, Podgorju in Pamečah pa kulturne domove. Lep napredek je dosegla industrija. Tako se je z naglo razširitvijo industrije povečalo število zaposlenih od 400 v letu 1945 na 7000 zaposlenih.

Največ pa so po vojni dosegli na področju šolstva oziroma pri gradnji šolskih objektov.

Ob 36. obletnici ustanovitve organizacije OF za Slovenj Gradec z veseljem ugotavljamo razveseljiv napredek na vseh področjih družbenopolitičnega in gospodarskega življenja ter se hkrati z velikim spoštovanjem spominjamo več kot 320 žrtev, ki jih je v revoluciji dala Mislinjska dolina.

ADOLF ANKON

PRIMSKOVO

Obisk Dedinja

Člani ZB Primskovo so v začetku oktobra obiskali Dedinje. Dvainsedemdeset članov se je iz Kranja odpeljalo z vlakom zvečer, zjutraj pa so z zamudo prispeli v Beograd. Ko so z avtobusi prispeli na Dedinje, je bila vrsta čakajočih že dolga. Tiho so se postavili v vrsto in po triurnem čakanju vstopili v Hišo cvetja. Nemo so zrl zlati napis in obujali spomine na umrlega predsednika, ki nas je v Kranju tolikokrat počastil s svojim obiskom.

Po ogledu Muzeja 25. maj in nekaterih drugih zanimivosti mesta so se proti večeru odpeljali domov. Seveda tudi tokrat ni šlo brez zapletov. Najbrž zato, ker izleta ni organizirala agencija, ampak organizacija ZB sama. Vagona, ki so ju imeli rezervirana, sta se kar izgubila.

Kljub vsemu pa je bil izlet za člane ZB enkratno doživetje.

STEFKA KOVAČ

PODNART

Krajevni praznik

V spomin na prve volitve v krajevne vaške odbore, ki so jih krajani na območju sedanje krajevne skupnosti kljub okupaciji izvedli novembra 1944. leta v krajevni skupnosti Podnart, letos že petindvajsetič praznujejo svoj krajevni praznik. V počastitev krajevnega praznika bodo v drugi polovici novembra organizirali razne



Športne prireditve. Zaključek praznovanja krajevnega praznika bodo združili s praznovanjem dneva republike. Dne 29. novembra bodo ob 19. uri imeli v domu kulture v Podnartu kulturno prireditev. Na proslavi bodo sprejeli cisticane v pionirsko organizacijo, najbolj zaslužnim krajanom pa bodo podelili priznanja.

CIRIL ROZMAN

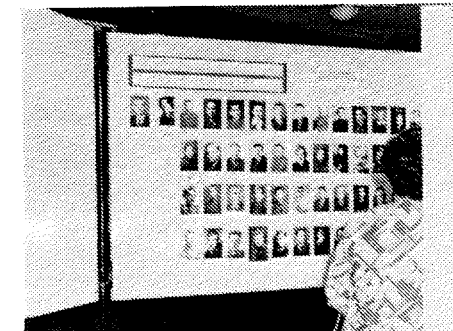
CELJE

Veterina v NOB

Medbočinsko društvo veterinarjev in veterinarskih tehnikov v Celju je ob petintrideseti obletnici osvoboditve in ene prvih veterinarskih bolnišnic v Celju organiziralo minulo soboto športne igre, ki so bile, letos že šestič, konec prejšnjega tedna v Žalcu. Iger so se udeležili veterinarski delavci iz vse republike, posebna privlačnost iger pa je bila gotovo razstava Veterina v narodnoosvobodilnem boju, strnjen prikaz dela in življenja veterinarjev v enem najtežjih obdobjih naše zgodovine. Razstavo si je že v soboto ogledalo veliko veterinarjev pa tudi domačinov, ki jih je še posebej pritegnila uvodna beseda dr. Milana Dolenca, ki je sam preživljal tegobe vojnega časa v veterinarski službi. Dr. Milan Dolenc, ki je tudi avtor monografije Veterinarske služba v NOB na Slovenskem, je na kratko orisal razvoj te dejavnosti od poletja 1942, ko so pri glavnem poveljstvu slovenskih partizanskih čet postavili prvega veterinarskega referenta 1. junija 1942 do veterinarskih bolnišnic in posebnih tečajev za veterinarske bolničarje in podkovne kovače.

Razstava v žalskem Savinovem razstavnem salonu je pritegnila tudi tiste, ki jih snov neposredno ne zanima, saj je dejavnost te službe pravzaprav bolj malo znana.

M.S.



Del razstavnega prostora veterinarske službe v NOB na Slovenskem

BAZOVICA

Nov spomenik borcem četrte armade

Na dan mrtvih bodo na Bazovici pri Trstu odkrili pomnik vsem borcem četrte armade, ki so padli v bojih za Trst in so pokopani na tamkajšnjem območju. Uradnim slovesnostim na Bazovici bodo prisostvovali tudi uradne delegacije Jugoslavije in Italije ter predstavniki borčevskih organizacij obeh prijateljskih in sosednjih držav.

B.J.

RADOVLJICA

Žalne slovesnosti

Ob dnevu mrtvih, 1. novembra, se bodo delovni ljudje, občani in mladina radovljiške občine poklonili v spominu padlim borcem NOV in žrtvam fašističnih zločinov na številnih žalnih slovesnostih. Organizirali jih bodo občinske in krajevne organizacije ZZB NOV in ZSMS. V programu pa bodo sodelovali kulturna društva, osnovne šole in pripadniki JLA.

Grobove in spomenike bodo še pred praznikom obiskali najmlajši iz otroških vrtcev in učenci osnovnih šol, ki jih bodo okrasili in prižgali svečke.

Bohinjske borčevske organizacije in osnovne šole so pripravile žalno slovesnost pri spomeniku padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade na Pokljuki že v nedeljo, 26. oktobra, ob 10. uri dopoldne.

Vsakoletna slovesnost pri grobu narodnega heroja Staneta Žagarja na Srednji Dobravi pri Kropi bo v četrtek, 30. oktobra, ob 16. uri. V istem času pa bodo žalne prireditve tudi na pokopališču na Ovsiašah pri Podnartu, v Bohinjski Bistrici. Na dan mrtvih se bodo ob 9. uri začele slovesnosti na grobiščih padlih borcev v Zgornjih Gorjah in na Bohinjski Beli. Osrednja občinska žalna slovesnost na grobišču talcev v Dragi bo ob 9,30 uri, v graščinskem vrtu v Begunjah pa ob 10,30 uri.

Ob 10. uri bodo slovesnosti na partizanskem pokopališču na Bledu, ob 11,30 uri pa pri spomeniku padlim borcem v spominskem parku v Radovljici.

Padlih borcev za svobodo se bodo spomnili tudi v vseh drugih krajih občine na dan mrtvih po vsakoletnih krajevnih običajih.

JR

LAZE – JAKOVICA

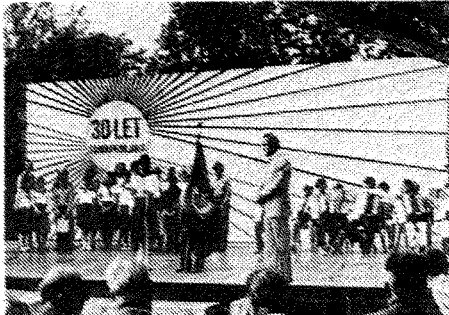
Proslava

V nedeljo, 14. septembra 1980, so krajani KS Laze – Jakovica pripravili v okviru občinskega praznika občine Logatec krajevno proslavo na dvorišču obnovljene podružnične šole Partizanski kurirji.

Bogat kulturni program, na katerem so sodelovali pionirji pionirskega odreda TV 2 a in učenci glasbene šole iz Logatca, je lepo dopolnil osrednji namen proslave.

Na osnovi sklepa sveta KS Laze – Jakovica so krajani sprejeli sklep, da se določi 21. maj za krajevni praznik v spomin na znamenito partizansko akcijo na žago Ravnik.

Odbor kurirjev je izročil podružnični šoli serijo umetniških grafik s tematiko iz NOB. Podjetje Kuverta iz Ljubljane, ki je pokrovitelj pionirskega odreda TV 2 a, je izročilo pionirskemu odredu nov odredni prapor.



Kot mnogokrat doslej je bil tudi tokrat pobudnik in organizator te prireditve Jože Simšič-Jelen, prvoborec in rezervni polkovnik JLA. V uvodnem govoru je podrobneje orisal boj v tem kraju, zlasti pa je poudaril pomen akcije napada na žago ter podkrepil, da se tega datuma vsako leto spomnimo na krajevnem prazniku.

Po končanem slavlju je domače Gasilsko društvo Laze – Jakovica pripravilo tovariško srečanje.

Simšiču-Jelenu, republiškem odboru in pododboru notranjskih kurirjev, podjetju Kuverta kot pokrovitelju pionirskega odreda, ki ne pozablja na svoje varovance, ter vsem sodelavcem in izvajalcem velja vse priznanje in iskrena zahvala.

P. S.

STARO SELO

Praznovanje v krajevni skupnosti

Krajevna skupnost Staro selo, ki jo tvorijo Staro selo, Robič, Kred in Potoki, je letos že drugič dokaj slavnostno praznovala svoj krajevni praznik, ki ga praznuje v spomin na najtežji dan v NOB, ko je nacistični okupator divjal po vaseh in aretiral nešteto vaščanov in terenskih aktivistov ter jih odgnal v zapore in nemška taborišča smrti, od koder se jih lepo število ni vrnilo.

V dopoldanskih urah so organizirali pohod mladine in ostalih vaščanov, borcev in aktivistov v robovje Matajurja, na kraj, kjer je bil med NOB sedež okrajnega komiteja KP, okrajnega NOO, OF, Skoja, AFŽ za kobarški okraj. Tu je govoril in odkril obnovljeno spominsko ploščo borec-kurir Zvonko Uršič. Na tem mestu je ob-



V gozdu na pobočju Matajurja, kjer je bil sedež okrajnega komiteja KP za kobarški okraj in sedež vseh ostalih partizanskih organov, stoji spominsko obeležje, ki bo pričalo našim mlajšim rodovom o boju in trpljenju našega ljudstva med NOB.

stajala spominska plošča že od leta 1959. Takrat jo je postavil občinski komitej KPS za Kobarško. Kasneje jo je razbila neznanca sovražna roka. V popoldanski slovesnosti, katero je pričel Tine Lavrenčič, so imeli vaščani, borci in mladina iz teh vasi zborovanje pred spomenikom padlim borcem v Starem selu, kjer je borčevska organizacija slovesno razvila prapor ZB. Razvil ga je edini preživeli član prvega vaškega odbora OF za Staro selo 72-letni Franc Urbančič-Zonir, ki je prapor izročil v varstvo predsedniku ZB Silvu Žubru. Za tem je predsednik KS Jože Zuber podelil devet priznanj najzaslužnejšim krajanom za neprekinjeno povojno delo v družbenopolitičnih organizacijah. Priznanje so podelili tudi obmejni karavli, ki nosi ime narodnega heroja Marka Redelongija, in ki aktivno sodeluje z družbenimi organizacijami krajevnne skupnosti, še zlasti z mladino.

Na tem slavlju, kjer je v kulturnem programu sodelovala šolska mladina in domači pevski zbor, je bil glavni govornik tajnik borčevske organizacije in podpredsednik KS Franc Butul, ki je orisal trnjevo pot naših ljudi med NOB ter povojno graditev in uspehe, ki jih je dosegla Jugoslavija na čelu z nepozabnim predsednikom Titom.

IVAN KURINCIC

JESENICE

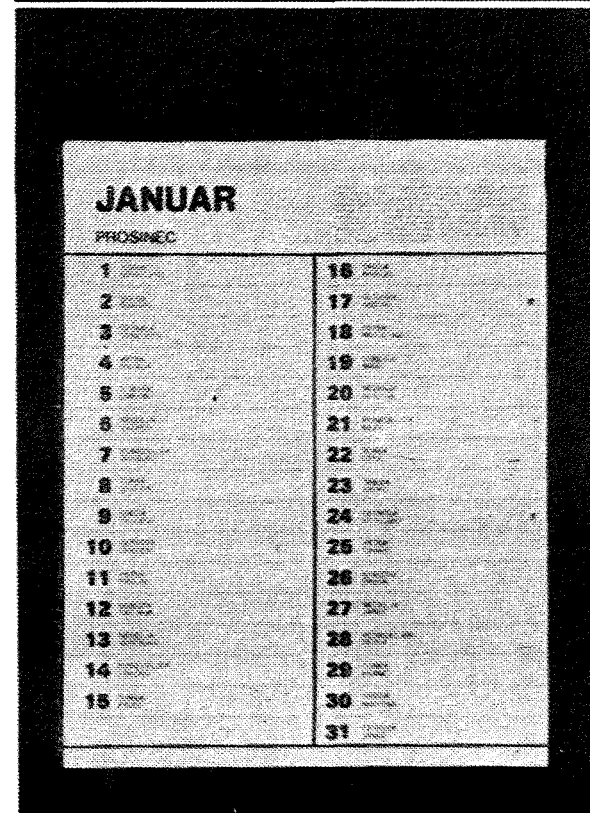
Počastitev osemdesetletnikov

Kakor vsa zadnja leta je tudi letos društvo upokojencev na Jesenicah povabilo vse upokojence, svoje člane, stare nad osemdeset let na prijateljsko srečanje v domu upokojencev. Od 98 upokojencev, starih nad osemdeset let, kolikor jih šteje društvo, moških in žensk, se jih je povabilo odzvalo kar lepo število.

Posebne pozornosti so bili deležni člani društva, ki so letos dopolnili osemdeset let starosti, saj je že stara tradicija društva, da jih še posebno počasti in tudi skromno obdari. Navzoče je toplo pozdravil predsednik društva in je poudarjal zasluge ostarelih upokojencev, ki so v povojnih letih mnogo doprinesli k obnovi domovine in za boljšo bodočnost naših novih rodov. K dobremu počutju udeležencev je prispeval tudi ženski pevski zbor, ki je lepo zapel več naših lepih narodnih pesmi, za kar je požel velik aplavz. Ne bi bilo res pravega razpoloženja, če se ne bi tudi zavrteli, najprej seveda najstarejša dva, možak, star že 87 let, in ženica, stara eno leto manj. Med temi starimi veterani je bilo tudi osem nekdanjih prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/1919 ter tudi nekaj borcev NOV in aktivistov NOG.

SREČKO ŠORLI

KMETOVALCI POZOR



Blíža se novo leto!
Založba Borec iz Ljubljane tudi letos ni pozabila na vas. Pripravila vam je priročen stenski KMETIJSKI KOLEDAR 1981.

Koledar vsebuje vrsto koristnih nasvetov za mesečna opravila na vrtu, polju in v sadovnjakih ter vinogradih. Vse to v preprosti, razumljivi besedi.

Prednost nasvetov je tudi v kratki, strnjeni vsebini. Nasvete bodo našli v koledarju tudi čebelarji.

In kako do koledarja? Enostanvo! Izpolnite naročilnico za enega ali več in jo pošljite čimprej, saj je naklada omejena.

Založba Borec bo vsakemu dvajsetemu naročniku KMETIJSKEGA KOLEDARJA poslal koledar zastonj!

Cena je ugodna – 19,50 dinarjev, stroški poštnega povzeta po 12 dinarjev, skupaj 31,70 dinarjev, zato pohitite in izpolnite naročilnico! Pošljite jo na naslov: ZALOŽBA BOREC, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana, z oznako KMETIJSKI KOLEDAR 1981

Ime in priimek _____

Točen naslov _____

Naročam _____ izvodov KMETIJSKEGA KOLEDARJA 1981

Podpis _____

Sonce je preganjalo dežne kaplje vzdolž slemenske ceste v Brkinih. Nemirne šoje so preletavale pokrajino, sivina se je tepla s črnimi, razkošnimi oblaki, ki so se leno pomikali proti Pregarjem, se vlačili mimo Kozjan, Tatr vse tja do Ostrožnega brda. Rahla burja je pometala cesto, se poigravala z listjem in se zaganjala v premnoga slepa, na videz žalostna, puščobno razprta in razgaljena okna brez polknov na Kozjanah. Šoje so se drle, pokrajina je dihalo skrivnostno, odmaknjeno življenje, žive duše ni bilo videti nikjer. Slemenska cesta se je vtopila in zlila v mir, opuščena polja so stokala po slemenih, podivjane jablane so bedele nad drobnimi jabolki, ki jih že zdavnaj nihče ne pobira.

Zgoraj na hribu počivajo Kozjane, vasica, ki se poslavlja.

sala tršata kamnosekova roka. V mir, ki ga deli z opustelimi Kozjanami.

In ko bodo čez nekaj dni otroci prižigali svečke na grobovih padlih, bo najbrž še vedno pogreznjen v ta grozljivi brkinski mir.

Če se ne bi hip zatem prikazale na podrtem zidu morda nekdanje premožne in trdne domačije otroške glavice, bi se človek poslovil iz te puščobnosti z grenkim občutkom odmiranja in preživetja, ki ga niso mogle pregnati niti klepetave in živahne šoje. Mirjana, Željko in Zvezdana so se otroško zvedavo zazrli v goste. Spemembo so prinašali. Kozjane so se trgale iz otrplosti, besede so razbile okrutnost vsiljenega miru in zabrnele do zvonika. Otroški smeh je napolnil prostor. Dajal upanje. Brez zadrege, brez povešanja oči.

Kdo bo prižgal sveče pri spomeniku? Mi, kar nas je, seveda. Nikoli ne pozabimo, res ne!

Petorica odrezanih od sveta v na pol izumrlih Kozjanah. Tam kjer diha danes le še okoli trideset ljudi, večinoma starejših in kjer ohranjata življenje le dve družini, ki zaslužita to ime, petorici ni dolgčas. Niti ne zahtevajo veliko od življenja. Svet igre je zanje dovolj. Svet robidovja, plazečega se skozi zamolčo grozeča, razdrapani vrata ruševin, ki jih nažira zob časa.

Ko bodo preživeli svet igre in se zamislili nad plazečim robidovjem in tožečo pesmijo odtrganih polknov, ne bo na njihovi poti nič, kar bi jih odvrnilo od poti v dolino. Tega ne bo zmogla niti nedolga tega asfaltirana slemenska

Brkinska sla po življenju

»Famoso Monforte del Tima

Zibelka partizanstva na Primorskem

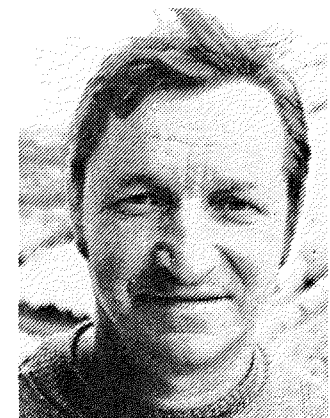
Na moč začudena, na pol prestrašena, zagotovo pa vsa zbegana, je Ljubica Stojanović stopila na dvorišče. Težko ji je bilo dopovedati, da ji ničesar nečemo, da nismo niti od davkarije niti kakršna koli oblast. Radi bi le, smo na moč previdno podrezali v nezaupljivost trenutka kakršnih je po vsem sodeč v Kozjanah malo, zvedeli, kako živijo. Ljubica se ni mogla iztrgati iz presenečenja. Kdo ve, kaj ji je rojilo po gla-

ne. Bolezen se je zalezla v hišo.

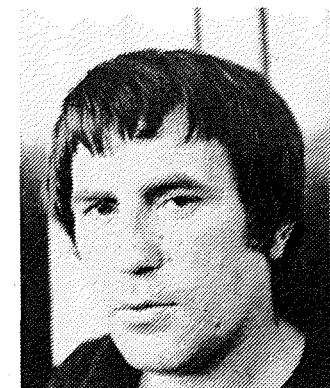
Šestintrideset hišnih števil premorejo Kozjane, pod katerimi počivajo široke zaplate neobdelanih njiv, travnikov in sadovnjakov. Ljudje so odšli v dolino, v mesta, Koper, Trst, Divačo, drugam, za kruhom, debelejšo rezino, žlahtnejšo in slajšo. Dvanajst družin premorejo Kozjane. Dvanajstkrat dva. Dvanajstkrat eden. To so starejši ljudje, ki jih nič ve ne

Pred Petrom je umirjeni Pavel dal življenje še triletni Alenki in sedemletnemu Marjanu.

»Pri nas v Tatrah ni tako hudo kot v Kozjanah, je spregovoril Pavel, mali Peter pa se je postavil na nožice in se sprehodil po kuhinji. Na splošno pa bi lahko rekli, da brkinske vasi izumirajo. Dolgo časa so bile skorajda odrezane od središč, života-rile so, nihče se ni kaj dosti



Leopold Krebl



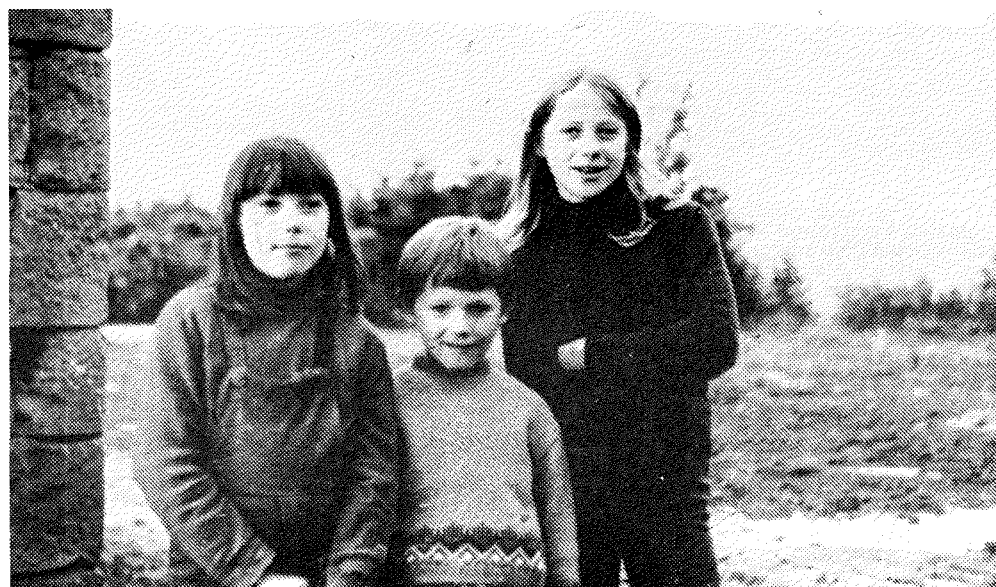
Pavle Filipčič



Franc Medved-Gujev



Frane Gustinčič in Ljubica Stojanović



Zvezdana, Željko in Mirjana Poplašen, zadnje vejice velikega drevesa



Kozjane od daleč niso videti slabo



Ostrožno brdo

lja. Brkinska vasica z gručico hiš, zbranih okoli zvonika, prostornega trga, otopela v nenehnem škripanju napol odtrganih polken. Burja tuli skozi samotna okna, marsikje so napuščili goli, v zidovje domačij se zažira grmovje, podivjana vinska trta objema ruševine. Ljudi ni videti. Iz za nobenega vogala se ne prikaže kuštrava otroška glava. Ni psov, ki bi lajali na vsiljivce. Shljiiv mir.

Trinajstega marca 1943 so se pod vasico spopadli borci Brkinske čete z Italijani. Za vedno so ostali na brkinskih tleh Pepca Čehovin-Tatjana, Rudi Volk-Boj, Lúdvik Pepi, Jelen, Polde Štolfa, Slavko Ludvik, Marjan Mahne, Slovenko in Iztok...

Nekaj korakov od mesta usodnega spopada stoji spomenik. Prav tako sam kot vasica. Zaprt vase, v svoj mir, v stavke, ki jih je izkle-

Da imajo še sestrice, Gordan, so začivkali na glas. In da sta v vasi, v teh nesrečnih, zapuščenih Kozjanah, še Andrej in Stojan.

Otroci in mleko se prevažajo v dolino

Najbrž bo Mirjani, Željku in Zvezdani treba verjeti.

Mirjana je največja, najzgovornejša in vedrost kar zalije človeka. Željko se skriva zdaj za Zvezdano, zdaj za Mirjano. In Mirjana govori.

»Samo pet nas je v vasi. Dolgčas? Kje pa! Igramo se, učimo, tekamo med zidovi, hodimo v šolo. Zjutraj nas kamion, ki vozi po slemenski cesti mleko iz vasi v dolino, zapelje v šolo v Divačo. Nazaj nas pripelje kombi.

cesta, ki povezuje brkinske vasi in prinaša vanje nemir doline. Slemenska cesta pa je, na žalost, prinesla še nekaj drugega: ljudje so se še hitreje odtrgali od domačij na Kozjanah. Bila je pozna, ta slemenska cesta, za Kozjane gotovo prepozna. Danes zahtevajo asfalt vse brkinske vasi. Večina ga je dobila, ena najmočnejših vasi, Ostrožno brdo, pa ga še nima. Se bo tudi tam zgodilo nekaj podobnega kot s Kozjanami? Bo tudi za Ostrožno brdo prepozno?

Povprašali smo Mirjano, ali sploh kdo živi v Kozjanah. Morali smo, ura se je nagibala v popoldan, lonci bi se morali drenjati po štedilnikih in dim naj bi silil v zrak.

»Gustinčičevi so doma,« je bila Mirjana takoj pripravljena pokazati hišo.

vi. Morebiti so prišli zaradi Franeta, njenega Franeta?

Zaradi bolnih otrok? Česar koli drugega? Mladinskih delovnih brigad, ki vnašajo v Brkine življenje, radost, upanje?

Na vratih se je zarisala visoka moška postava. Frane Gustinčič. Nezaupljivost je še vedno napolnjevala prostor, pregnal jo je naposled Frane.

»Ljubica je pri meni od marca letos. Že dve leti je od tega, kar mi je umrla žena, sam ne morem biti in tako je prišla v hišo Ljubica. Vsak dan grem dvanajst kilometrov peš v službo, v kombinat v Neverkah. Težko, neumljeno je to življenje, a kaj hočem. Tudi z otroki ni vse tako, kot bi moralo biti.

Eden je že v službi, dva pa še

zanimajo napuščiti, ki se nagibajo k tlom, in strehe, ki puščajo, pa vrata, ki padajo s tečajev. Prenekatera hiša se je sesula vase.

Ljubica, ki se je odločila, da ostane s Franetom, je prišla z juga. Mirjanini starši prav tako. Brkinski fantje odhajajo na jug. Po dekleta, ki ne marajo ostati doma.

V Tatrah je pet hiš praznih

Sredi Tatr se je čakati Pavel Filipčič ukvarjal v topli kuhinji, kamor se ni zalezla burja, ki je zaenkrat še blago zavijala med brkinskimi hišami, z osemnajstmesečnim Petrom. Peter, navihanček, ki ga je kaj malo prizadelo očetovo naprezanje, je bral z nožicami in tako se je previjanje toplega telesca sprevglo v težavno opravilo.

zmenil za nas. Ljudje so zaposleni v Divači, Kozini, Koprju, Materiji, veliko jih dela v Cimosu, toda tudi Cimos se otepa s težavami.

Kazalo življenja so otroci. Danes Tatre premorejo enainštirideset hiš, pet jih je že praznih, vsi skupaj pa imamo trinajst otrok. Za sedem lučk smo torej na boljšem kot Kozjane. Še pred tremi leti ni bilo v Tatrah niti enega malčka. Žalostno, če pomislim, da je bilo samo na Rjavčah med leti 1948-1958 okoli petdeset fantov.

V Tatrah se ukvarjajo z živinorejo. Besnijo nad divjimi prašiči, ki jim uničujejo polja. Življenje je postalo znosnejše, odkar so zgradili slemensko cesto. Novo se vendarle prebija v Brkine. Ostala je slaba povezava z dolino. Avtobusi niso čest gost na brkinskih cestah, v

Milenko Strašek

Dokumenti pričajo o izdajalcu

Smrt partizanskega kurirja Pepija Šustarja-Mihe

Eno najpogostejših partizanskih imen, ki se pojavlja v Prvi istrski partizanski četi od srede leta 1942 do pomladi 1943, je ime slovenskega partizana Pepija Šustarja, ki je bil doma iz Gornjega Zemona pri Ilirski Bistrici. V partizane je odšel v začetku leta 1942, in to v Brkinsko četo, iz nje pa s skupino Ivana Brozina-Slovana na Hrvaško.

Prizadevni hrvaški zgodovinar NOB v Istri, profesor Herman Buršič iz Pulja, je v svoji razpravi o razvoju in izsleditvi organizacij narodnoosvobodilnega gibanja na območju Pazina leta 1943 zapisal:

»V Istri se po razformiranju I. istrske partizanske čete, in tudi v času njenega delovanja, pojavljata med prvimi kurirji Pepi Šustar-Miha iz G. Zemona (Ilirska Bistrica) in Berto Plovanič (Albert Petrc). Konspirativno ime kurirja Mihe se pojavlja skoraj v vseh dokumentih, ker je imel glavno nalogo, da je na novo mobilizirane borce vodil iz Istre oziroma Pazinščine v partizansko bazo (Pukt O¹ nad Brgudcem na Krasu). Italijanski viri navedajo kurirja Miha v obdobju od aprila do izsleditve te (tj. pazinske – op. T. F.) organizacije. Postavlja se vprašanje: ali ni bil mogoče Pepi Šustar glavni kurir, ki ga omenjajo italijanski dokumenti. Zanesljivo vemo, da je bil Pepi Šustar (v Istri znan samo s psevdonimom Miho) ubit v gostilni v vasi Belaj. Ubit ga je znani fašist Mican. Zanimivo bi bilo ugotoviti čas njegovega padca.« (Podčrtal T. F.)

Nato profesor Buršič povzema izjave nekaterih prič,

ki so navajale možen čas Šustarjeve smrti, vendar nobena ni bila pri njej navzoča.

Tudi znani istrski organizator narodnoosvobodilnega gibanja Ljubo Drndić-Vladlen v svojih spominih² nekajkrat omenja Pepija Šustarja-Miho. Najprej ga omenja v skupini petih partizanov, ki so pod vodstvom Ivana Brozina-Slovana junija 1942 odšli iz Brkinske čete na Hrvaško in nato v Hrvaško Istro ter tam ostali kot prvi istrski partizani. Ko Drndić govori o istrskih kurirjih, mu posveti precej toplih besed in pove:

»Padel je spomladi 1943 pri Belaju v Istri. Ubit ga je fašistični zločinec Francesco Mican iz Pazina. Zmrčvarjenega in privezanega na kol so mrtvega Miho privlekli v Boljun in silili prebivalce, da ga dobro pogledajo. Pri tem so grozili, da bo tako končal vsakdo, ki bo pomagal »partizanskim banditom«. Kazali so fotografije mrtvega in zmrčvarjenega Miha in se hvalili, zloglasni fašist Mican pa je nadaljeval s svojo vrsto zločinov.³«

Drndić, ki je na straneh 147 in 148 objavil fotografiji živega in mrtvega Šustarja (prva partizanska, druga fašistična) in tudi fotografijo s sodnega procesa proti fašistu Micanu (str. 148), je nato še enkrat omenil smrt kurirja Šustarja, in to »na začetku leta 1943«. Torej niti Drndić ni navedel niti meseca niti dneva Šustarjeve smrti. Šustarja je nekajkrat omenil tudi Josip Matas v svojem članku o vstajniških dnevih v Istri 1942 in prvi istrski partizanski četi, objavljenem v zborniku Prva istarska partizanska četa (Rijeka 1972,

str. 167–190), vendar niti on ni navedel dneva njegove smrti.

V arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani so trije dokumenti, za katere bi lahko rekli, da pojasnjujejo dan in kraj Šustarjeve smrti. Najprej poročilo poveljstva orožniške skupine Pulj, št. 27/145, z dne 17. aprila 1943, ki se glasi:

»Poveljstvo Buzet sporoča:

– 16. t. m. ob 19. uri se je v zaselku Belaj pri Boljunu (Pulj) pojavil upornik in je v gostilni Jožefa Stefančiča naročil pol litra vina. Medtem je prispel Francesco Mican, sin pokojnega Libera, star 46 let, iz Pulja, ki prebiva v Boljunu. Takoj je potegnil svojo pištolo in izstrelil nekaj nabojev, upornik je tu-

di odgovoril s streljanjem. Po kratkem streljanju je bil upornik za gotovo ranjen, medtem ko je Mican ostal nepoškodovan. Čistka, ki so jo izvedli italijanski orožniki iz Boljuna in drugi pehotni oddelki od 22. ure do 9. ure danes, ni dala nikakršnih rezultatov. —⁴

Več prvin tega dokumenta soglaša z omenjenimi podatki iz Buršičeve razprave in Drndićevih spominov. Dogodek je bil res v gostilni v zaselku Belaj, partizana je res ranil fašist Francesco Mican. Vendar partizan ni ostal v gostilni, saj ga drugače ne bi iskali od poznega večera do poznega jutra, ko ga niti niso našli. Padel je šele čez dva dni v kraju Bisgnach⁵ pri Boljunu, o čemer se je tudi ohranilo italijansko poročilo. Poveljstvo orožniške skupine Pulj je namreč 19. aprila 1943 poročalo tole:

»Glede na pismo te skupine št. 27/145 tajno z dne 17. t. m. pošiljamo prepis sledečega sporočila čete Koper:

– To je nadaljevanje telefonskega sporočila poveljstva Buzet št. 3/200 tajno z dne 17. t. m. Danes, 19. t. m. ob 11.30 so v kraju Bisgnach pri Boljunu (Pulj) orožniki iz Boljuna v sodelovanju z orožniki Kopra in Buzeta imeli spopad z znanim, ne identificiranim, upornikom, ki so ga ubili. Sodelujoči oddelki niso imeli nikakršnih težav. —⁶

Ker razmeroma dobro ohranjena sporočila poveljstva puljske orožniške skupine ne omenjajo več takšnega pripetljaja v Belaju, lahko sklepamo, da se je tam 16. aprila 1943 fašist Mican spopadel s Šustarjem. Kot sledi iz obeh, pravkar

navedenih virov, Mican Šustarja ni ubil, temveč le ranil. Ubit je bil dva dni kasneje v hajki v omenjenem kraju. Italijanske orožniške oblasti so oba dogodka povezovale, kar pomeni, da so menile, da je bil ranjeni in nato padli partizan ena in ista oseba. Zato tudi drugi dokument omenja, da je bil v spopadu ubit »znani« upornik, kar pomeni, da ga je Mican prepoznal, izraz »ne identificiran« pa pomeni, da italijanske oblasti niso zvedele za njegovo ime.

V zvezi s Šustarjevo smrtjo je zanimiv še en vir, tj. poročilo poveljstva orožniške skupine Pulj z dne 21. julija 1943. To poročilo navaja dobesedno sporočilo orožniškega poveljstva Buzet, ki pravi, da sta 16. julija ob pol desetih zvečer prišla v hišo Jožefa Suplina v Furlaničih dva s pištolama oborožena partizana in »ob grožnji s pištolama spraševala po hčerki Avreliji, stari 22 let, »ki je svojčas preskrbela orožnikom v Boljunu novice, ki so pripeljale do uboja upornika v Babisgnachu pri Boljunu dne 19. aprila 1943/XXI.« (Podčrtal T. F.) Partizana sta nato iz omenjene hiše odnesla plašč, ki ga je tam imel spravljenega Avrelijin zaročenec Lino Rizzi, miličnik pri gozdni milici v Boljunu. Iz dokumenta tudi vzemo, da je bila Avrelija tisti večer na Reki in da sta partizana izstrelila dva naboja proti Suplini in ženi, ker sta nameravala zbežati, vendar ju nista zadela.⁷

S tem bi verjetno bilo pojasnjeno tudi vprašanje, kdo je izdal Šustarja. To vprašanje so si namreč postavljali partizani že leta 1943. Buršič namreč navaja izjavo, da je



Pepi Šustar-Miha

Boris Mihajl-Maj

2

Pohod

10. SNOB

Ljubljanske

v Gorski kotar

Bolj ko se je brigadna kolona blížala dolini, več previdnosti je bilo potrebno. Šeststoglavne množice ni bilo mogoče prikriti zaradi snega, na katerem se je temna kolona gibala kot ogromna kača. Obveščevalci so sicer poskrbeli za podatke o sovražniku, vendar bi Nemci s svojo motorizacijsko brigado kaj lahko odvrnili od zadane naloge vsaj začasno. Poleg tega se je brigada gibala po dolini, ki partizanom ni bila preveč naklonjena zaradi bega domačih belogardistov pod okrilje novih gospodarjev.

Po spustu v dobropoljsko dolino je brigada ponosno korakala skozi Zdensko vas. Izvidniški bataljon se je usmeril proti jugozahodu v smeri vasi Struge, prek katere so partizanske enote večkrat korakale v smeri vzhodnega dela Suhe krajine. Kočevskega Roga ali Dolenjske.

Brigada je okoli 14. ure prišla v požgano kočevsko vas Polom. Odločen je bil počitek. Kuharji so tako pristavili kotle za kuhanje kosila, ki je bilo obenem tudi večerja. Borci so zakurili ognje v zavetju požganih hiš in se greti, kakor je kdo vedel in znal.

Vsi borci, pa tudi nižji starešine so pričakovali, da bo brigada z nočjo nadaljevala pot kamorkoli že. Po delitvi hrane, krompirja v kosih z mesom, so dežurni bataljonov in drugih enot spremstva obvestili borce, da ostane brigada v Polomu tudi čez noč. Zakaj je bilo tako ukazano, ni nihče dosti razmišljal. Noč med ruševinami, četudi pri ognjih, ni bila nič kaj prijazna. Spredaj je bilo borcem zaradi ognja vroče, v hrbet pa jih je pošteno zeblo; posebnost tiste, ki niso imeli ali nosili s seboj dek. Med borci so bili namreč tudi taki, ki razen rezervnega perila, seveda če so ga imeli, niso hoteli nositi s seboj nobene druge opreme, razen orožja in municije. Na pohodih in v bojih jim je to prišlo prav, saj jih dodatna oprema ni utrujala, toda ob slabem in hladnem vremenu se jim je to maščevalo. Tako je bilo tudi tisto noč. Okoli ognjev so se obračali kot na ražnju in le redki so utegnili za kratek čas zaspati.

Zgodaj zjutraj, v sredo, 24. novembra, po obilnem zajtrku z mesom, so bili bataljoni 10. SNOB Ljubljanske spet pripravljeni za pohod. Tokrat se je kolona usmerila po cesti proti Kočevju. Še pred Malo Goro je kolona zavila proti vzhodu v smeri Trnovca in na to proti jugu v smeri Oneka. Komaj da kakšno uro po odhodu iz Poloma je

začel padati moker sneg ob silno nadležni vejavici. Če je bilo v koloni v začetku še slišati kakšen pogovor med borci, je le-ta med naletavanjem snega kmalu zamrl. Vzdušje kolone je bilo slišati le enakomerno topotanje nog po zgaženem snegu in neke zadaj pridružen ropotanje in cviljenje intendantskih vozov. Zdelo se je, da tajnost gibanja kolone le ni tako brezhibna...

Ure vse bolj napornega pohoda v snežni mečavi po gozdnih poteh in premočenost borcev in živali sta počasi stopnjevala utrujenost in otopenost za občutek časa. Sem in tja so kolono prehitevali bataljonski in brigadni kurirji z obojestranskimi sporočili in morda tudi ukazi; to borcev v koloni ni zanimalo.

Borci in borke brigade v strnjeni koloni, a vendar ločeni po bataljoni, so vedeli, da se giblje precej daleč pred glavnino zaščitna izvidnica in pred njo se bojna patrolja z močjo enega vođa. Brigadni in bataljonski obveščevalci pa so odšli na pot že ponoči z nalogo, preverjati stanje in ugotavljati morebitne spremembe na območju gibanja brigade.

Prehod prek glavne ceste Kočevje-Brod na Kolpi

Prehodi prek glavnih cest, še posebej če so bile te v bližini močnejših sovražnih postojank, so bili dogodki zase. Previdnost gibanja in stroga tišina sta si bili zelo različni pri prehodu manjših ali večjih enot. Medtem ko so majhne partizanske enote z močjo do ene čete tiho brez hrupa prekoračile ceste, saj običajno niso imele s seboj konj in mul, da ne omenjamo vozov, je bilo bataljonu in brigadi veliko težje prikriti prekoračenje ceste zaradi tovrstnih živali in kmečkih voz, ki so s svojimi okovanimi kolesi povzročali po slabem makadamu hrup, slišen v mirnih, zlasti poletnih nočeh kilometre daleč... Če se je počutil sovražnik v bližnji postojanki preslab za napad, se je običajno potuhnil. Če pa je lahko upal na hitro pomoč drugih postojank, se je spustil v »praske«, da bi jih zadržal do prihoda pomoči. Niso bili redki primeri, da si je z navidez neopaznim prehodom enota nakopala težave s

Delavke partizanske delavnice bi se rade srečale

Pest soli za fotografijo

Slava Vlašić-Lukšić dobila nalogo, naj odpotuje v Pazin in skuša poizvedeti pri Micanu, kdo je izdal Suštarja. Vendar Buršić ne pove, ali je Vlašićeva kaj zvedela o tem. Micana je partizansko sodišče na javni sodni obravnavi v Pazinu po osvoboditvi obsodilo na smrt in so ga nato usmrtili. O tem piše Drndić v svoji knjigi, ki smo jo že omenili, in objavlja tudi fotografijo te sodne obravnave.⁸

Opombe:

1. Herman Buršić: Razvitak i provala organizacija NOP-a na Pazinišćini u 1943. godini. Pazinski memorijal, knjiga 4, Pazin 1976, str. 131-149.
2. Ljubo Drndić: Oružje i sloboda Istre 1941-1943. Pula 1978 (dalje: Drndić, n. d.).
3. Drndić, n. d., str. 147.
4. Arhiv Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani (dalje: arhiv IZDG), fasc. 164/II in 224/II, poročilo orož. skup. Pulj 17. 4. 1943.
5. Na nemškem vojaškem zemljevidu 1:25.000, list Boljun, nisem mogel najti kraja s tem imenom. Kot bomo videli, je v nekem drugem dokumentu to krajevno ime zapisano nekoliko drugače. Glej op. 7!
6. Arhiv IZDG, fasc. 164/II in 224/II, poročilo orož. skup. Pulj, št. 27/148 dne 19. 4. 1943. Tudi puljski kvestor Angelo Viola je v svojem dvomesečnem poročilu vodji italijanske policije poročal o tem dogodku, in to 25. aprila 1943. Takole pravi: »Vdori upornikov so bili samo v Boljunu, dva so videli 3. marca in enega dne 16. t. m. Slednjemu se je postavil v bran zasebni državljani in ga rani, nato pa je bil upornik ubit v spopadu z orožniki. Gre za človeka, ki je prišel iz sosednje reške pokrajine proti Učki, kjer bo razširjeno zavarovanje tudi s premičnimi oddelki.« (Arhiv Vojaškega zgodovinskega instituta JLA Beograd, skatla 909, dok. 28/7)
7. Arhiv IZDG, fasc. 164/II, poročilo orož. skup. Pulj št. 27/393 dne 21. 7. 1943.
8. Drndić, n. d., str. 147.

Tone Ferenc

Povod za zgodbo je stara orumenela fotografija, posneta in izdelana sredi minule vojne. Skupina deklet – partizank je bila fotografirana nekje v osvobojeni Beli krajini. Kaj več podrobnosti o tej fotografiji nisem vedel, zato sem naprosil urednico mesečnika Naša žena, da bi mi objavila fotografijo v časopisu pod naslovom Kje ste, kaj delate. Odziv bralcev je bil nenavadno velik. S podatki, ki so mi jih posredovala dekleta s te fotografije, pa sem lahko dokončno izve-

pri Tajnerju, in šivala za partizansko vojsko. Se prav dobro se spominjam dne, ko sem fotografiral vsa dekleta skupaj pred delavnico. Pri tem pa mi je omenila še neko podrobnost. Ko sem baje čez nekaj dni prinesel dekletom fotografijo, so bile ravno v kuhinji. Marica se spominja, da so mi postregle s čajem, za plačilo za fotografije pa sem dobil pest soli, ki je bila takrat velika dragocenost. Soli v osvobojeni Beli krajini sploh ni bilo, le včasih so jo po dolgi – tvegani poti prine-

ne vasi pri Novem mestu. V pismu piše tudi tole:

»Fotografija je bila posneta v vojaški delavnici v Črnomlju avgusta ali septembra 1944. leta. Poznam vsa dekleta na fotografiji. Tova-rišica Povhova je bila naša šefinja, doma pa je iz Novega mesta. Pepca Šiška je doma iz Češnic pri Mirni peči, Marija Brglez je s Primorske, večina ostalih deklet pa je doma iz Zagorja ob Savi in Trbovelj. Vseh se prav dobro spominjam, saj sem z njimi delala in živela sedem mesecev. Sivale smo moško perilo iz padal, pajace za pozimi, pa tudi veliko naših in zavezniških zastav. Vsa dekleta smo delale z velikim veseljem, čeprav smo bile večkrat lačne kot site. Povhovo smo dekleta imele kot za svojo mater. Nekoč smo za dan dela priredile tekmovanje, katera bo v enem »šihu« sešila največ moških spodnjih hlač. V sedmih urah in 40 minutah sem jih sešila 58, dosegla najboljši rezultat in dobila ime »Stahanovka«.

Se eno željo imam, da bi organizirali srečanje vseh delavk. To bi bilo za nas vse veliko doživetje in veselje.

Podobna pisma so pisale še Marija Grošičar, Darinka Ritenšek, Fani Moškon, Fani Lebeničnik, Elka Bokal, vse iz Zagorja. Poiskal sem še Marijo Povh, poslovodkinjo te »mini partizanske tovarne« v Črnomlju. Letos je praznovala s svojim možem Jožkom 60-letnico poroke. Še danes hranita z možem dragoceno dokumentacijo o poslovanju te in še marsikatero druge partizanske delavnice. Prebral sem ji pisma, v katerih se je spominjajo njena dekleta, s tem pa sem ji očitno napravil res prijetno presenečenje.

Edi Šelhaus



Slika, posneta pred 36 leti v partizanski »mini tovarni« (pri Tajnerju) na osvobojenem ozemlju v Črnomlju. Na fotografiji so delavke partizanke iz vseh krajev Slovenije, največ pa jih je iz Zagorja in Trbovelj.

del, kaj predstavlja ta posnetek izpred 36 let.

Prva se je oglasila, kar po telefonu, Marica Savšek, poročena Štrukelj. Obiskal sem jo na domu v Vižmarjih. Postregla mi je s podatki, ki sem jih bil resnično vesel. Zvedel sem, da je doma iz Zagorja ob Savi. K partizanom pa je odšla v Kamniško-zasavski odred. Od tu je nadaljevala pot v Belo krajino, kjer je hudo zboleva za tifusom. Ko je okrevala, je prišla v Črnomelj, kjer se je zaposlila v partizanski delavnici

sla dekleta iz Gorskega kotarja, iz Reke. Marica se spominja še nekega tekmovanja v tej »partizanski tovarni«, ko je tudi ona dobila za nagrado temnorjavo jopico.

Ob slovesu mi je Marica izrazila željo, da bi se vsa preživela dekleta srečala skupno z vodjo delavnice Marijo Povhovo. Zanimivo je, da so mi tudi ostala dekleta sporočila ali povedala, da si želijo ponovno srečanje.

Zelo obširno pismo mi je pisala Fani Gole iz Vel. Buč-



Marija Povh je več kot pol leta vodila to partizansko delavnico. V skladišču je bilo včasih tudi tisoč zavezniških padal.



Francka Kebelj, poročena Gole, je v manj kot osmih urah sešila 58 moških dolgih spodnjih hlač na trak in postala Stahanovka.

sovrážnikom šele naslednji dan ali še kasneje.

Tistega večera v sredo, 24. novembra, je imela 10. SNOB Ljubljanska kot naročeno slabo vreme. Vidljivost se je zmanjšala na minimum zaradi sneženja, nezaželeni hrup pa je dušila snežna odeja. Ker se je brigada gibala po cesti dokaj hitro ob nenehni opozorili na strogo tišino, tudi zasede v smeri Kočevja niso ostale dolgo na svojih improviziranih položajih, kjer bi jih morda lahko odkrile sovrážne bojne patrulje in s tem sprožile alarm. Ostale so le še sledi v snegu, ki pa so bile morebiti odkrite šele naslednji dan, če jih ni pokril novozapadli sneg.

Tako je 10. SNOB Ljubljanska povsem brez pripetljajev prekorčila cesto pri Livoldu, pri čemer se je borcem zdelo, da so kolesa vozov brigadne intendance in orožarne ropotala po zasneženem makadamskem cestišču kot ponorela. Prebivalci bližnjega naselja so gotovo vedeli, kaj se dogaja tam zunaj v snežnem metežu. Mogoče so mislili, da so na pohodu Nemci?...

Zaradi bližine Kočevja, v katerem je bila številna nemška posadka, se razvija pohodna kolona brigade ni ustavila vse do Kočevske Reke, kamor je prišla v poznih urah.

Do kože premočeni borci in borke so bili takoj po prihodu v vas nastanjeni po hišah in skednjih, kjer so pričeli sušiti obleko in obutev. Utrujenost je bila na višku. Mnogi zaradi nje niso »mogli« vstati, ko je bila večerja, katero so med tem skuhali prav tako utrujeni kuharji.

Noč na četrtek, 25. novembra, je vsa brigada prespala le ob zaščiti bojnih patrulj v smeri Kočevja in okrupljenih straž okoli vasi. Slabo vreme je tako pokazalo tudi svojo dobro stran.

Zaradi odšla v smeri Gotenice skupina borcev pod vodstvom namestnika komandanta 3. bataljona Leona Vidmarja. Ukazano jim je bilo, da pripeljejo v brigado nekje v goteniških gozdovih skrit protitankovski top italijanske izdelave s pripadajočo municijo.

Skupini so bile dodeljene tri mule za lažji transport topa in streliva.

Takoj po zajtrku, okoli sedme ure, je odšla na pot tudi brigada, tokrat proti jugu v smeri vasi Borovec. Tam je zavila ostro proti severozahodu, proti Ravnam in Dragi. Ves čas pohoda je kolono spremljal sneg, pomešan z ledenomrzlim dežjem in vetrom, da se je skoraj začel

nabirati led na premočenih uniformah. Utrujenost je vidno naraščala. V neki, kdove kateri požgani vasi, na območju Borovške Gore se je brigada nameravala ustaviti za prepotrebni počitek. Po krajšem iskanju primerne prostora se je ugotovilo, da ni prav nobene možnosti za nastanitev. Brigada je ob vsesplošnem godrnjanju borcev krenila naprej. Pri odhajanju so imeli dežurni polne roke dela z zbujanjem borcev, ki so ob ustavitvi kolone v hipu zaspali, čim so sedli v kakršnokoli zavetje hišnih ruševih.

Nadaljevanje pohoda v tistih »neznosnih« razmerah je med borci nenehno rojevalo vprašanje: Kdaj pridemo na cilj? Koliko je še do počitka? S težavnostjo terena, po katerem se je brigada gibala, je raslo tudi število užujenih borcev in bork. Nepoučeni bi sklepali, da je moštvo na koncu svojih moči. Nekje, morda v Strmi Rebri, je bilo sporočeno borcem po ustni vezi, vzdolž delno že raztrgane kolone, da je do cilja le še pol ure... Minila je ura, dve, o počitku oziroma prihodu na cilj tega marša še vedno ni bilo ne duha ne sluha. Posebno hude težave so imeli spremljevalci voznega posreda v klancih in strmih spustih. Upirati so se začeli tudi vprežni konji. Tedaj so morali na pomoč že tako utrujeni borci in starešine. Edino mule so, čeprav vidno utrujene, še vedno dostojanstveno kljubovale vsem naporom. Pomagati jim je bilo potrebno le po strmini navzdol na mestih, kjer je obstajala nevarnost, da bodo s tovorom vred zgrmele v prepad. Popravljanje tovorov je bilo tako in tako stalno opravilo mulovodcev. In vendar je kljub pazljivosti le-teh, ena izmed mul zgrmela v prepad in se ubila. Iskanje mule, zaradi opreme, ki jo je nosila, je bilo hudo. Po nadvse mučnem spustu v dolino Kolpe in zbiranju zaostalih borcev se je že povsem fizično izčrpana in premočena brigada spet zbrala v kolikor toliko strnjeno kolono. Do noči je prešla preko improviziranega mosta čez Kolpo na hrvaško stran in poiskala zavetje v vasi Hrvaško v neposredni bližini, kjer so ji domačini nudili vso pomoč.

Ponovila se je podoba prejšnjega večera v Kočevski Reki. Premočeni in popolnoma izčrpani borci in borke niso mogli jesti skuhanе večerje. Pospali so v hipu, kjer so poplegli. Veliko jih ni utegnilo sleči niti plašček in čevljev.

Zaradi toplote v nastanitvenih prostorih, za kar so vneto poskrbeli domačini, je kmalu zavladala zadušljiva sparina

sušee obleke in znoja, pa tudi neumitih in prepotenih nog. Na smrčanje in druge čudne glasove spečih se ni imel časa in volje nihče ozirati. Celo dežurni čet in vodov so se predali neubranljivemu spancu.

Vsa sreča, da je bila brigada daleč od sovrážnika in v tem pogledu varna pred presenečenjem. Menda je v noči na petek, 26. novembra spala vsa brigada brez enega samega stražarja! Za njeno varnost so poskrbeli prijazni domačini vasi Hrvaško s tem, da so odstranili improvizirani most prek Kolpe.

Naslednje jutro, še v trdi temi, je prišel iz štaba brigade ukaz, da se morajo vsi borci in borke dostojno očistiti in urediti. Od večerne utrujenosti še vedno nekoliko otopeli borci so na ukaz reagirali različno. »Ta finim« se je najbolj mudilo spraviti v red uniforme, nato še obutev. Nekdo si je namazal čevlje z mastjo, ki jo sicer uporabljajo kmetje za mazanje konjskih kopit. Celo saje iz odprtih ognjišč in loj so nekaterim prišli prav pri čiščenju obutve. Leska ni bilo mogoče doseči, ker je bila obutev še vedno vlažna.

Marsikatero vaško deklo, pa tudi drugi vaščani so se nasmihali čistilni ihti. Do zajtrka so bili očiščeni in urejeni skoraj vsi borci in borke po enotah. Med borci je spet zavelo dobro razpoloženje, ki sta ga podprla še obilen zajtrk in kakšna malenkost, dar domačinov.

Takoj po prvem svitu, v petek, 26. novembra, je brigada po bataljonih ponovno prešla Kolpo in se v marševski koloni usmerila proti Osilnici, kamor je prišla okoli devete ure. Ne da bi se zaustavila, je brigada nadaljevala pot v dolino Čabranke, ter se po kakšnih petsto metrih podala prek mostu in se začela strmo vzpenjati po serpentinasti cesti proti slovenskohrvaški meji.

Tik pred vasico Mali Lug se je čelo kolone ustavilo, da bi se zaradi zaostajanja voznega dela v klancih kolona spet strnila.

Tukaj je bilo vsemu sestavu brigade dokončno sporočeno, da odhaja SNOB Ljubljanska v okviru 18. divizije NOV in POS v Gorski kotar, kjer bo začasno zamenjala enote 13. divizije 4. korpusa NOV in PO Hrvaške, ki so odšle na ukaz Vrhovnega štaba NOV Jugoslavije v Kordun, kjer je divjala sovrážna ofenziva proti hrvaškim korpusom.

Se nadaljuje

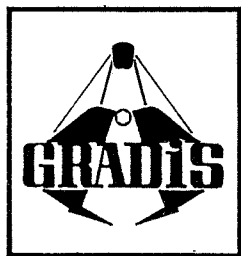
**z vami gradimo
z vami opremljamo
vedno z vami**

lesnina

Proizvodno in trgovsko podjetje z lesom, lesnimi izdelki in pohištvo n. sol. o. Ljubljana

Temeljna organizacija združenega dela

Notranja trgovina na debelo Ljubljana o. sub. o.
Ljubljana, Titova 51



**GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE LJUBLJANA
TOZD GRADBENA ENOTA RAVNE n. sol. o.**

62390 Ravne na Koroškem Dobja vas 125 – tel. 88-132 telex 33337 YU – Ragrad

**gradi nizke, visoke industrijske
objekte**



KRKA
TOZD ZDRAVILIŠČA
Novo mesto



**Zdravilišče
Dolenjske
Toplice**

INVALIDI BORCI

Odločite se za zdravljenje v Dolenjskih Toplicah, kjer boste pozdravili:
primarni kronični revmatizem,
degenerativno obolenje sklepov, hrbtenice in ostalega vezivnega tkiva,
okvare živčnega sistema,
stanja po poškodbah in operacijah lokomotorne aparata z odlično terapijo, kopanjem v topli termalni vodi ob odlični hrani in prijetnih izletih v partizanske kraje v okolici.

Zdravilišče nudi invalidom, borcem in tudi vsem ostalim aktivni oddih po znižanih cenah v posebnih aranžmajih:

vikend paket v dvoposteljni sobi za 580 din.

10-dnevni paket v dvoposteljni sobi 2.950 din.

7-dnevni paket v dvoposteljni sobi za 2.100 din.

Te znižane cene veljajo do 15. aprila 1981.

Še posebej bi poudaril posebno za zdravljenje delavcev s programom 14-dnevnega zdravljenja

– prvi in kontrolni pregled pri specialistu z elektrokardiogramom

– medicinsko gimnastiko v termalni vodi in na suhem

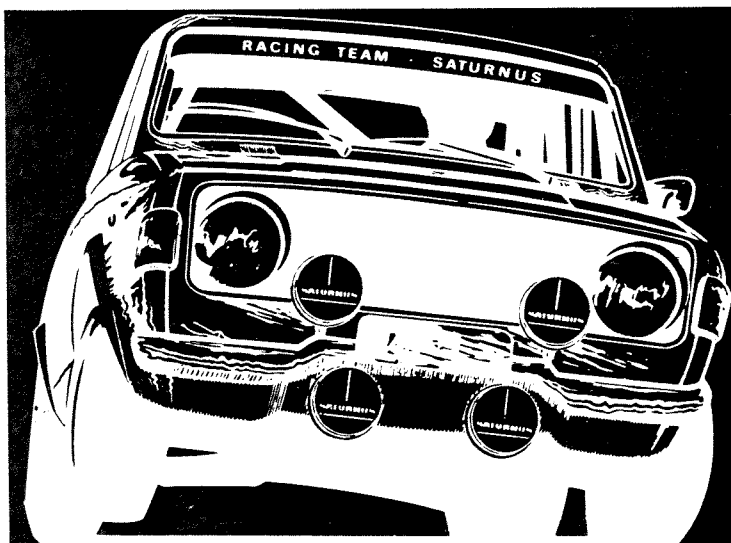
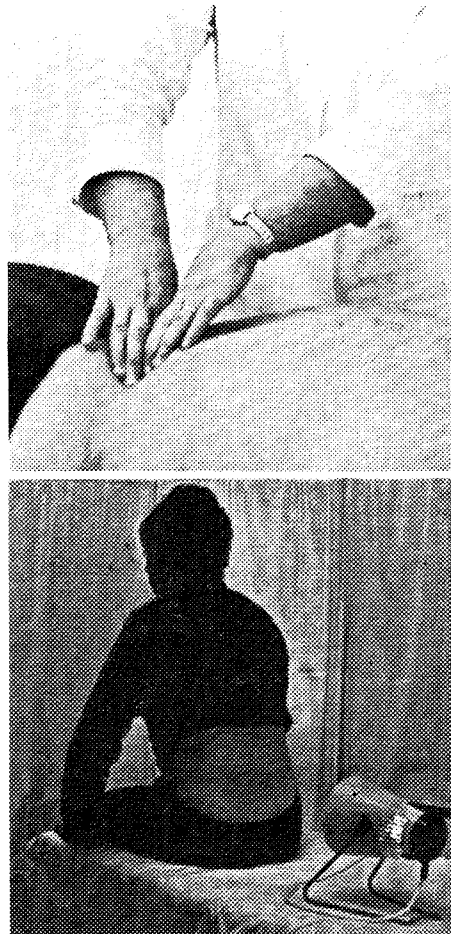
– ustrezno mehano, termo in elektroterapijo:

ekstenzije, medicinske masaže, parafinske obloge, infra in ultravioletna obsevanja, UKW in mikrovalovno obsevanje, terapijo z diadinamskimi tokovi in elektrostimulacije,

– ustrezno dietno prehrano.

Poleg 14-dnevnega nudijo še 10-dnevni aktivni oddih in rekreacijo s podobno terapijo.

Zaupajte zdravnikom, zdravilišču, zdravljenju in pomagalo vam bo.



SATURNUS

TOZD Tovarna embalaže:

izdelovanje embalaže vseh vrst,

tiskanje, lakiranje,

izdelovanje plakatov in napisnih ploščic,

izdelovanje prešanih in pločevinastih izdelkov;

TOZD Tovarna avtoopreme:

izdelovanje svetlobne in druge opreme za vozila,

izdelovanje predmetov iz plastičnih mas

in umetnih smol,

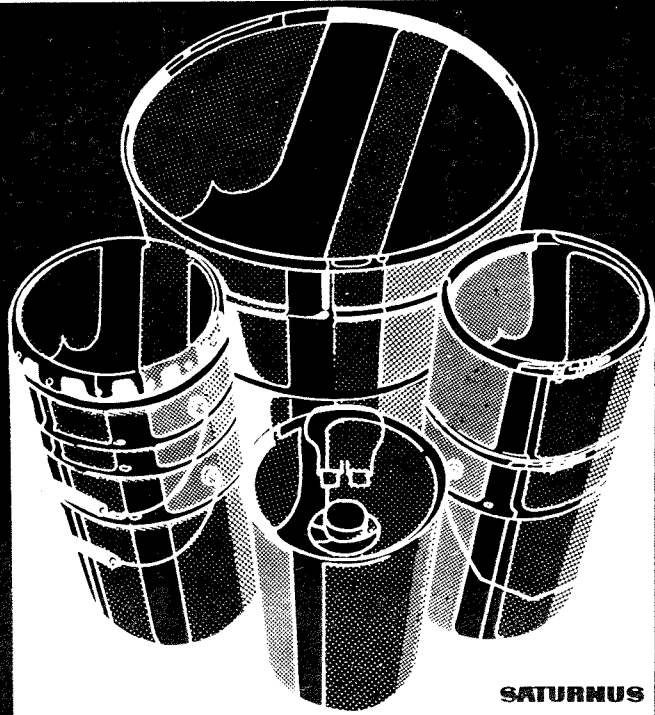
preizkušanje svetlobne opreme;

TOZD Orodjarna in vzdrževanje:

izdelovanje orodij, strojev in naprav,

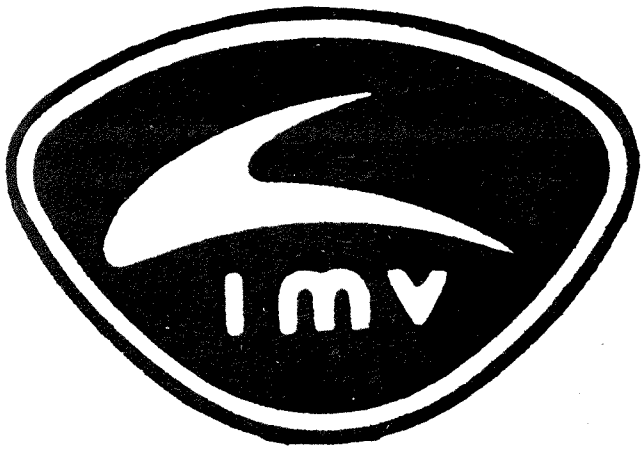
opravljanje raznih vzdrževalnih del za

delovno organizacijo in druge naročnike.



SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA INDUSTRIJA ● EMBALAŽA ● AVTOOPREMA ● Ob železnici 16 61110 LJUBLJANA
Telegram: saturnus Ljubljana ● Telex: 31208 yu saturn ● Telefon: national YU (061) 44-466 ● international + 38 61 44 466



INDUSTRIJA MOTORNIH VOZIL

n. sol. o.

TOZD COMMERCE n. sol. o.

NOVO MESTO

Zagrebska cesta št. 18—20

Poštni predal 60 – Telefon 23-311

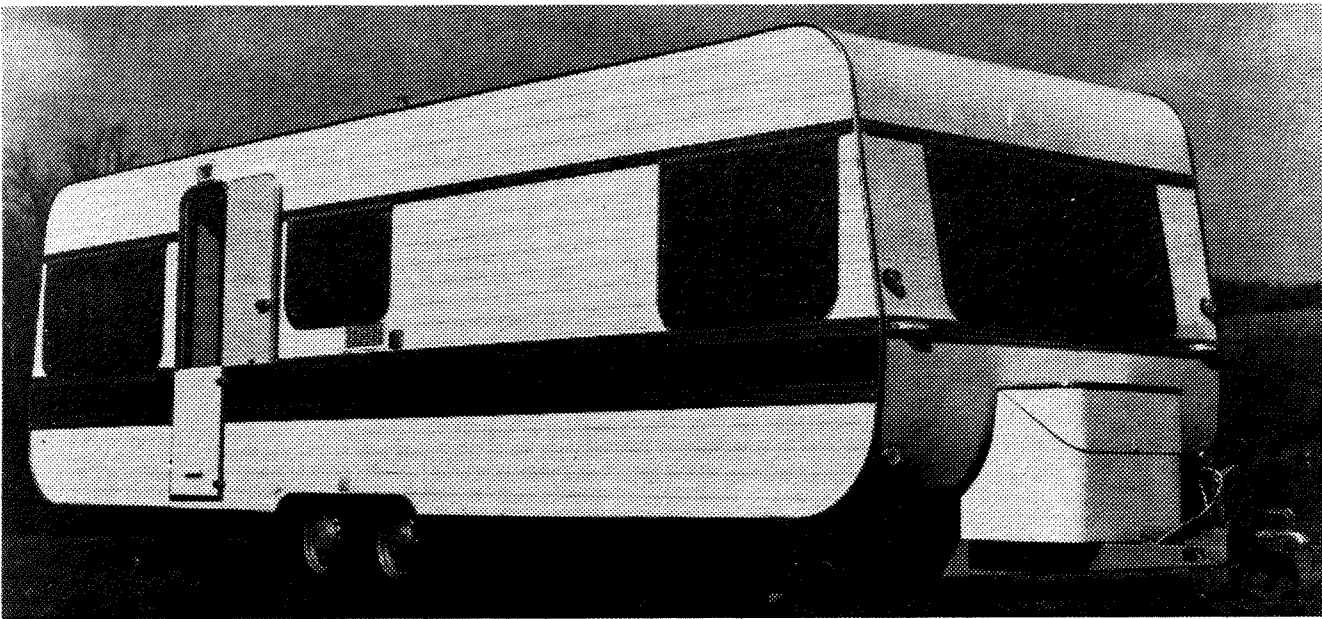
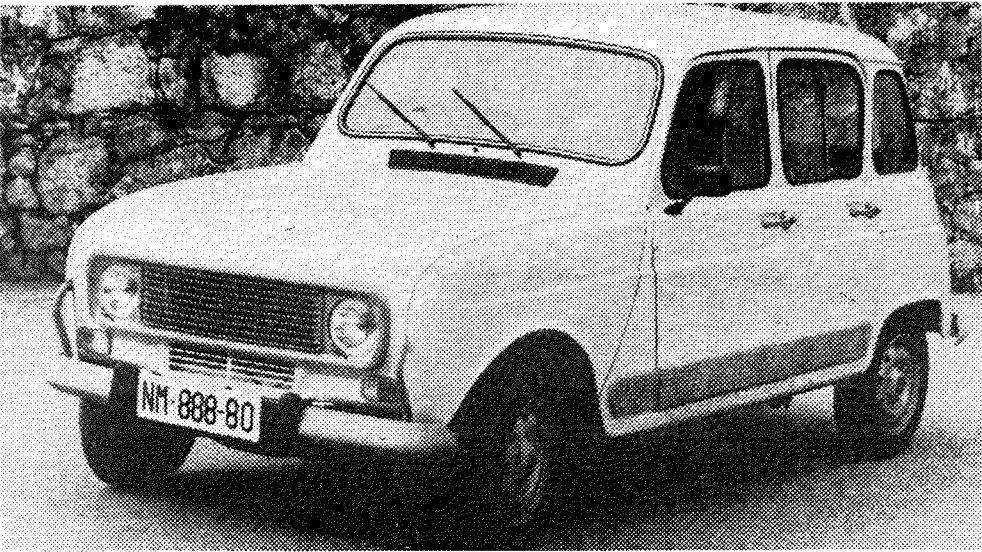
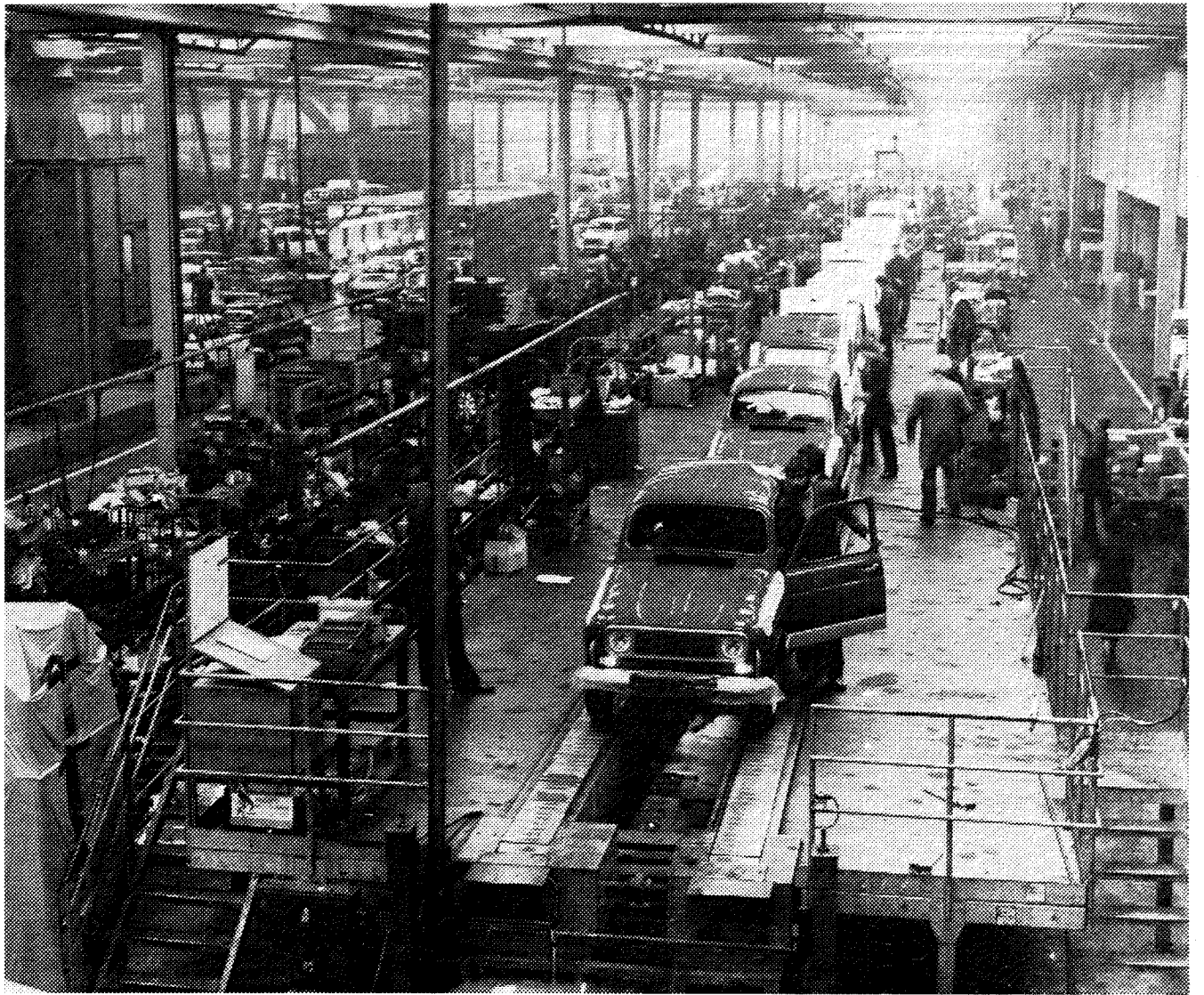
Telegram: IMV Novo mesto

Telex: 33-728

Prehodni račun za zbiranje realizacije DO IMV pri SDK

Novo mesto 52100-833-90046

Žiro račun TOZD Commerce 52100-601-11186



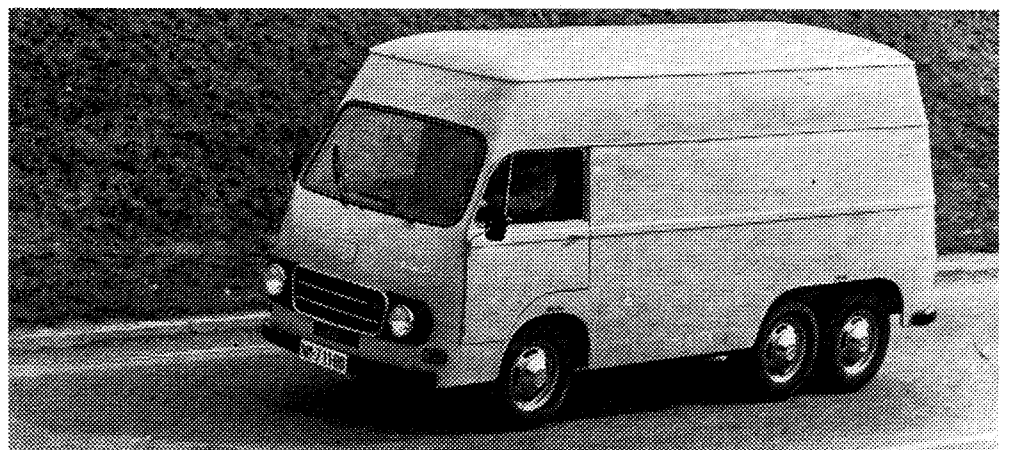
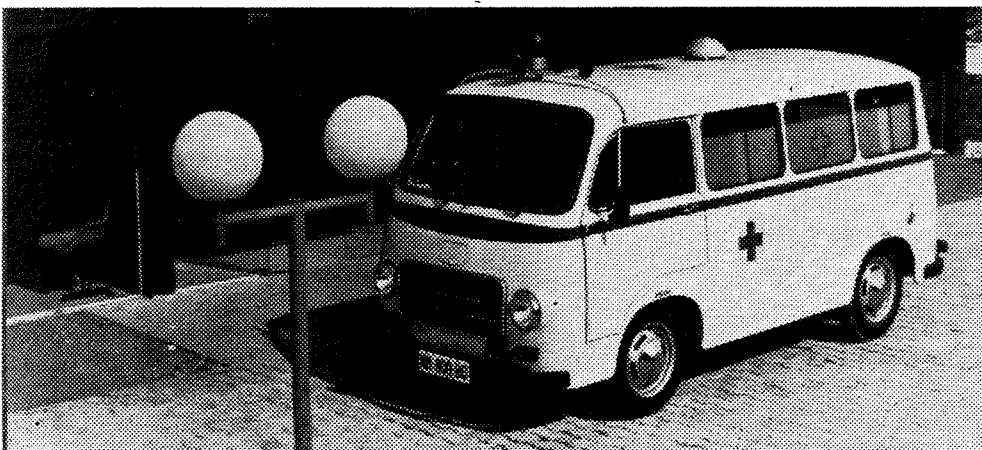
1) Renault 4 GTL

2) Renault 30 TS

3) Turistična prikolica
ADRIA 530

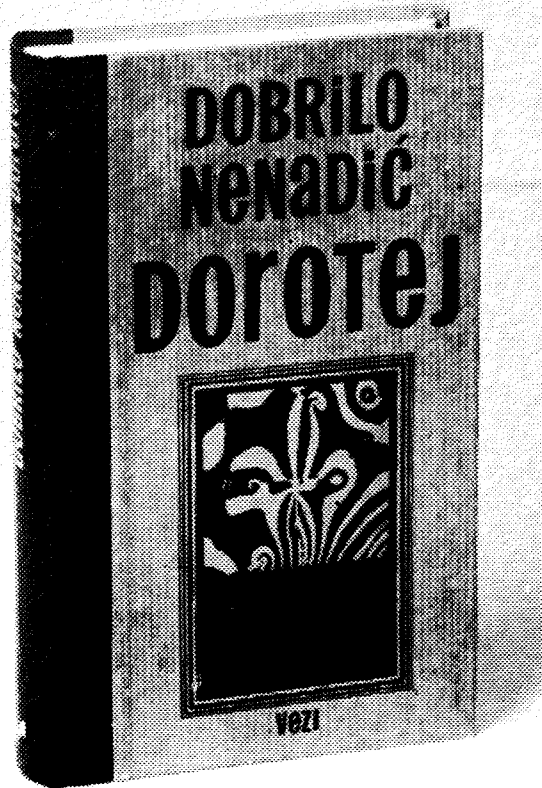
4) IMV – 1600 BR
SANITET

5) IMV 2200 D
Furgon



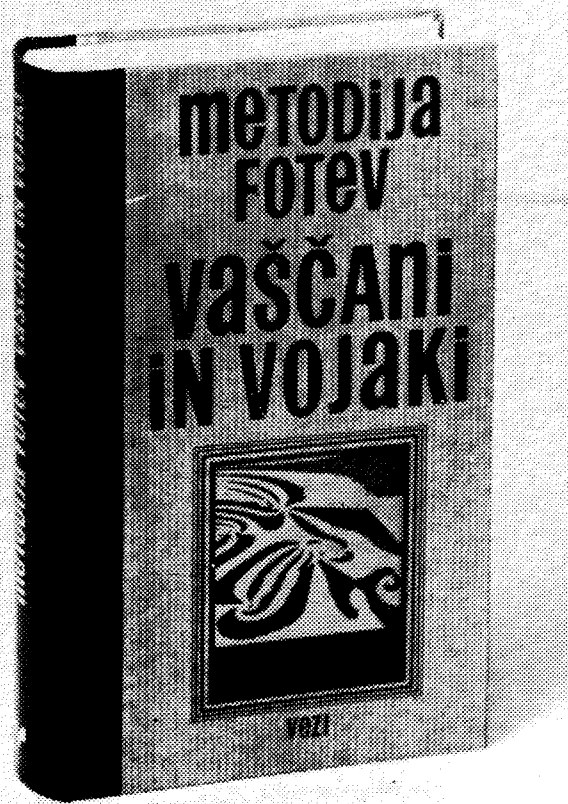
M 35 LET

mladinska knjiga



NOVA KNJIŽNA ZBIRKA SODOBNE JUGOSLOVANSKE LITERATURE VEZI

»Slovenci vse preradi hodimo na Rožnik preko Eifflovega stolpa«! Ta slikovita primera odslej, ko je že izšlo prvih šest knjig nove leposlovne zbirke VEZI, ne bo več veljala. VEZI bodo namreč letos in v naslednjih letih skušale zapolniti občutno vrzel v prevajanju najboljših sodobnih del iz literature drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Pravkar so izšle naslednje knjige:



Dobrilo Nenadić

DOROTEJ

To je roman o močnih psihičnih travmah, o nedosegljivi in neizpolnjeni ljubezni, o velikem hrepenenju ter pretresljivih žrtvovanih ljudi za ideale, ki naj izpolnjujejo edino pravo človeško življenje. 392 str.

Meša Selimović

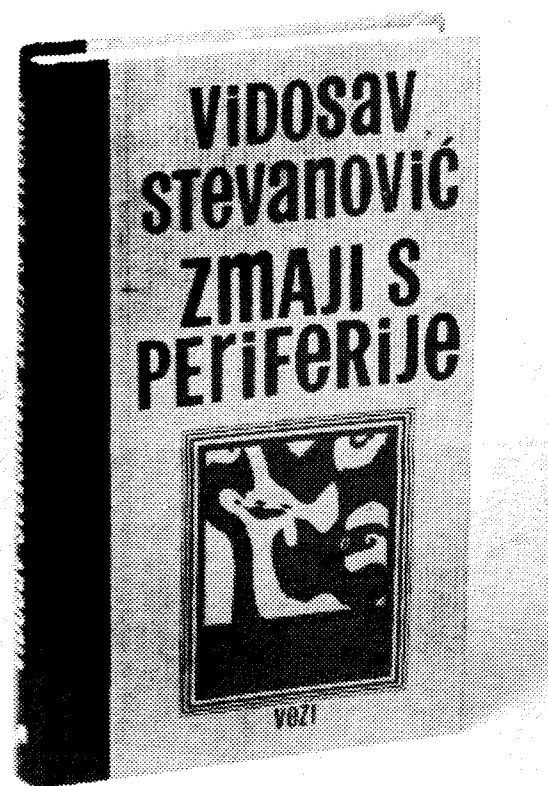
OTOK

Roman tega mojstrskega pripovednika v vrhunskem pripovednem slogu obravnava vprašanja življenja, ljubezni, vprašanja končnosti, hipnosti in večnosti, torej bistvena vprašanja vsakega človeka. 264 str.

Zvonimir Majdak

TIHA GROZA

Roman je pravzaprav pripoved o malih ljudeh in velikih prevarah, ki jih junaki skušajo skriti za kulise družbenih svetinj. Pisatelj odlično pozna groteskno banalnost različnih šefov, ljubic in opraviljivk. 404 str.



Metodija Fotev

VAŠČANI IN VOJAKI

V tem romanu pisatelj na svojevrsten način prikazuje dogodke iz druge svetovne vojne v mali vasi ob Prespanskem jezeru. To je vizija ljudi v vojni brez vojne, ki doživljajo globoko moralno propadanje. 548 str.

Vidoslav Stevanović

ZMAJI S PERIFERIJE

Knjiga prinaša devet novel, ki predstavljajo enovito celoto. Stevanovićeve junaki so natakarike, študentje, stevardese. Novele so široka panorama, najrazličnejših življenjskih usod, ki so hkrati kritika življenjskih razmer. 267 str.

Rexhep Qosja

SMRT PREŽI V OČEH

Knjiga opisuje zasliševanje in slabo ravnanje z glavnim junakom, kar povzroči popolno izničenje njegovega človeškega dostojanstva. To je pripoved o usodi albanskega intelektualca, pisatelja iz mesta Vajazana. 326 str.



Vsa ta dela na umetniški način pripovedujejo o sodobnem življenju ali s sodobnega stališča oživljajo zgodovinske dogodke. Prav zato vam bodo še posebej blizu.

Knjige so vezane v umetno polusnje. Kupite ali naročite jih lahko v vseh knjigarnah, pri naših založniških poverjenikih ali neposredno na naslov: Založba Mladinska knjiga, Prodaja po pošti, 61000 Ljubljana, Titova 3.



Jože Štukelj

Prvega oktobra smo se poslovili od Jožeta Štuklja iz Kota pri Semicu. Rodil se je pred 81. leti na Pugu v Beli krajini, potem pa kot progovni delavec in čuvaj proge služboval v raznih krajih Dolenjske in Bele krajine. V NOG se je vključil leta 1942 na Lazih pri Uršnih selih, kjer je tedaj živel. Vedno pošten, poln razumevanja za težave majhnih ljudi in kritičen do krivic, pa naj jim jih je pozročil kdorkoli, je v naprednem duhu vzgojil tudi otroke, od katerih so trije aktivno sodelovali v NOB. Za zasluge med NOB in v povojni graditvi naše družbe je prejel odlikovanje.



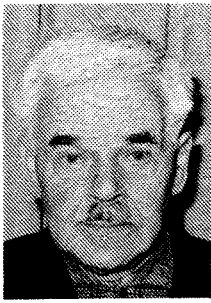
Rudolf Bačovnik

Na pokopališču v Podkraju pri Velenju smo se septembra poslovili od borca 5. prekomorske brigade Rudolfa Bačovnika, upokojenega rudarja-kopaca premoga velenjskega rudnika lignita. Rojen je bil leta 1923 v Belih vodah. Kot ujetnik se je oktobra 1944 vključil v NOV. Leta 1945 je bil ranjen in ostal je vojaški vojni invalid. Bil je aktiven družbeni delavec pri izgradnji ljudske oblasti in obnovi domovine. Bil je večkrat odlikovan.



Franc Ambrožič-Beton

Rodil se je leta 1910 v Spodnjih Gorjah. Že v prvih dneh okupacije je med sodelavci širil narodno zavest. Bil je borec od leta 1941, rezervni oficir, kapetan 2. stopnje. Odlikovanja, ki so ga spremljala na njegovi zadnji poti, so bila odraz njegovega trpljenja in bojev za osvoboditev domovine. Sodeloval je v Triglavski četni, Prešernovi brigadi in v 31. diviziji. Od njega smo se poslovili avgusta na pokopališču v Zgornjih Gorjah.



Matija Rant

Julija je umrl član borčevske organizacije Matija Rant, doma iz Godešiča, star 57 let. Od leta 1943 je bil povezan z OF. V njegovi hiši so se vedno zadrževali terenski delavci in aktivisti. Aktivno je sodeloval z vaškim odborom OF. Prenašal je različno pošto in opravljal obveščevalno službo. Po osvoboditvi je aktivno delal v raznih organizacijah. Za svoje delo je bil odlikovan. Pokopali smo ga na pokopališču Lipica pri Skofji Loki.



Marija Romih

Za Bežigradom je 27. avgusta umrla Marija Romih, rojena v Trzinu na Gorenjskem leta 1902. Pokopali smo jo na pokopališču Žale. Leta 1942 se je vključila v narodnoosvobodilni boj, in sicer je bila aktivistka v okolici Trzinca. Doma so imeli pekarijo, v kateri ni nikoli zmanjkalo kruha za partizane.

Vsi, ki so jo poznali, jo bodo ohranili v najlepšem spominu.



Tončka Jelnikar-Urša

Maja smo se poslovili od partizanske matere, aktivistke bivšega litijskega okraja Tončke Jelnikar-Urške, rojene Kos. Pred 72. leti se je rodila na Vrhniki. Za NOG je začela delati marca 1942, ko je zbirala hrano in obleko za partizane. Organizirano je začela delati septembra 1943. Oktobra 1944 jo je gestapo aretiral in zaprl v litijske zapore. Od tam so jo januarja 1945 odpeljali v tabornice v Gorici, kjer je bila do osvoboditve. Po vojni je bila do upokojitve zaposlena v predilnici v Litiji in je bila vsestransko delavna. Bila je odlikovana.

Tomšičeva brigada – uvodni del

Odbor 1. SPUB Tone Tomšič znova podaljšuje predprodajni rok, in sicer: za vplačila posameznikov do 15. novembra, za naročila delovnih in drugih organizacij do 10. novembra 1980. Knjiga Francija Strlela TOMŠIČEVA BRIGADA – UVODNI DEL obsega 612 strani in stane v predprodaji 300 dinarjev, po izidu pa bo stala 400 dinarjev. Posamezniki denar za knjigo lahko vplačajo s splošno položnico na račun 50101-678-68877 pri SDK in naslov Odbor 1. SPUB Tone Tomšič, Vrtača 11, 61001/269 Ljubljana, namen nakazila: knjiga TOMŠIČEVA BRIGADA – UVODNI DEL.

Knjiga TOMŠIČEVA BRIGADA – UVODNI DEL je že stiskana, začel se je postopek vezave. Zanesljivo bo izšla do 15. novembra. Predplačniki jo bodo dobili najkasneje do 29. novembra 1980. Opravičujemo se za zamudo, ki je nastala zaradi višje sile.

Odbor 1. SPUB Tone Tomšič

Prosimo, pošljite sporočila!

Dne 5. marca 1980 je bil v Ljubljani ustanovljen aktiv borcev Jeseniško-bohinjskega odreda za območje Ljubljane in Ljubljanske regije, da bi evidentirali vse borce Jeseniško-bohinjskega odreda zaradi povezave in organiziranja tovariških srečanj. Od že evidentiranih borcev ljubljanskega aktiva nimamo točnih naslovov naslednjih tovarišev:

Janez Ceklin, Ljubljana, Ivanka Culjkar, Ljubljana, Vladimir Filipič, Ljubljana, Verica Heinrichar, Ljubljana, Darinka Klun, Škofja Loka, Vida Knaflič, Ljubljana, Srečo Troha, Ljubljana, Ivan Korošec-Sokol, Ljubljana, Dušan Košir, Ljubljana, Ciril Kotlišek, Ljubljana, Marjan Krajcar, Postojna, Anica Klanjšček, Ljubljana, Milan ing. Marolt, Ljubljana, Janez ing. Popit, Ljubljana, Anton Presterl, Ljubljana, Alojz Prezelj, Ljubljana, Marjan Repovšek, Ljubljana, Janko Rozman, Ljubljana, Jakob Šubelj, Črnuče, Bogo Tavčar, Ljubljana, Niko Višnar, Ljubljana.

Poleg naštetih tovarišev prosimo tudi borce Jeseniško-bohinjskega odreda, ki stanujejo na območju Štajerske (Celje, Maribor, Ptuj itd.), Dolenjske, Notranjske in Primorske, da sporočijo svoje točne naslove najpozneje do 15. novembra letos.

Sporočila pošljite na dopisnici na naslov Ivica Korošec, Slomškova ulica 13, 61000 Ljubljana ali telefonsko na številko (061) 322-912, Ljubljana.

Odbor aktiva borcev JBO za Ljubljano in ljubljansko regijo

Obvestilo

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka in Združenje borcev NOV Škofja Loka organizirata žalno komemoracijo dne 1. novembra 1980, ob 9. uri pred domom zveze borcev v Škofji Loki.

Vabimo vse svojce padlih, mladino in občane, da se komemoracije udeležijo v čimvečjem številu.

Obvestilo

Obveščamo borce in aktiviste NOV, svojce padlih, mladino in ostale občane, da se udeležijo komemoracij za dan mrtvih, ki bodo pred grobišči in spomeniki NOV v teh krajih:

Dne 31. oktobra
Javorski pil ob 14.30
V Smartnem pri Litiji in Veliki Štangi ob 16. uri
Jevnica ob 16.30
Litija ob 17. uri
Velika Kostreznica ob 17. uri
Sava in Kresnice ob 18. uri
Dne 1. novembra ob 11. uri na Vačah in Polšniku

Komemoracije bodo tudi v drugih krajih naše občine na običajen dan in čas.

Udeležimo se teh slovesnosti in počastimo naše žrtve NOV.
Občinski odbor ZZB NOV Litija

Levstikovci na Golo 8. novembra

Levstikova brigada gre 8. novembra s pohodnimi enotami iz Škofljice, Smarje-Sapa, Grosuplja, Velikih Lašč in Ribnice na Mokrc oziroma osnovno šolo Golo na proslavo velikih in težkih bojev na Mokrcu in Krimu od 1. do 11. novembra. To bo tudi uvodna proslava 150-letnice rojstva Frana Levstika (1831-1981). Zato bo pohodna enota Velike Lašče pred odhodom na Golo položila venec pred Levstikov spomenik.

Pohodne enote organizirajo borčevske organizacije omenjenih krajevnih skupnosti, osmošolci tamkajšnjih osnovnih šol in druge delovne organizacije, ki žele sodelovati. Na omenjenih šolah bodo v tednu pohoda predavali o bojih Levstikove brigade njeni borci. Prav tako bodo imeli pred vsako šolo 8. novembra zjutraj, tik pred odhodom, kratko prireditev v čast Levstikovi brigadi in samemu Franu Levstiku.

Vse pohodne enote bodo same izdelale načrt pohoda ter prišle na Golo pred šolo najkasneje ob 14.30 uri. Tedaj bo odbor Levstikove brigade, ob 14.45 uri, položil venec na grob Franca Kraljiča-Frenka, namestnika komandanta Levstikove brigade, potem pa bo miting v istih prostorih kot leta 1943 in z istim govornikom. Ob tej priložnosti bo odbor podelil spomence Levstikove brigade vsem tistim borcem, ki so letos slavili svoj življenjski jubilej, da jim lahko tudi soborci čestitajo.

Borci, ki se bodo udeležili pohoda, naj se javijo ZB krajevnih skupnosti. Tisti pa, ki bi se shoda na Golem radi udeležili in rabijo prevoz, naj se obvezno javijo na naslov: Nasta SEVER, Kolmanova 5, Ljubljana. Redni avtobus odpelje ob 13. uri z avtobusne postaje Ljubljana na Golo.

Pozivamo vse borce Levstikove brigade, ki se bodo proslave udeležili z lastnimi avtomobili, naj se zberejo ob 14. uri na Trgu osvoboditve oziroma pred univerzo, da bodo k njim lahko prisledli tisti soborci, ki nimajo prevoza. V primeru odziva velikega števila bi prav tam čakal tudi avtobus. Zato ponovno prosimo, da pravočasno javite svojo udeležbo in potrebo glede prevoza.

Odbor 8. SNOB
Frana Levstika

Spominska slovesnost ob dnevu mrtvih

Vabimo vas, da se udeležite spominske slovesnosti ob dnevu mrtvih, ki bo v četrtek, 30. oktobra 1980, ob 15. uri pred spomenikom padlim borcem in žrtvam fašizma na dravljškem pokopališču.

Druženopolitične organizacije
krajevnih skupnosti: Dravle, Bratov Babnik in
Dolomitskega odreda

Vabilo

Organizacija ZB NOV in krajski krajevnih skupnosti Pirniče vabijo vse borce in aktiviste NOB, mladino ter vse delovne ljudi in občane na slavnostno odkritje doprsnega kipa komandanta NOV in POS Franca Rozmana Staneta, ki bo v nedeljo, 9. novembra 1980, ob 10. uri pred rojstno hišo v Spodnjih Pirničah 41. Odkritje bo ob vsakem vremenu.

Vljudno vabi organizacija ZB NOV Pirniče in DPO Pirniče.

Borke in borci 10. SNOUB Ljubljanske

V petek, 7. novembra, ob 17. uri bo tovariško srečanje v domu JLA v Ljubljani.

Pridite v čimvečjem številu!

Stalni odbor

Muzej ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani, Celovška 23, pripravlja v Muzeju slovenskih izgnancev v Brestanici veliko razstavo z naslovom »Slovenski politični zaporniki in interniranci«. Zato prosimo vse preživle internirance in žrtve fašističnega nasilja ter njihove svojce, da nam pošljejo ali prinesejo kakršnekoli dokumente, spominsko gradivo, pisma, fotografije, predmete, da bi lahko čimbolj popolno prikazali trpljenje in odpor naših ljudi.

Tone je bil ob srečanju s Slavcem ranjen v komolec, a to ga ni oviralo pri gibanju z rokama. Na hitro si je obvezal rano in zabrisal krvave sledi, ko se je splazil v veliko kmečko peč, ki tedaj ni bila kurjena. S seboj je vzel puško, bombe in nož ter se ulegel tako, da je bil z glavo obrnjen proti kovinastemu zapahu. Tako je čakal na najhujše...

Že po drugi uri ponoči so partizani začeli močno trkati po Martinovčevih oknih in pritiskati na vrata. Slavic in Jastreb sta zatrjevala, da iz hiše ni odšel nobeden. V vseh prostorih hiše je bila popolna tema, ki se je merila z zunanjo lunino svetlobo v močnem naspotju. Previdno so partizani priklicali domače. Na vhodu sta se pojavili Martinovčeva mati in njena hči. Brez pozdrava so ju partizani spraševali, kje je Tone. S prijaznim, a tresočim glasom sta zatrjevali, da ga pri njih ni. Že z obraza je bilo videti, da sta močno prestrašeni in da se lažeta. Partizani se niso pustili preslepiti, marveč so takoj začeli s preiskavo spodnjih prostorov. Mater in hči so napotili v sosednjo hišo, k Armičevim. Tam naj bi počakali do konca preiskave. V spodnjih prostorih je bila tedaj le bolna snaha v postelji, ki prav tako ni imela nič povedati. Preiskovalci so osvetlili vse prostore in pregledali vsak kot. Iz veže na desno je bil vhod v veliko kmečko izbo, kjer je stala ogromna kmečka peč. Skozi njo so peljala vrata v manjšo, kjer je ležala bolna snaha. Na levi strani veže je bila precej velika soba – ropotarnica, kamor so odlagali odvečne stvari, žito, moko ipd. Iz veže naravnost so vodila vrata v kuhinjo, kjer je bila na desni strani odprtina za kurjenje velike peči v glavni sobi, malo naprej pa zidan štedilnik, ki je segel močno v sredino kuhinje. Ob koncu kuhinje na levi strani so vodila vrata v shrambo za živila in dalje skozi stranska vrata v prostore svinjaka, ki pa je že bil izven hiše. Streha svinjaka se je na enem koncu stikala s podstrešjem hiše. V hišo je vstopilo kakšnih deset borcev, ki so se napotili v vse prostore hkrati in pregledali vsak kotic z veliko pozornostjo. Že so se hoteli povzpeti na podstrešje, ko je partizan Znidarjev Tonček iz Gabrja odprl še železna vrata krušne peči. Z žepno svetilko je posvetil v njeno notranjost in vzkliknil: »Notri je!« Vsi, ki so bili tedaj zraven njega, so ostrmeli... Pa ne za dolgo. V trenutku je hišo napolnil močan strel iz puške, ki ga je Tone nameril v prsa mladega borca. Tonček se je prijel za srce, zdrvel je na prosto, izdahnul le še besedo... in omahnil smrtno zadet. Tone je puško obrnil še v notranjost peči in skozi ločene obloge izstrelil še dva naboja. Kmalu bi zadel še enega borca. Potem se je pripravil na odločilen trenutek...

Tončka so zunaj takoj obstopili tovariši in mu hoteli pomagati. Toda vsaka pomoč je bila zaman. Prestreljeno je imel srčno aorto – njegovo telo je za vselej obmirovalo...

Nekoliko opreznije so se borci pomikali iz veže v kuhinjo, da bi opravili z zločincem. Tončkova smrt jih je vzpodbudila, da bi ga ujeli živega in ga kaznovali pred javnostjo za

Tone Kebe

4

Zadregre in konec partizanskega ubežnika

opomin vsem podobnim. Toda Tone je svojo obrambo natančno premislil. Iz peči je začel metati bombe, da bi s tem med zasledovalci napravil preplah in da bi v zmedu pobegnil skozi stranski izhod pri svinjaku. Pri tem pa se mu je nekoliko zataknilo. Aktiviral je prej pločevinasto (ofenzivno) kot jekleno (defenzivno) bombo. V hipu, ko je odvrnil lažjo bombo, so se borci oddaljili od nje, ne da bi koga huje oplazila. Prvi je tempirano bombo zagledal na tleh Henrik, ki je borce z glasnim klicem – lezi – opozoril na nevarnost. Takoj nato je Tone zagnal še težko bombo, ki pa ni imela več učinka, ker so se nekateri borci umaknili v vežo, drugi, s Henrikom vred pa so popadali za velik zidan štedilnik. Če ne bi bilo pravočasnega kritja, bi »nasekana« bomba hudo mesarila. Morda se je Tone prav pri tem vstel. Moč obeh bomb pa je opravila svoje na oknih, posodi, na podu in opremitvi ter na svetilih. V hipu je v prostorih zavladala tema. Smrdljiv vonj po zažganem smodniku je napolnjeval pljuča.

Tone se je hitro pognal iz peči v smeri vrat, ki so vodile v shrambo. Da bi preslepil borce, ki so polegali za štedilnikom, je klical: »Ne streljati, sem Martinovčev Lojze!« Med klicanjem je že dosegel izhodna vrata. Miklavčev Henrik, ki je ležal za štedilnikom, seveda Tonetu ni nasedel, marveč se je bliskovito pognal za njim, tako da ga je Tone s svojo močno in visoko postavbo kar povlekel za seboj. Pri ruvanju v ozkem prostoru shrambe sta nehote zaprla za seboj vrata, ki so vodila iz kuhinje, potem se je za vrati odvijal spopad na življenje in smrt...

Tone je imel v rokah velik nož, Henrik pa pištolo. Močnemu Tonetu je kmalu uspelo Henriku zasadi ti nož v roko, da mu je po tleh zletela pištola. Henrik je moral dati poslej vse moči iz sebe, da bi prestregel nevarne zamahe. V tem neenakem boju je uporabil vse prijeme prekaljenega vosovca, a Tonetu ni mogel do živega. Premetavala sta se po shrambi in nanju je padala posoda s stranskih polic. Borci, Junoš, Vinko, Nande, Izo..., ki so pred vrati slišali premetavanje, ropotanje in klice obeh, do njih niso mogli, ker sta z nogami, ležeč na tleh, nehote zaprla vhod v shrambo.

S silo so pritisnili na vrata, da bi pomagali Henriku. Tone je zasajal z nožem v Henrikove prsi. Denarnica s šopom fotografij, ovitih s celuloidom, je ublažila vbodljaje. Toda vsi vbodi niso šli v to smer. Henrikova prsa so že močno krvavela. S poslednjimi močmi je Henrik dosegel večjo latvico mleka, ki jo je Tonetu pljusnil v obraz in ga z njo močno udaril po glavi. Na tleh je začutil svojo pištolo in z nekaj zaporednimi streli mu je uspelo, Toneta umiriti. Ljudje se po pripovedovanju Henrika, spominjajo, da je takrat Tone Henriku v zadnjih izdihljajih rekel: »Vidiš, Henrik, ti si me ustrelil, jaz pa tebe zaklal!« Potem je obnemel. Henrikovi bratje so vdrli v shrambo šele potem, ko je bil Tone že premagan. Odnegli so ga skozi svinjak na prosto. V zgodnjih jutranjih urah so ga zlekneli na travo. Kazal je še zadnje znake življenja in izdihnil s sarkastičnim nasmeškom.

Henrik se je izkazal kot junak in vsi so mu dali priznanje. Še dolgo časa je čutil bolečino v prsih in na roki. Za čuda se je pozdravil kar med opravljanjem dolžnosti varnostnika Dolomitskega odreda. Pozneje je postal spremljevalec Edvarda Kardelja in je padel ob napadu na Drvar pri obrambi Tita in glavnega štaba. Posmrtno je bil imenovan za narodnega heroja.

Partizanska čast je bila oprana s krvjo

Danilo se je že in dolino je napolnila rahla meglica. Okrog Martinovčeve hiše se je zbralo še nekaj drugih terencev in borcev. Prišla sta Marečnikov Vinko iz Šujice, Vrsjakov Franci iz Gabrja, prihitel je komandant odreda Radovan. V Martinovčevi hiši so borci nadaljevali s preiskavo, ker so hoteli vedeti, kje so ostali Martinovčevi ljudje. Pregledali so podstrešje in vse druge prostore. Miklavčevega Vinka je pritegnila nizka odprtina, ki se je nizala proti pritličju. Marečnikov Vinko ga je opozoril na nevarnost. Na opozorilo je Vinko zakričal v odprtino: »Če je kdo notri, naj pride ven, sicer bom vrغل bombo!« Hitro za klicem sta iz odprtine prilezli rdečelasa ljubica Johanca in Tonetova mama. Obe sta bili črni od saj kot dimnikar. Z obraza je bilo razbrati, da sta zmedeni in prestrašeni. Borci so ju nekoliko brezskrbno spremljali po podstrešju, ki je bilo kljub danitvi temačno. Nekoliko nepozornosti in Johanca se je nepričakovano izmuznila in se potuhnila nekje na podstrešju. Ko so v pritličju opazili, da je ni, so se zopet vzpeli na podstrešje in jo iskali. Kam jo je »pobrisala«, so negodovali borci. Iznjila je, kakor bi se vdrla v zemljo. Skoraj uro so pregledovali gornje prostore hiše, a Johance nikjer. Nadaljevali so s pregledom še na podstrešju svinjaka, ki se je spajalo z ostrejšem hiše. Že so mislili oditi v spodnje prostore, ko jo je zagledal Izo: »Lej ga, hudiča babjega, visi na »špiri« kot netopir!« Vsi so se ozrli navzgor in opazili črno oblečeno žensko, ki je zaradi temnega okolja skoraj ni bilo mogoče opaziti. Pomagali so ji navzdol in jo popeljali na prosto, kjer je bila Tonetova mati. Tam je že stal komandant odreda Radovan, ki je dal takoj povelje za aretacijo.

Se nadaljuje

Šola za živinorejsko veterinarske tehnike

Živimo kot velika družina

Tako so mi rekli ondan ob obisku na srednji veterinarski šoli v Ljubljani, ki je obenem tudi edina te vrste v Sloveniji. Zato ni čudno, da srečamo v njej pisano paleto dijakov iz vseh koncev Slovenije. Največ je Gorenjcev in Dolenjcev, so pa tudi nekatera območja, v katerih je opazen deficit, zlasti s severovzhodnem delu naše republike, prav tam, kjer zemlja preprosto sama kliče ljudi s takim poklicem.

Dijake 1. c razreda sem zmotila ravno med odmorom. Šestindvajset jih je v razredu, imajo pa tri prve letnike. Zanimalo me je, kaj jih je privedlo na to šolo. »Zanimiv poklic,« pravijo, »ki ima razgiban delovni dan. In vsi smo ljubitelji narave. Dušan Puš si obeta zaposlitev na prašičerejski farmi v Stični. Roman Kržišnik iz Kranja in

kih, ki imajo vzpodbude od doma, saj so »veliki kmetje« že prava redkost. Največ izhajajo iz delavskih družin, ki imajo še kakšen košček zemlje.

Letno dokonča šolo približno petdeset dijakov. Polovica teh šolanje nadaljuje, predvsem se odločajo za področje agroživilstva.

Med takimi, ki se bodo po srednji šoli posvetili nadaljnjemu študiju, je tudi Mojca Mayer iz Ljubljane, sedaj dijakinja tretjega letnika. »Že v osnovni šoli sem razmišljala, ne o šoli, pač pa o poklicu,« pripoveduje Mojca. »Prepričevali so me, da ne bom našla zaposlitve, toda doslej mi še ni žal. Prav sem se odločila. Tudi zaposlitev ne sme biti ovira! Rada imam naravo in če delam v njej, čutim, da sem del nje. Šola mi je doslej dala že več,

ker ni pogojev zanj; niti prostorskih niti kadrovskih, pa še veliko dijakov je vozačev. Posebno strokovno usmeritev obrambe imajo le pri obrambnih dnevih, v predmetniku pa ima obramba in zaščita isto vsebino kot na drugih srednjih šolah. »Se kako je pomembna veterinarska usmeritev obrambe in zaščite, na primer v boju za hrano,« razmišlja ravnatelj Jernej Lenič. »Če bi hoteli obrambo podružbiti, bi morali storiti kaj v tej smeri, pa je videti, da so v načrtih usmerjenega izobraževanja na to pozabili. Nekaj ur o zaščiti živali smo uvedli v veterinarske predmete, nekaj vpletamo v zdravstveno zaščito, toda to ne more nadomestiti posebnega predmeta v predmetniku.«

Šola, ki deluje nekako od leta 1949, nekaj časa kot tri-



Aleksander Lapanje iz Bitne pri Kranju o zaposlitvi še ne razmišljata, vendar ju ne skrbi, saj Slovenija potrebuje živinorejsko-veterinarske tehnike.

Pogovor z ravnateljem Jernejem Leničem je potrdil mišljenje dijakov, da težav s prostimi delovnimi mesti v njihovem poklicu ni. »Največ problemov imamo z Ljubljancani,« pravi ravnatelj, »kajti zaposlitve po svoji izobrazbi v središču mesta ne najdejo, deset kilometrov iz središča ven pa nočejo. Tako se zaposlujejo na kakršnihkoli drugih delovnih mestih, pač pod krinko srednje izobrazbe. Tega ne bi smeli dopuščati in tudi v usmerjenem izobraževanju bi kazalo o tem bolj razmišljati. Sicer dajemo pri izbiri kandidatov v prvi letnik prednost otrokom s podeželja, z željo, da tja vložijo svoje znanje. Letos je od 92 vpisanih kar tretjina Ljubljancanov. Zakaj drvijo k nam? Morda še vedno velja prepričanje, da je to lahka šola in se v veliki meri odločijo zanjo tisti, ki na drugih srednjih šolah ne uspejo. Seveda smo tudi tu v zadnjih treh letih naredili korak naprej. Gradimo na lastnem interesu za ta poklic. Zanimivo, da je malo ta-

kot sem pričakovala. V prihodnje pa... poklic sanitetne inšpektorice me privlači in rada bi nadaljevala šolanje v tej smeri.«

Črt Leštan iz Vuzenice bo letos dokončal četrto leto šolanja. Doma nimajo kmetije in tudi v sami občini Radlje ob Dravi niso zainteresirani zanj, pa pravi: »Po Sloveniji je še veliko prostora, kjer me bodo radi sprejeli. Bistveno je, da nekje, kjerkoli, delaš to, kar te veseli. Rad imam živali in hočem jim pomagati.«

Črt je predsednik osnovne mladinske organizacije na šoli, ki sodeluje z občinsko konferenco ZSMS, sicer pa sestavljajo svoj program s celotno vrsto delovnih akcij, vključevanjem dijakov prvih letnikov v življenje in delo šole, z vključevanjem v pohode po poteh NOB, ki jih organizira občinska konferenca, hodijo na mladinske delovne akcije in se zavzemajo za politično šolo, ki bi jo organizirali s pomočjo občinske konference.

Na šoli imajo razvite strokovne interesne dejavnosti: čebelarški krožek, krožek rejcev malih živali, OZN krožek in Rdeči križ, kamor vključujejo civilno zaščito, nimajo pa obrambnega krož-

letna veterinarska, potem le kot šola za odrasle in šele od leta 1970 kot štiriletna šola za živinorejsko-veterinarske tehnike, ima svojo prihodnost. Kmetijstvo nima več predznaka manjvrednosti. Zavest, da gre za živo proizvodnjo, da ni delovnega dne od 6. do 14. ure jih vodi v povezovanje teorije in prakse, v sodelovanju z živinorejskimi farmami zunaj Ljubljane. V prihodnje se bodo vključili v usmerjeno izobraževanje. Želijo izgradnjo kvalitete, ne kvantitete, za to pa potrebujejo osnovne pogoje za čim boljše počutje dijakov: objekt s specialnimi učilnicami, knjižnico s čitalnico in razdelilno kuhinjo. S petsto starimi milijoni bi ta svoj problem premostili brez gradnje kakih veterinarskih centrov v ljubljanski regiji, o katerih je slišati razmišljanja.

»Želimo biti tu, kjer nas delo povezuje, kjer smo cele dneve skupaj in tovarstvo preprosto cvete, kjer ni elitnih razlik, še naprej želimo biti velika družina, v kateri si lahko za vsako stvar pogledamo v oči... Lep je občutek, da imajo dijaki zaupanje vate,« je z očetovskim nasmehom dejal ravnatelj šole.

Živa Drole

Prvi november

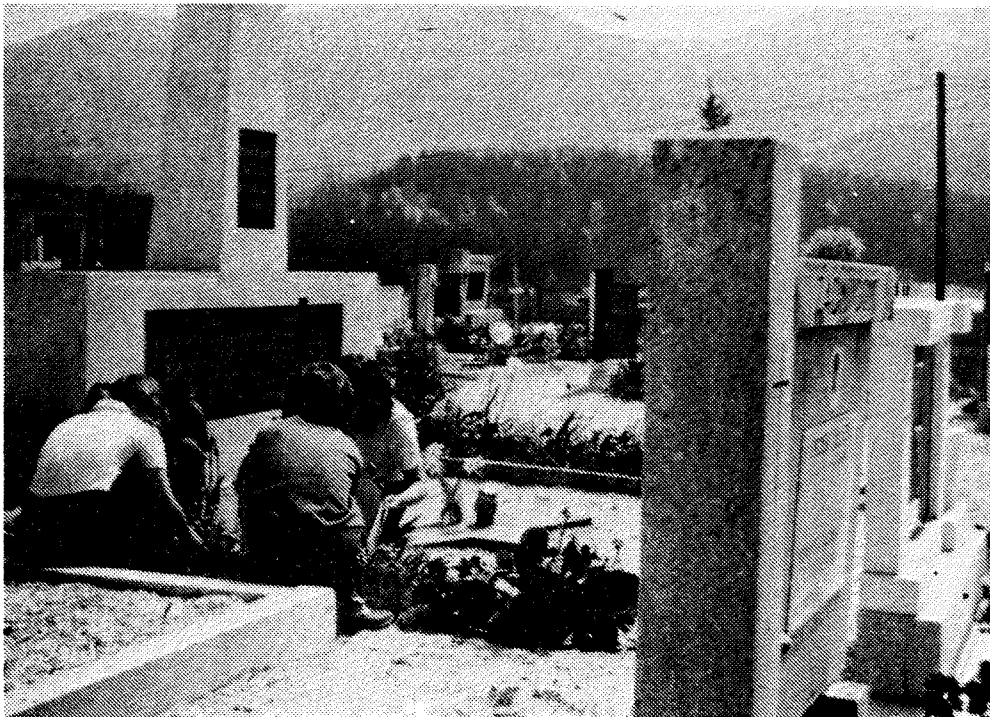
Žalostno in že pozno jesensko jutro se je prebudilo. Nastal je vrvež; sem in tja hitijo ljudje na pokopališča, na grobove padlih borcev po vsej naši domovini. Prvi november je žalosten dan, brez optimizma, dan mrtvih, dan hrabrih padlih borcev, ki so nam priborili svobodo. Se vsi tega dovolj zavedamo?

Vem, veliko je mladih, ki so pripravljeni braniti svojo domovino, svojo svobodo, ki se je pred mnogo leti rodila iz krvi naših starih očetov, ki so se bojevali s Titom na čelu.

Kako hitro beži čas! Letos bomo prvič praznovali 1. november brez tovariša Tita. In vendar bomo z njim, morda tega dne še tesneje z njim, saj njegov duh tli v nas in njegovo delo živi z nami.

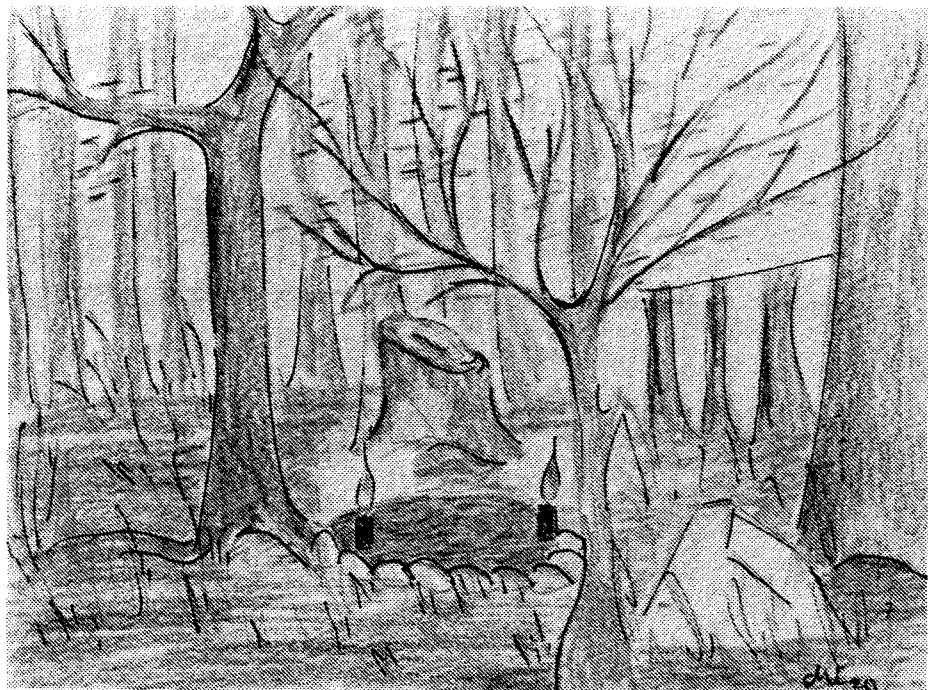
Strmim v svečko, ki žalostno sameva na koncu nekega groba. Pogled se mi ustavi na cvetu bele krizanteme, vsepovsod so bele krizanteme in rdeči nageljni... žalostno. Ustavim se ob spomeniku padlim. Berem imena. V vsakem od njih je del nas, del mnogih ljudi, ki se za hip pomudijo z mislijo pri njih.

LILIJANA POLJANSEK, 8. a
OŠ Planina - Kranj



Blizu naše šole je pokopališče, kjer je pokopanih 23 partizanov. Vsak mesec obiščemo njihov grob in ga očistimo. Največkrat delajo to učenci prvega in drugega razreda. Pa tudi drugi učenci večkrat nosijo nanj cvetje in se spominjajo padlih za svobodo.

dopisniki 2. r Stranice



Tudi na grobu neznanega junaka je nekdo prižgal svečke.

Mira Pačnik, 6. c razred Koper

Solidarnostna pomoč Alžiriji

Sobotno jutro. Radijska poročila. Z grozo sem obstala: Spet se je nekje stresla zemlja. Zdaj je bila na vrsti Alžirija. To je država, ki ima veliko skupnega z našo državo, sedaj smo skupaj celo v elementarni nesreči. Veliko ljudi je bilo mrtvih, še več pa ranjenih. Alžirsko mesto je postalo kup ruševin. Preživelo ljudstvo je reševalo ranjene. Veliko družin je ostalo brez strehe nad glavo in brez vsakega imetja. Najhuje pa je, ko zmanjka pitne vode in živil, kajti potres uniči vse. Porušene so tudi bolnišnice in zdravilni. Zato je potrebno veliko solidarnosti in pomoči od drugod.

Se istega dne je z brniškega letališča odletelo letalo in odneslo prijateljski državi najnujnejšo pomoč: šotore, zdravila in konzervirano hrano. Z letalom pa je poletela tudi zdravniška ekipa, ki je pomagala pri reševanju ljudi. Tudi druge države so poslale in še pošiljajo Alžiriji pomoč. Vlada je razglasila celotedensko splošno žalovanje.

Se veliko truda, denarja in solidarnostne pomoči bo treba, da bodo Alžirci zgradili novo mesto.

NATAŠA ČIBEJ, 5. a
OŠ Solkan
dopisniški krožek

KRAMLJANJE KRAMLJANJ

Spet se bomo srečali

Leto je naokrog, dragi naši dopisniki, in pripravljamo se na 12. srečanje pionirjev dopisnikov, ki bo 7., 8. in 9. novembra v Trbovljah. Se še spominjate lanskega srečanja? Seveda se! Tisti, ki ste bili povabljeni kot predstavniki posameznih območij Slovenije, ste spoznali svoje vrstnike, ki tako kot vi pišejo, spoznali ste, kdo se skriva pod tem ali onim imenom v našem ali v kakem drugem časopisu, našli ste nove prijatelje... in sploh je bilo prijetno kramljati z vami. Tako bo tudi letos. Izbrali smo med tistimi, ki se nam najbolj zvesto oglašate. Želimo pa, da pridete z mnenji, vsak iz svoje sredine: kaj pravijo vaši tovariši o naši mladinski strani, kaj je dobro in kaj ne, kako bi našo stran še lahko oplemenitili in podobno.

Pripombe in želje vseh, ne samo povabljenih, pa sprejemamo tudi na našem uredništvu vse do dneva srečanja. Oglasite se nam! Naša dopisniška mreža je široka, mi pa v srečanje nismo mogli zajeti cele njene širine. Dobrodošel nam bo vsak vaš glas, ki ga bomo posredovali na srečanju v Trbovljah. Tako bo naš delovni razgovor pestrejši, bolj poglobljen in bodo tudi zaključki bolj ustrezali stvarnosti našega slovenskega prostora.

Nasvidenje!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJ

Obisk pri Francu Leskošku-Luki

Tudi letos je obiskal naše zdravilišče Laško tovariš Franc Leskošek-Luka. Med srečnimi pionirji, ki smo bili izbrani za obisk pri njem, sem bila tudi jaz. Spremljala nas je tovarišica ravnateljica. Medicinska sestra nas je odpeljala v praznično urejeno sobo, kjer smo nestrpnost čakali na srečanje s tovarišem Luko.

Med vrati se je pojavil velik mož, tovariš Luka. Izrekla sem mu dobrodošlico in mu dala šopek rož. Nato smo posedli okoli mize in pogovor je hitro stekel. Predsednika sem poprosila, da bi nam pripovedoval o hudih vojnih časih. Najprej se je pošalil, da je o tem že toliko govoril, da je že vse pozabil, pa je le začel. Najbolj me je vznemirilo, ko je povedal, da je bil leta 1941 zaprt v ljubljanskih zaporih. Pripovedoval je o dogodbah v zaporu in kako je iz zapora ušel.

Tudi o poklicih je tekla beseda. Pri tem je bil Kristijan glavni. Tovariš predsednik je spraševal, kaj bo kdo postal. Kristijan je rekel, da hoče postati zdravnik. Potem ga je tovariš predsednik vprašal, koga bi raje zdravil: fante ali dekleta. Kristijan je malo pomislil, potem pa rekel, da samo bolnike.

Poslovali smo se od tovariša Franca Leskoška-Luke.

Še se bomo srečevali z njim in tudi on nas bo obiskoval, saj nas ima rad.

MOJCA HITI

6. c

literarno-dopisniški krožek Osnovna šola Primož Trubar Laško

Razmišljanje ob spomeniku

Mnogo je spomenikov, mnogo je težkih in mučnih spominov na našo preteklost. Mnogo je bilo ljudi, ki so dali svoja življenja za lepšo prihodnost, v kateri njih ni, a ostal bo spomin nanje. Nikoli ne bomo pozabili žrtvovanja naših očetov, dedov in pradedov, ki so nam krojili lepši danes. V tem svetu ni prostora za egoiste, potuhnjenice in slabiče, ne za ljudi, ki bi radi obogatili na račun drugih. Danes je pri nas lepo. Sonce sije in nam s svojim razkošnim sijajem ožarja svobodne poljane. Prav to sonce je pred desetletji sijalo na bojišča, kjer je umiralo tisoče ljudi; ljudi, ki so hrepeneli po soncu-svobodi in ki jim ni bilo žal svojega življenja, ker so želeli vsem ljudem na svetu ustvariti lepši jutri. Borca so morda doma čakali oče, mati, žena in otroci, ki bi hoteli očeta. On pa se je bojeval.

Še danes so po svetu vojne in še danes se ljudje po svetu bojujejo za svoj jezik, za svojo zemljo, za svojo državo, ki jo ljubijo, in za svoje ljudi. Tudi sedaj umirajo hrabri borci za pravičnost. In ne zaman! Morda bo prišel čas, ko bodo vsi ljudje enotni in srečni s tistimi, kar imajo, ko ne bo vojn, ko ne bo pohlepa, maščevanja. Morda bo prišel čas, ko si bodo vsi narodi sveta podali roke in delili svoje imetje z drugimi, ko bo pravica premagala krivico.

Tudi mi ne smemo molčati, kot da nas to ne zanima. Pomagati moramo, da bodo narodi našli pot do miru. Če bo potrebno, bomo tudi mi branili jezik in domovino. Brez oklevanja bomo prijeli za orožje, če bo kdo ogrožal nas, naš jezik, našo domovino. Morda bomo tudi mi nekoč junaki, kot so bili naši dedje, morda bodo tudi nas opevali v pesmih in nam postavljali spomenike, kot so jih našim zaslužnim prednikom.

DANICA BARBO, 8. b
Osnovna šola Ivana Kovačiča-Efenke Mirna peč

Dan OZN

Štiriindvajseti oktober, dan OZN smo letos še posebej slovesno proslavili, saj mineva 35 let od njegove ustanovitve. Predstavili smo delo in bistvo organizacije OZN ter seznanili učence z organi OZN. Člani krožka smo to mednarodno organizacijo zelo dobro spoznali iz gradiva za letošnje tekmovalstvo. Res, da nismo imeli na razpolago veliko časa, vendar menim, da dovolj za spoznanje nekaterih stvari o združenih narodih.

Člani našega dramsko-recitatorskega krožka so poskrbeli, da proslava ni bila tako enolična, pa tudi pesem je popestrila ta dan. Popoldne je bila občinska proslava, kjer so obenem odprli razstavo najboljših literarnih in likovnih del prišpeli na natečaj.

DARIJA MAVRIČ
dopisniški krožek
OŠ Solkan

Neprestano v boju

Pregledne ravnine za ovinkom ni več, pa tudi ljudi brez strehe nad glavo ni več. In ni več groze v njihovih očeh, ki jo je sploščal tistega dne, 6. maja 1976. leta, ko se je zemlja sunkovito stresla in pregnala nemočna človeška bitja iz njihovih, tedaj ne več varnih zavetij. V teh letih je zraslo novo naselje, novi Breginj in Breginjci so začeli v njem novo življenje. Za spoznanje so trši koraki krajanov, saj jih je izklesala preizkušnja narave, trši in bolj uporni so stopili na pot iskanja boljšega in lepšega, v boj za svoje življenje in za življenje kraja na tem skrajnem zapadnem obronku naše domovine.

»Nekoč smo se bojevali s tujci, lahko smo merili moči; tujci z naravo pa je bil zahrbtni in tudi moči nismo mogli meriti,« razmišlja predsednik krajevne borčevske organizacije v Breginju Srečko Tonkli. Zdelo se je, kot bi spomini na narodnoosvobodilni boj neprestano ždeli nekje blizu in samo čakali, da nekdo z besedo sproži plaz. Meri Rakarjeva je bila aktivistka že pred razpadom Italije. Spominja se začetkov, prvih stikov s partizani leta 1943, prvih odborov OF, ki jih je organiziral Peter Skalar, prve partizanske enote Gradnikove brigade, ki jo je toč mimo vodil maja 1943 Jaka Avšič med pohodom 30. divizije v Benečijo, spominja se kurirskega podpisa B-9, ki jim je služil za kamuflačo, v mislih brska za imeni, ki jih je poznala, borcev, aktivistov, veliko imen naštevajo, tudi imen internirancev... Počasi zamira njena beseda, pogled se ustavi na skodelici kadeče se kave na mizi: »Kakih štirideset aktivistov so odgnali v internacijo. Bila sem med prvimi, 2. maja 1944. Morala sem v Duchenstein na Koroškem, kjer sem delala pri nekem kmetu. Vendar naše aktivistično delo na terenu ni zastalo,« je spet sinilo iz njenih oči. »Se je bilo zavednih, ki so prevzeli odgovornost in niso dopustili sovragu, da bi nemoteno in dokončno stlačil naše ljudstvo.« Justina Rakar je internacijo najprej preživljala v Aschwitzu in potem v Rawensbrücku. »Bilo je trpljenje,« pravi, »toda sedaj je samo še hud spomin. Najhuje je bilo, ker sem vedela, koliko bi doma lahko storila za partizane, jaz pa sem bila tako daleč in brez moči.«

Uklenjenost v kruti čas vojne je zahtevala krvave žrtve tudi v Breginjskem kotu. Tovariš Srečko Tonkli omenja prve boje Gradnikove brigade na Stolu spomladi 1943. In potem: 20. november 1943 – boji na Matajurju, ki jih je Srečko doživljal kot partizan 2. Soške, preimenovane pozneje v Gradnikovo brigado, najbolj krvavi marec 1944, ko so štirinajstega Nemci napadli taborišče v Plazeh in ubili devetnajst borcev, štiriindvajsetega je bila izdana in napadena bolnišnica Jamnik, šestindvajsetega pa je bil v Robidiščah ranjen komandant bataljona Marko Redelongi. Nemci so požigali in pobijali, kogar in kjer so jih našli v vasi. Trideseti oktober je Breginjcem spomin na množične žrtve. Še nekaj mesecev pred svobodo, fe-

bruarja 1945, je okupatorjeva roka na mostu v Borjani zahtevala smrt enajstih talcev.

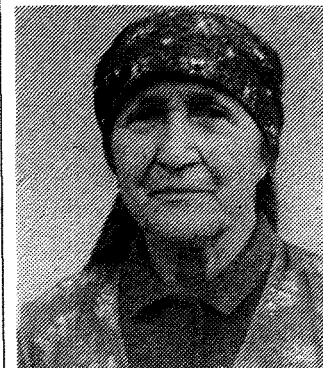
»Svoboda. Ni zbleščala tako kot drugod v Jugoslaviji,« pravijo moji sogovorniki. »Pod zavezniški ni bilo rožnata. Boj se je nadaljeval vse do priključitve k matični domovini. Nastala je splošno politična organizacija v času cone A, imenovana SIAU, kar pomeni zveza političnih internirancev. Šele leta 1947 je bila ustanovljena borčevska organizacija ZB NOV.« Veliko njenih članov že počiva pod rušo in danes jih ima ZB NOV Breginj 115. Sodelujejo s komitejem za SLO, so člani KS, pomagajo pri planiranju razvoja kraja in tudi z mladimi sodelujejo, čeprav bi bilo to sodelovanje lahko boljše in tesnejše. So pa sklenili trajno prijateljstvo s KO ZB NOV Stadion iz Ljubljane, ki jih je ob potresu moralno in finančno podprla. Svojim padlim tovarišem so se na nek način oddolžili s sedmimi spominskimi obeležji, ki so vsa sad prostovoljnega dela, sicer pa se jim vsak dan oddolžijo v izgradnji tistega, za kar so se nekoč skupaj bojevali, v iz-



Srečko Tonkli



Meri Rakar



Justina Rakar

gradnji lepše naše domovine. Delajo in molčijo.

Radi pohvalijo svojo mladino, še posebej njeno predanost pri obnovi porušene kraja in skrb za spominska obeležja NOB, saj so uredili kašipote od njih.

Mladinska organizacija v krajevni skupnosti Breginj deluje že najmanj deset let, z neprestanimi upadi in dvigi svoje moči. Prvo, kas sta mi

povedala mladince Pavel Tonkli in Anton Šimac, je, da pogrešajo skupen prostor, kjer bi se lahko sestajali in nemoteno organizirali svoje delo. Krajevna skupnost je velika, saj obsega šest raztresenih vasi: Breginj, Sedlo, Logje, Robidišče, Homec in Stanovišče. Težko je povezati mlade iz vseh teh krajev. V vaseh Sedlo in Logje imajo svoj mladinski aktiv in tudi prostorskih težav nimajo. V osnovno mladinsko organizacijo krajevne skupnosti pa prihajajo le iz Breginja. Začasno sestajališče so si priborili v starem delu kraja, kjer so sanirani štirje spomeniški objekti, pa se je ustavilo pri finančah. Sredstva, sredstva! Neprestano prositi je pa tudi težko.

Se drug problem imajo. Veliko jih je, toda kaj, ko pridejo le ob koncu tedna skupaj. Šole jih trgajo iz domačega gnezda, veliko jih študira, tudi predsednik mladinske organizacije. Zadnja tri ali štiri leta se jih še več odloča za študij, največ za srednjo šolo. Dekleta postajajo v večini medicinske sestre. Skoda, da kraj ne more nuditi te vrste zaposlitve. Tako

»kmetijstvo v Breginju ne bo nikoli zaživel v polni meri. Preveč je razdrobljene zemlje in zaradi tega mehanizacija ni možna. Po drugi strani pa spet ne moreš ljudem vzeti raztresenih koščkov zemlje in jo na novo razdeliti po večjih enotah.« Nekateri odhajajo na delo v Tolmin in Kobarid, veliko je zidarjev pri SGP Gorica. »To ni posledica potresa,« pojasnjuje moja sogovornika, »je zidarski poklic priljubljen v Breginjskem kotu. To je že tradicija. Ljudje doma niso našli zaposlitve in so odhajali za težakimi deli drugam. S seboj so vozili tudi svoje otroke in tako se še danes kaže težnja po delu zunaj rodne kraja. Zidarstvo pa prav take ljudi potrebuje – danes tukaj, jutri tam.«

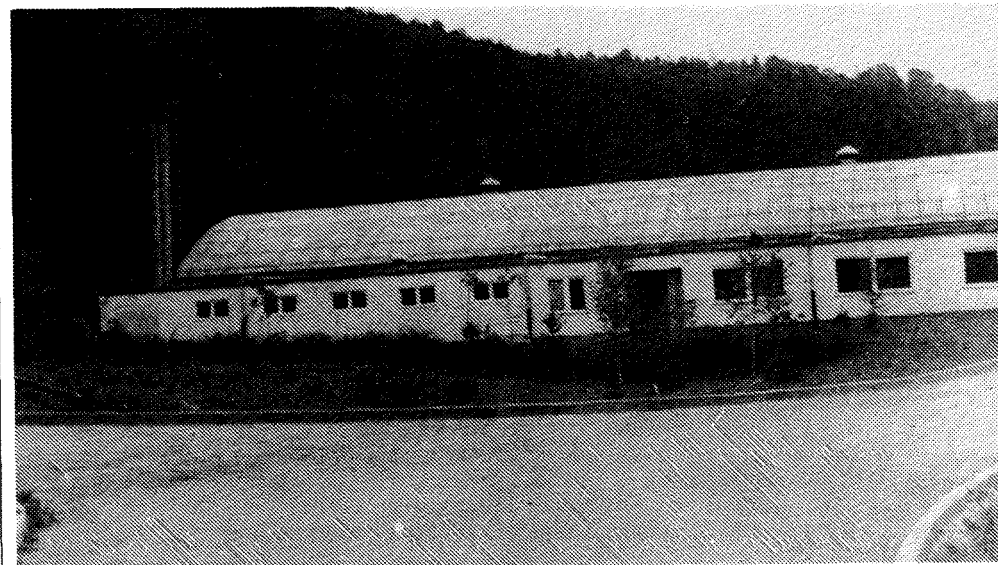
Kaj so mladi pridobili v obdobju po potresu? Lahko se pohvalijo z novim športnim igriščem, ki bo ponovno razplamtelo vezi z zamejci, in mislijo tudi že na športnega referenta, pred letom dni so ustanovili gasilsko društvo, ki večkrat poskrbi, da mladost v kraju ne zamre, pred kratkim so zabeležili prve korake novoustanovlje-

tudi v Breginju, pokazala do- slej veliko zanimanja za branje. Pohodov pa ni. Zakaj? Ni pobude. Ni sredstev za organizacijo. Tudi političnega izobraževanja ob delu mladi nimajo. Sami bi morali biti pobudniki in se z delovno organizacijo dogovoriti za kak tečaj ali seminar s tovrstno vsebino.

»O kakšnem stabilizacijskem ukrepu pravzaprav ne moremo govoriti,« pravi Pavel, ko je pogovor nanese na ta splošni pojav današnjega dne. »Živimo in delamo na minimalnem, kar je potrebno, da kraj ne bi nazadoval. Popctresna obnova je končana. Dobili smo splošno in zobno ambulantno. Manjkajo pa avtobusna postajališča in tudi nova telefonska centrala je v načrtu do leta 1982. Od oktobra dalje se bjejo boji za denar: za razne odcepe cest, za kanalizacijo, razsvetljavo in podobno. Uspeli bomo, čeprav imamo pri tem težave s strokovnimi službami in moramo biti vsiljivi. Saj vendar moramo dati ljudem osnovno, kar potrebujejo, ljudem, ki so sami toliko in tako zavzeto prispevali pri obnovi kraja, saj je na primer



Pregledne ravnine za ovinkom ni več



Obrat TIK posluje v Breginju od 1. aprila 1976.

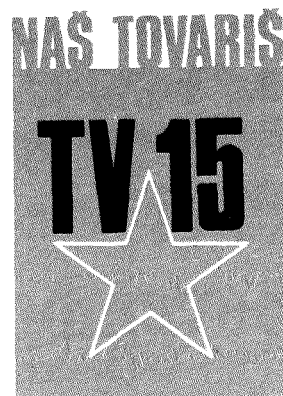
izgublja svoje ljudi. Prav je, da se zaradi tega obrat TIK (enota tovarne igel iz Kobarida), ki posluje v Breginju od 1. aprila 1976, tesneje povezuje s štirirazredno osnovno šolo, ki svoje učence v smislu usmerjanja seznanja s potrebami obrata. Na kmetih mladi ne ostajajo. »Sicer pa,« pravi Pavel Tonkli, tokrat v vlogi predsednika krajevne skupnosti Breginj,

ne mladinske organizacije v obratu TIK in večkrat sodelujejo z vojniki obmejne karavle Breginj. Želijo še več, želijo svoj kulturni dom, saj ne bodo mogli večno gostovati v šolskem večnamenskem prostoru za prireditve. Že so poskušali ustanoviti svojo dramsko skupino, pa zaenkrat niso uspeli. Obetajo si prostor za knjižnico, saj je potujoča knjižnica, ki zavije

obnova pokopališč zahtevala kar cel teden prostovoljnega dela vsakega gospodinjstva v Breginju.«

Največ pričakujejo od razširitve obrata TIK, ki je že v načrtu. Sedaj nudi kruh 76 ljudem, do leta 1985 pa mora svoje naročje povečati za še kakih sedemdeset ljudi. To pomeni napredek življenja kraja in njegovih ljudi.

Živa Drole



Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirske postaje, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:

ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK – reportaža

MILENA STRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35